

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«__» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Сучасні тенденції міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій»

Виконавець: Голівець Олександра Дмитрівна, група МБ-204М

(підпис виконавця)

Керівник: д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ Степанов Олександр Петрович

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Побоченко Леся Миколаївна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ Степанов О.П.
«_____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи
Голівець Олександр Дмитрівни

1. Тема роботи «Сучасні тенденції міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій» затверджена наказом ректора від «19» жовтня 2020 р. № 2040/ст.
2. Термін виконання роботи: з 26 жовтня 2020 року по 27 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: економічні дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою даного дослідження стали щорічні звіти Міністерства економічного розвитку та торгівлі України та ЮНКТАД, МБРР, МВФ, СОТ, Світового банку та відповідні сайти в Internet, а також дані Державної служби статистики України.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні аспекти інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій, аналіз міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій, проблеми та шляхи удосконалення інвестиційних процесів ТНК в сучасних умовах.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: 17 рисунків та 11 таблиць.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 36 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	16.09.2020	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	23.10.2020	Виконано
3.	Розкрити теоретичні аспекти інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій	26.10.2020-01.11.2020	Виконано
4.	Провести аналіз міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій	02.11.2020-15.11.2020	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та шляхи удосконалення інвестиційних процесів ТНК в сучасних умовах	16.11.2020-29.11.2020	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	30.11.2020-03.12.2020	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу	04.12.2020-07.12.2020	Виконано
8.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	12.12.2020	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	08.12.2020	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	15.12.2020	Виконано

8. Дата видачі завдання: «26» жовтня 2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Степанов О. П.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Голівець О. Д.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Сучасні тенденції міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій»: 122 сторінки, 11 таблиць, 17 рисунків, 74 бібліографічних посилань використаних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): прями іноземні інвестиції (ПІІ), інвестиційний клімат, економічний розвиток країни, інвестиційна привабливість, притік прямих іноземних інвестицій, країни-інвестори.

Об'єкт дослідження: виступає міжнародний інвестиційний процес в умовах глобальних трансформацій.

Предмет дослідження: є діяльність ТНК та їх роль у міжнародному інвестиційному процесі в умовах глобальних трансформацій.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сутності міжнародної інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій та їх ролі у забезпеченні функціонування міжнародних інвестиційних процесів в умовах глобальних трансформацій.

Методи дослідження: методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного.

Отримані результати та їх новизна: значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних і достатніх умов для залучення ПІІ в економіку України, а саме створення правових, організаційно-адміністративних, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем залученні прямих іноземних інвестицій в економіку України в умовах глобальних трансформацій.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	9
1.1.Інвестиційна діяльність, її чинники та інвестиційні процеси в ТНК.....	9
1.2.Транснаціональні корпорації як суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	21
2.1.Аналіз діяльності та конкурентні позиції провідних ТНК.....	21
2.2.Інноваційна складова інвестиційних процесів а діяльності ТНК	39
2.3.Інвестиційни аспекти сучасної діяльності ТНК в Україні	63
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТНК В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	87
3.1.Вплив інвестиційної діяльності ТНК на конкурентоспроможність національних економік	87
3.2.Використання зарубіжного досвіду у сфері регулювання впливу інвестиційної діяльності ТНК на інвестиційний та інноваційний процеси в Україні.....	99
ВИСНОВКИ.....	112
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією із суттєвих проблем сьогоденної України виступає створення ефективної моделі інтеграції у світове господарство. Одночасно із цим у системі економічних відносин в процесі глобальних трансформацій сучасних економік суттєво зростає роль транснаціональних капітальних інвестицій. Це в свою чергу посилює інтерес до інвестиційного аспекту в національну економіку.

На сьогодні, основним суб'єктом процесів глобальних трансформацій економік світу виступають великі виробничо-збутові і фінансові ТНК, які в свою чергу мають величезний вплив на тенденції розвитку економіки. Загалом міжнародний бізнес – це найвагоміша складова МЄВ; об'єктом діяльності виступають найрізноманітніші активи, а саме : матеріальні, валютні, фондові, інтелектуальні, фінансово-кредитні.

Еволюція сучасних МЄВ формується під впливом процесів глобальних трансформацій економіки світу. Головну роль у цьому процесі відіграють ТНК, що представлені як найбільш потужна складова корпоративного бізнесу, яка веде свою діяльність у міжнародних масштабах та відіграє пріоритетну роль у процесах зміцнення світогосподарських зв'язків.

За останні десятиліття не існує жодного процесу усвітової економіці, який би не відбувався за участі транснаціональних корпорацій. Саме вони беруть пряму і непряму участь у політичних процесах, виступають основною силою, яка формує сучасний і майбутній вигляд світу. ТНК виступають як безпосередні учасники всього спектра світогосподарських зв'язків, як «локомотиви» світової економіки.

Транснаціональні корпорації основуєть свої операції на розроблених глобальних стратегіях, притягуючи регіональні та національні ринки, забезпечуючи цілісність світового виробництва. Одним з вагомих напрямків експансії ТНК, який висвітлює розвиток міжнародного виробництва – це інвестиційна діяльність. Рух транснаціонального капіталу у формі ПІІ є найважливішим джерелом посилення

світової економіки та стимулом розширення МЕВ.

У зв'язку з тим, що саме ТНК відіграють провідну роль у подальшій інтернаціоналізації економіки шляхом проведення глобальних стратегій, які об'єднують національні економіки й національні ринки. З тим, що саме вони визначають нові тенденції у вивезенні капіталу, дане дослідження є актуальним.

Варто зазначити, що вагомим здобутком досліджень різних концепцій процесів глобалізації економіки та діяльності транснаціональних корпорацій стали праці українських вчених: В. П. Степаненка, Ю. М. Пахомова, А. А. Чухна, О. В. Плотнікова, В. Є. Новицького, Є. Г. Панченка, В. С. Будкіна, В. В. Рокочої, О. І. Рогача, О. Г. Білоруса, Д. Г. Лук'яненко, І. В. Бураковського, М. А. Дудченка, А. П. Румянцева та російських науковців – М. М. Богуславського, Л. Д. Градобитової, Є. В. Ленського, О. О. Миронова, С. Т. Пашина, А. О. Стриженко, Г. Г. Чибрикова, В. Є. Черкасова, В. А. Цветкова.

Серед авторів Заходу варто відзначити роботи таких дослідників як: М. Аокі, Дж. Даннінг, Р. Вернон, О. Вільямсон, Е. Грехем, Р. Коуз, П. Маклінський, Е. Пенроуз, Г. Перлмуттер, І. Самсон, Р. Стобаух, С. Хаймер, П. Фішер.

Метою дослідження є дослідження сутності міжнародної інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій та їх ролі у забезпеченні функціонування міжнародних інвестиційних процесів в умовах глобальних трансформацій.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи поставлені **основні завдання**:

- дослідження теоретичних аспектів інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій;
- аналіз міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій;
- визначити проблеми та шляхи вдосконалення інвестиційних процесів ТНК в умовах глобальних трансформацій;
- аналіз впливу процесів злиття та поглинання ТНК на міжнародний інвестиційний процес в умовах глобальних трансформацій;
- дослідження інноваційної складової інвестиційних процесів у діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій;

– дослідження можливості використання зарубіжного досвіду у сфері регулювання впливу ТНК на інвестиційний та інноваційний процеси в Україні в умовах глобальних трансформацій.

Об’єктом дослідження виступає міжнародний інвестиційний процес в умовах глобальних трансформацій.

Предметом дослідження є діяльність ТНК та їх роль у міжнародному інвестиційному процесі в умовах глобальних трансформацій.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв’язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Теоретичною основою дослідження є економічні дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою даного дослідження стали щорічні звіти Міністерства економічного розвитку та торгівлі України та щорічні звіти ЮНКТАД, МБРР, МВФ, СОТ, Світового банку та відповідні сайти в Internet, а також дані Державної служби статистики України.

Структура дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. У роботі розміщено 17 рисунків та 11 таблиць. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 73 найменування на семи сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1. Інвестиційна діяльність, її чинники та інвестиційні процеси в ТНК в умовах глобальних трансформацій

Інвестиційна діяльність це сукупність дій громадян, юридичних осіб і держави відносно здійснення інвестицій.

Інвестиційна діяльність оснований на:

- інвестування з боку громадян, підприємств приватних, асоціаціями, спілками та товариствами, а також релігійними та громадськими організаціями, іншими юридичними особами, що оснований на колективній власності;
- інвестування з боку держави, воно відбувається за рахунок використання коштів державного бюджету органами влади, а також – за рахунок позичок держави та власних коштів підприємств та установ нашої держави;
- регіональному інвестуванні, яке базується на діяльності за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичок, власними коштами комунальних підприємств і установ;
- державній участі у процесах реалізації інвестиційних проектів;
- інвестуванні з боку інших держав, юридичних осіб та резидентів інших держав;
- сукупному інвестуванні, що базується на інвестиційній діяльності юридичних осіб та громадян нашої країни та інших країн.

Саме інвестиційна діяльність досягається безпосередньо за рахунок реалізації інвестиційних проектів і здійснення діяльності, направленої на проведення певних операцій з корпоративними правами та іншими видами цінностей, як матеріальними так і інтелектуальними.

Інвестиціями можуть виступати усі види цінностей, які є складовими об'єктами усіх видів діяльності, у т.ч. підприємницької. В результаті такої діяльності отримуємо

прибуток(дохід) та/або досягаємо соціального та екологічного ефекту.

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності [1].

Інвестиції направлені на реконструкцію, технічне оснащення ОЗ, очікуваний строк ефективної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень.

Об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях економіки, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Забороняється інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави, що охороняються законом [1].

Інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва з використанням недержавних коштів, залучених від фізичних та юридичних осіб, у тому числі в управління, може здійснюватися виключно через фонди фінансування будівництва, фонди операцій з нерухомістю, інститути спільного інвестування, а також шляхом емісії цільових облігацій підприємств, виконання зобов'язань за якими

здійснюється шляхом передачі об'єкта (частини об'єкта) житлового будівництва. Інші способи фінансування будівництва таких об'єктів визначаються виключно законами.

Головним суб'єктом інвестиційної діяльності є інвестор, який вкладає власні, позичені або залучені кошти в об'єкти інвестування, приймає рішення щодо форм і способів їх використання, несе повну майнову та фінансову відповідальність за результати використання інвестованих коштів (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Суб'єкти інвестиційної діяльності

За походженням:	За роллю:
<ul style="list-style-type: none"> – органи, уповноважені керувати державним і муніципальним майном або майновими правами; – громадяни, у тому числі іноземні; – підприємства, підприємницькі об'єднання та інші юридичні особи, держави та міжнародні організації. 	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестори; – Замовники; – Виконавці робіт; – Постачальники; – Банки; – Посередницькі компанії; – Біржі.

Примітка. Складено автором за даними за Швед В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. / В. В. Швед, О. А. Закладний. – Вінниця, 2017. – С. 224.

Учасниками інвестиційної діяльності є фізичні та юридичні особи України та інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій на основі відповідних договірних умов з інвестором і між собою. Вони можуть бути постачальниками обладнання, сировини й матеріалів, споживачами продукції проекту, позичальниками, посередниками тощо [1].

Об'єкти інвестування:

- будь-яке майно, в тому числі основні і обігові кошти в усіх галузях та у сферах господарського комплексу;
- цінні папери;
- цільові грошові вклади;
- науково-технічна продукція;

- інтелектуальні цінності;
- інші об'єкти власності;
- майнові права.

Окрема форма інвестування – інноваційна діяльність, яка передбачає проведення і впровадження науково-технічних розробок в ході реалізації інвестиційного проекту або використання в проекті досягнутих результатів наукових і проектно-конструкторських досліджень, тобто:

- наукові дослідження;
- проектно-конструкторські розробки;
- випуск принципово нових видів техніки і технологій;
- випуск принципово нових видів продукції;
- використання нових технологій.

З метою систематизації всі фактори, що впливають на інвестиційну діяльність, необхідно розмежувати на чотири рівні:

- фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на макрорівні;
- фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на регіональному рівні;
- фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на галузевому рівні;
- фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на мікрорівні.

Слід зазначити, що всі ці фактори тісно взаємопов'язані між собою, але визначальними є фактори, що впливають на макрорівні. Розрізняють дві основних форми іноземних інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції (foreign direct investment, FDI) – це придбання іноземних активів з метою здійснення контролю над ними.

Портфельні іноземні інвестиції – це вкладення капіталу в іноземні цінні папери, що не надає інвесторові реального контролю над об'єктом інвестування, і метою якого є виключно отримання доходу у формі дивідендів, відсотків чи спекулятивної курсової різниці [1].

Існує кілька форм прямих іноземних інвестицій (рис. 1.1.).

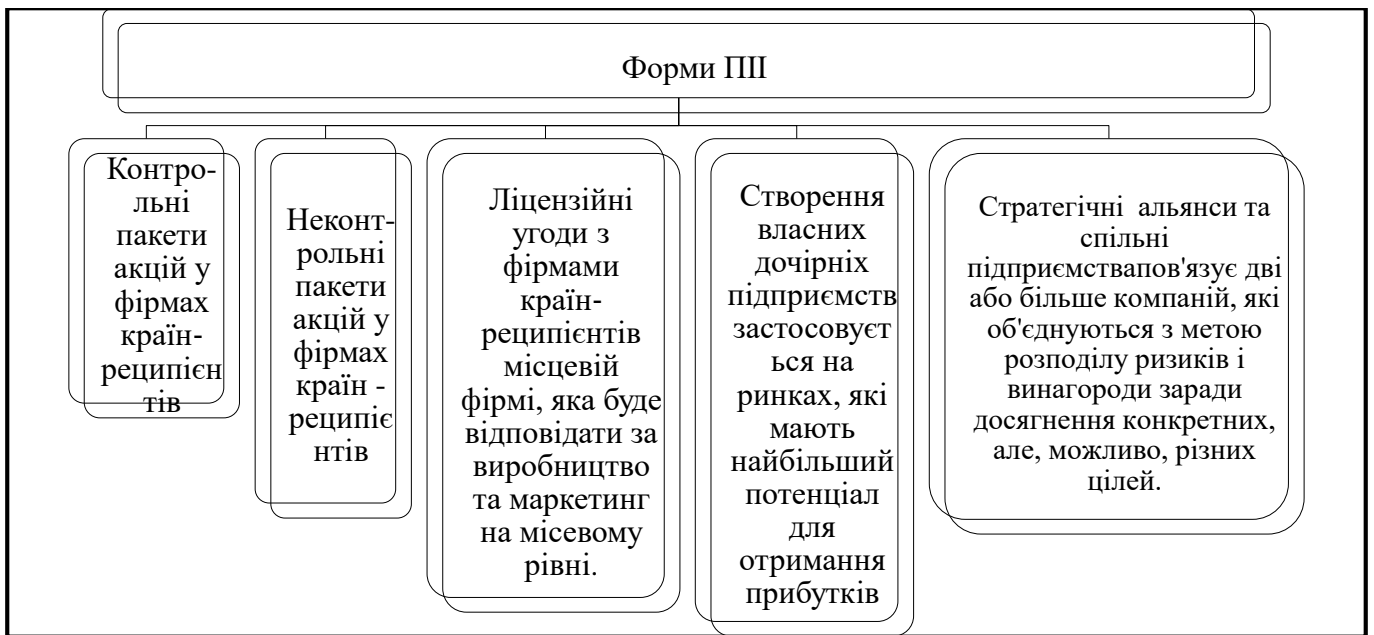

Рис. 1.1. Форми прямих іноземних інвестицій.

Примітка. Побудовано автором за даними Швед В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб./В. В. Швед, О. А. Закладний. – Вінниця, 2017. – С. 224.

До економічних факторів можна віднести:

- темпи розвитку національної економіки (темпи зростання ВВП, внутрішній національний продукт (ЗПС), національний дохід);
- економічну політику держави; темпи інфляції;
- ставку відсотка по кредиту;
- інвестиційні ризики; рівень інтеграції національної економіки у світову;
- рівень розвитку фондового ринку та інші.

Нормативно-правові чинники досить різноманітні і включають в себе якість і стабільність законодавчої бази у сфері інвестиційної діяльності, захисту прав власності, захисту інтересів інвесторів, монополізації, законності та правопорядку та інші.

Фактор "економічна політика держави" є багатограним, так як інвестиційна діяльність залежить від інвестиційної, податкової, амортизаційної, фінансово-кредитної, інноваційної та інших політик, які всі разом взяті складають суть економічної політики держави, а кожна окремо по-своєму впливає на інвестиційну діяльність (рис. 1.2.).

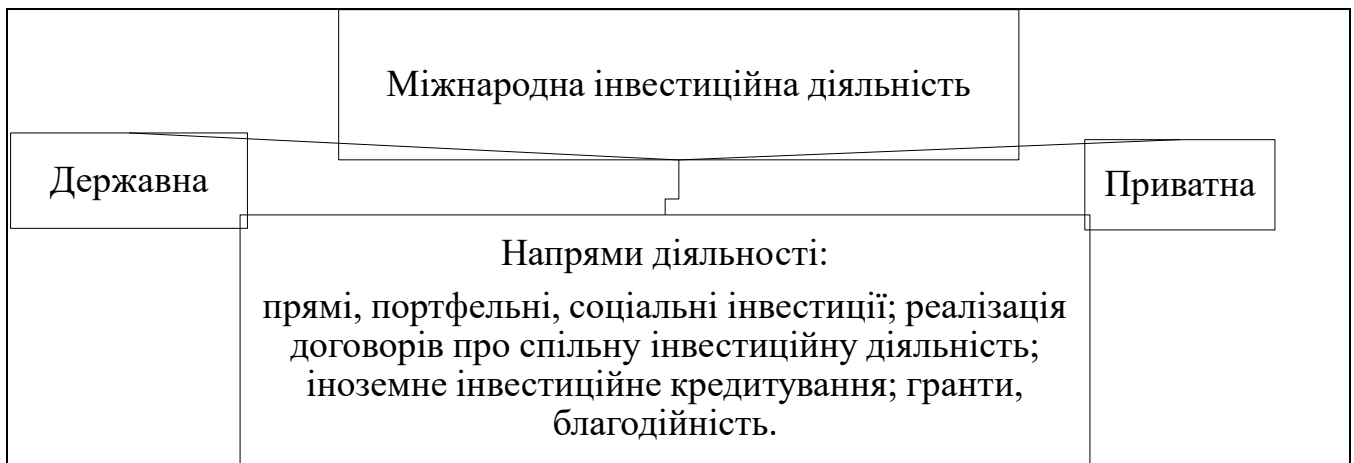

Рис. 1.2. Напрями міжнародної інвестиційної діяльності.

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародна інвестиційна діяльність. Підручник/Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В. Мозговий О. М. та ін. — К.: КНЕУ. - 2012. – С. 61

Розглянемо детальніше фактори, що впливають на інвестиційну діяльність на макрорівні. Всі ці фактори можна підрозділити на наступні групи:

- економічні;
- нормативно-правові;
- соціальні;
- політичні;
- адміністративні.

Соціальними факторами є: соціальна обстановка в країні; рівень якості життя населення; демографічна ситуація в країні; освітній ценз населення; тривалість життя; рівень безробіття та інше.

До числа політичних факторів входять: політична обстановка в країні, політична обстановка в світі та країнах, що примикають до Росії; міждержавні відносини з іншими країнами та інші.

Адміністративні чинники (бар'єри) – всілякі перешкоди чиновників на різних рівнях по реалізації інвестиційних проектів і ведення бізнесу. На інвестиційну діяльність впливають такі основні чинники:

- кон'юнктура товарного ринку, яка визначається значною мірою рівнем і структурою сукупного попиту;
- заощадження домашніх господарств та умови їх трансформації в інвестиції;

- механізм регулювання грошово-кредитного ринку, відсоткова ставка, яка впливає на доступність кредиту;
- рівень інфляції - для оцінки реальної відсоткової ставки та реальної вартості інвестицій;
- дефіцит бюджету, що може вплинути на формування централізованих джерел фінансування інвестицій;
- норма нагромадження основного капіталу;
- політична та законодавча стабільність;
- податки;
- науково-технічний прогрес, який стимулює впровадження ресурсозберігальних технологій;
- прогресивні структурні зрушення в економіці, рівень розвитку фондотвірних галузей.

1.2. Транснаціональні корпорації як суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності в умовах глобальних трансформацій

Зростання ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) у ролі суб'єктів міжнародного інвестування, стимуляторів міжнародної трудової міграції, ініціаторів розгалуженої економічної мережі постали основними характеристиками стану міжнародних економічних відносин на початку ХХІст.

ТНК, наразі, відіграють провідну роль в інтернаціоналізації виробництва, сприяють поглибленню спеціалізації, розширенню виробничих зв'язків між підприємствами усього світу. ТНК займають передові позиції у світовому виробництві в галузях електроніки, автомобілебудування, хімічній та фармацевтичній промисловості.

Діяльність ТНК дозволила створити розвинуту мережу виробничої, науково-технічної, інвестиційної, торгової та культурної взаємозалежності країн та заклали підвалини глобальної економіки

Найбільш характерні риси ТНК:

- створення системи міжнародного виробництва, розподіленого між багатьма країнами, але контрольованого з одного центра;
- висока інтенсивність внутрикorporаційної торгівлі між підрозділами в різних країнах; відносна незалежність у прийнятті операційних рішень від країн базування і приймаючих країн;
- глобальна структура зайнятості і міжкраїнна мобільність менеджерів;
- розробка, передача і використання передової технології в рамках замкнутої corporаційної структури [5, С. 224-240].

Висока динаміка змін зовнішнього середовища в діяльності транснаціональних corporацій, зумовлена формуванням нових умов господарювання і співпраці, викликає необхідність проведення аналізу чинників, що впливають на посилення позицій ТНК в інтенсивних процесах інвестиційної діяльності та комерціалізації нововведень.

У світі на сьогодні налічується близько 80 тис. ТНК і приблизно 850 тис. їхніх іноземних філій. Гостра конкурентна боротьба, пошук шляхів доступу до дешевих ресурсів змушує ТНК розширювати ринки для інвестування. Нові бази даних ЮНКТАД щодо державних ТНК повідомляють про посилення їх ролі в глобальній економіці. Близько 1 500 державних ТНК (1,5 % від усіх ТНК) мають більш ніж 86 000 іноземних філіалів, що становить майже 10 % від філіалів усіх ТНК світу. Їх інвестиції у нові проекти склали в 2019 році 11 % від світових інвестицій у порівнянні з 8 % в 2012 році. Основною країною базування таких ТНК є Китай [45, С. 33-36].

ТНК – це потужні суб'єкти світової економіки, що перебувають у постійному пошуку інноваційних рішень та процесі впровадження передових технологій. Транснаціональні corporації виступають головними інвесторами в інноваційній сфері, а обсяги їхніх фінансових витрат на інноваційну діяльність постійно зростають.

Загальна сума витрат ТНК на дослідження і розробки за останні десять років зросла із 106,4 млрд дол. США у 2012 р. до більш ніж 160 млрд дол. США у 2019 р., тобто в 1,6 рази.

У стратегіях ТНК інновації виступають основою конкурентоспроможності й визначають напрями розвитку компанії, окремих галузей та національної економіки в цілому.

З метою отримання лідерства в певних галузях ТНК мають на меті розширення програм, направлених на розробку та запровадження інноваційного продукту.

Фінансування інноваційних проектів здійснюється за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Для кожної стадії інноваційного продукту може бути характерно окреме джерело фінансування, на практиці чіткого поділу не існує, як правило фінансування здійснюється із змішаних джерел.

Початковими стадіями запровадження інновацій притаманне використання власних коштів ТНК, державних грантів, венчурного капіталу. Стадія росту потребує більш широкого залучення з зовнішніх джерел таких як банківські позики, використання фінансових інструментів фондового ринку.

Інтенсивний рух капіталу і товарів курсує між материнською ТНК та її дочірніми зарубіжними філіями. А ціна, за яку материнська компанія збуває свої товари своїм дочірнім філіям і закупає в них же товари, часто різниться з ціною незалежного, вільного ринку. Таку ціну іменують трансферною. Нею користуються за для перетворення прибутку (доходу) і, в результаті цього, зниження податків.

Незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію, що склалася у світі за останні декілька років та відобразилося на зменшенні прибутків, збільшення масштабів вилучення інвестицій та звільнень, а також у змушеній реструктуризації, сотня найбільших ТНК світу як і раніше забезпечує значну частину сукупного міжнародного виробництва всіх ТНК. На ТНК припадає більш ніж чверть світового ВВП у 2019 році – 30 % та 19,3трлн. дол. США. Ще на стадії виникнення, ТНК стали об'єктом бурхливих економічних дискусій, а на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин вони займають панівне положення загалом завдяки своїй економічній могутності.

У сучасних умовах ТНК – це міжнародні компанії, які володіють чи контролюють виробництво продукції (чи послуг) поза межами країни заснування, розташовуючи в різних країнах світу свої підприємства, об'єднані єдиною власністю

на засоби виробництва, і діючі відповідно до глобальної стратегії, розробленої головною компанією. Їх система прийняття рішень дозволяє проводити узгоджену політику і здійснювати загальну стратегію через єдиний керівний центр ТНК проникають у всі галузі економіки, проте, діяльність більшості ТНК пов'язана з виробничим сектором економіки. Основними позитивними рисами діяльності ТНК на територіях країн є: створення пропозиції та задоволення попиту населення на нові товари; підвищення зайнятості населення та створення нових робочих місць; збільшення надходжень до національних бюджетів країн.

До основних негативних рис відносяться:

- монополізація влади та негативний вплив на національну економіку держави;
- приховування прибутків, обхід національного законодавства;
- створення негативної конкуренції для національних виробників, шляхом монопольного встановлення цін на продукцію;
- першочергове задоволення власних інтересів,
- не зважаючи на потреби держав [45, С.45-54].

Маючи велику частину науково-технічних кадрів і застосовуючи технічні знання в глобальному масштабі, ТНК є, по суті, найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень. Вони справляють значний вплив на географію у світі за рахунок контролю над переміщенням основних компонентів, необхідних для здійснення інноваційних проектів: венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок. Таким чином, інвестиційна діяльність, що здійснюється ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших.

Висновки до розділу 1

У цілому транснаціональні корпорації – це досить складний феномен світової економіки, який безперервно розвивається, вимагає постійної уваги, вивчення й

міжнародного контролю. Слід зауважити, що в Україні починають виникати й розвиватися великі українські корпорації - фінансово-промислові групи, які бачать свої перспективи в активній економічній експансії на зовнішні ринки.

Сьогодні ТНК перетворилися із суб'єктів на об'єкти міжнародної політики, що активно беруть участь у всіх глобальних процесах, що відбуваються у світі.

ТНК, на рівні з промислово розвиненими країнами, широко проявляються в політиці, економіці, у фінансово-інвестиційній, інформаційній, науково-технічній, військовій, технологічній та екологічній сферах. У зовнішній політиці ТНК реалізують власну корпоративну дипломатію, а для успішного забезпечення внутрішньо корпоративної політики – створюють свою корпоративну ідеологію.

Діяльність ТНК за характером і формами прояву багато в чому співпадає з діяльністю держав. Саме це надає можливість експертам якщо не утотожнювати, то, принаймні, заявляти про ідентичність проявів і діяльності ТНК та держав у глобальній політиці та економіці світу.

Висока динаміка змін зовнішнього середовища в діяльності транснаціональних корпорацій, зумовлена формуванням нових умов господарювання і співпраці, викликає необхідність проведення аналізу чинників, що впливають на посилення позицій ТНК в інтенсивних процесах інвестиційної діяльності та комерціалізації нововведень.

Маючи велику частину науково-технічних кадрів і застосовуючи технічні знання в глобальному масштабі, ТНК є, по суті, найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень. Вони справляють значний вплив на географію у світі за рахунок контролю над переміщенням основних компонентів, необхідних для здійснення інноваційних проектів: венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок. Таким чином, інвестиційна діяльність, що здійснюється ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

2.1. Аналіз діяльності та конкурентні позиції провідних транснаціональних корпорацій в умовах глобальних трансформацій

Притік міжнародних інвестицій припинив свій приріст у виробничі активи у 2010-х роках, зменшився й приріст торгівлі. 2010-і роки були переламним моментом. Криза, викликана пандемією COVID-19, лише загострила вже існуючі проблеми в системі міжнародного виробництва товарів і послуг, що виникли в результаті нової промислової революції (НПР), посилення економічного націоналізму та імперативу стійкості. Ці проблеми вже досягали межі: і схоже, що пандемія таки переважить.

Десятиліття до 2030 року стане десятиліттям глобальної трансформації міжнародного виробництва. Торгово-інвестиційні тенденції відображені у трьох напрямках: рівень фрагментації і довжина ланцюгів ціноутворення; географічний розподіл доданої вартості та вибір моделі управління ТНК, значне переважання торгівлі із самостійними постачальниками і/або ПШ.

Подальший розвиток міжнародного виробництва визначатимуть три основних технологічних напрями НПР:

1. Автоматизація виробництва з використанням робототехніки.
2. Розширення цифровізації ланцюгів поставок.
3. Технологій прошаркового друку.

Темпи і масштаби впровадження таких технологій частково залежать від політичного аспекту торгівлі ПШ, що буде все частіше характеризуватися посиленням контролю держави, протекціонізму і переходом від багатосторонніх до регіональних та двостороннім механізмам управління.

Слід відмітити, що вони так само будуть залежать від необхідності стійкості, включаючи різницю підходів між країнами та регіонами стосовно цільових

показників відходів, екологічним, соціальним та управлінським стандартам, змінам товарів і технологій під впливом глобального ринку і міркам щодо забезпечення стійкості ланцюгів постачання.

1. Тенденції в сфері технологій, політичного середовища та управління демонструють широкий вплив на міжнародне виробництво. Вони діють маятниковим методом, Від націленості на орієнтовані на експорт інвестиції, маючи за мету підняття ефективності, у вузкоспеціалізовані галузі ланцюгів ціноутворення до націленості на « експорт — плюс-плюс » : плюс інвестиції у виробництво на регіональний ринок і плюс інвестиції у більш широку виробничу базу;

2. Від конкуренції, основаної на зниженні витрат, за інвесторів в одному місці до конкуренції за диверсифіковані інвестиції, основані на гнучкості і стійкості;

3. Від пріоритету великих промислових інвесторів з «великою інфраструктурою» до визнання певної ролі малих виробничих об'єктів і послуг з «компактною інфраструктурою».

Час від часу то посилюючи одна одну, то розвиваючись у протилежних напрямках, через що будуть по різному проявляти себе в залежності від галузі і географічного розташування.

В залежності від точки відліку окремих галузей — їх архітептичних конфігурацій міжнародного виробництва — вони сприятимуть формуванню однієї з чотирьох траєкторій.

1. Решоринг призведе до скорочення та консолідації ланцюгів ціноутворення і зростання географічної концентрації доданої вартості. В першу чергу це вплине на високотехнологічні галузі. Ця траєкторія вплине на приріст вилучення капіталу та скорочення ресурсів ПП, орієнтованих на підняття ефективності. Для деяких країн це означатиме необхідність реіндустріалізації, а для інших — протидію передчасній деіндустріалізації.

2. Регіоналізація зменшить фізичну довжину, але не фрагментацію ланцюгів поставок. Географічна концентрація доданої вартості скоротиться. Це, в свою чергу, вплине на регіональні обробні галузі, деякі галузі з високим рівнем ГЛС і навіть на видобувний сектор. Означатиме це перехід від глобальних інвестицій, орієнтованих

на підвищення ефективності, до регіональних інвестицій, орієнтованих на освоєння ринку, і від інвестицій у вертикальні ланцюги створення до інвестицій у кластери і більш широку індустріальну базу.

3. Диверсифікація призведе до появи нових видів економічної активності. В першу чергу це вплине на ринок послуг і обробну промисловість. Ця траєкторія розширить можливість долучення нових учасників (країн і фірм) до механізму ціноутворення; разом із тим, оскільки вона залежить безпосередньо від цифровізації ланцюгів поставок, управління буде глибшим, основою стануть платформи і зменшиться капіталоємність виробництва, а утримання вартості у приймаючих країнах стане важчим.

4. Копіювання призведе до скорочення ланцюгів ціноутворення і відновлення багатопрофільних підприємств. Також призведе до розширення географії виробництва, але при посиленні концентрації доданої вартості.

Особливо актуально це буде для переробних галузей виробництва з централізованою і регіональною структурою. Цей напрям несе у собі перехід від інвестицій у великі промислові підприємства до розподіленого виробництва, яке базується на компактній фізичній інфраструктурі і якісній цифровій інфраструктурі.

Наявність місцевої виробничої бази та виробничих послуг є необхідною умовою для приваблення кінцевих глобальних ланцюгів ціноутворення, але це не гарантує утримання вартості і розповсюдження технологій. Хоча всі ці напрямки демонструють що очікувана глобальна трансформація міжнародного виробництва є не однонапрямленою, а в цілому вони показують на серйозний натиск з боку системи з підвищеними ризиками демонтажу і розмивання глобальних ланцюгів ціноутворення і скорочення міжнародних інвестицій у виробничі активи.

Враховуючи вагомість міжнародного виробництва для відновлення після пандемії, для економічного зростання і створення нових робочих місць, а також для перспектив розвитку країн з низьким рівнем доходу, необхідно створити галузь торговоінвестиційної політики, сприятливу для поступової, а не шокової корекції міжнародних виробничих систем.

Поняття технологічного укладу означає сукупність технологій, характерних для певного рівня розвитку виробництва. У зв'язку з НТР відбувається перехід від більш низьких укладів до більш високих, прогресивних.

База попереднього укладу зароджуються, як правило, ще в період панування і розквіту попереднього або ж укладу, що передував попередньому. Але допоки попередній уклад не вичерпає своїх можливостей розвитку, зародки попереднього укладу перебуватимуть у тіні і широкого розголосу не матимуть.

Прийнято вважати, що тривалість технологічного укладу дорівнює 50-60 рокам. Насьогодні економісти виокремлюють 5 вже існуючих і прогнозують настання 6го технологічного укладу:

1. 1-й технологічний уклад (1785 – 1835 рр.) виник на основі розвитку технологій у текстильній промисловості і широкому використанні енергії води. Незважаючи на це, у цей самий проміжок часу вже існували парові машини, щоправда широкого загалу вони не мали.

2. 2-й технологічний уклад (1830 – 1890 рр.) віднесений до епохи пришвидшеного розвитку транспорту (будівництво залізниць, парове судноплавство).

3. 3-й уклад (1880 –1940 рр.) базується на використанні у промисловості здебільшого електроенергії, розвитку важкого машинобудування та електротехнічної промисловості на базі використання сталюного прокату, нових відкриттів у галузі хімії. Було запроваджено радіозв'язок, телеграф, автомобілі. З'явилися величезні фірми, синдикати, картелі, трести. На ринку господарювали монополії. Почалася концентрація банківського та фінансового капіталу.

4. 4-й уклад (1930 – 1990 роки) виник в результаті подальшого розвитку енергетики із використанням нафти і нафтопродуктів, газу, засобів зв'язку, новітніх синтетичних матеріалів. Це ера масового виробництва автомобілів, тракторів, літаків, різновиду зброї та товарів загального вжитку. З'явилися і набули загального вжитку комп'ютери та ПЗ для них, радари. Атом почали використовувати у військових, а потім і у мирних цілях. Організовано масове виробництво на засадах конвеєрної технології. На ринках поширена олігопольна конкуренція. Поява ТНК і МНК, що

здійснювали ПШ у ринки різних країн.

5. 5-й технологічний уклад (1985 –2035 рр.) спирається на досягнення в галузі мікроелектроніки, інформатики, біотехнології, генної інженерії, нових видів одержання енергії, матеріалів, освоєння космічного простору, супутникового зв'язку тощо. Відбувається перехід від розрізнених фірм до єдиної мережі великих і малих компаній, поєднаних між собою на базі Інтернету, здійснюючих тісну взаємодію в галузі технологій, контролю якості продукції та планування інновацій.

6. 6-й технологічний уклад буде характеризуватися стрімким розвитком робототехніки, біотехнологій, що основані на досягненнях у сфері молекулярної біології та генної інженерії, нанотехнологій, систем штучного інтелекту, глобальних інформаційних мереж, інтегрованих високошвидкісних транспортних систем. Подальший розвиток отримає гнучка автоматизація виробництва, космічні технології, виробництво конструкційних матеріалів із завчасно обумовленими властивостями, атомна промисловість, авіап перевезення, буде зростати атомна енергетика, потреби природного газу буде доповнено розширенням галузі використання водню у якості екологічно чистого енергопосилувача, суттєво збільшиться використання відновлювальних джерел енергії.

Трансформація міжнародного виробництва принесе як негативні так і позитивні фактори для інвестицій і політики розвитку.

1. Негативні - це, безпосередньо, посилення вилучення інвестицій, перебазування і перенаправлення інвестицій, а також скорочення ресурсів інвестицій, орієнтованих на підняття ефективності, що понесе за собою посилення конкуренції стосовно ПШ. Утримання вартості ланцюгів ціноутворення і розвиток на базі вертикальної спеціалізації ускладниться. Інфраструктура, створена для галузі ціноутворення, зіткнеться зі спадною віддачею. Зміна факторів розміщення інвестицій часто негативно впливають на шанси країн, що розвиваються у привабленні виробництва ТНК.

2. Позитивні - можливості, що виникають внаслідок трансформації, включаючи залучення інвесторів, бажаючих диверсифікувати джерела поставок, дублювати їх і посилювати стійкість.

Зростання обсягу ресурсів регіональних інвестицій, орієнтованих на освоєння ринку. Скорочення ланцюгів ціноутворення призведе до росту інвестицій у роздільне виробництво і випуск кінцевих товарів зі збільшеними масштабами нарощення промислового потенціалу та кластеризації. Цифрова інфраструктура і платформи дадуть змогу створювати нові додатки і послуги, чим покращать доступ до ланцюгів ціноутворення на різних рівнях етапах виробництва.

Перспективи ПІІ на 2020-2021 роки невтішні. Криза COVID-19 понесе за собою різке скорочення ПІІ. Це призведе до того, що вперше з 2005 року нові ПІІ впадуть нижче показника 1 трлн. дол. США. По прогнозам, у 2021 році ПІІ скоротяться ще на 5-10 % і почнуть відновлюватися у 2022 році. Відскок у 2022 році за повернення ПІІ до довгострокової тенденції за період до пандемії можливий, але тільки на верхній межі сподівань.

Прогнозується, що зниження глобального потоку ПІІ складатиме у 2020 році до 40 % у порівнянні з рівнем 2019 року в 1,54 трлн. дол. США (рис. 2.1.):

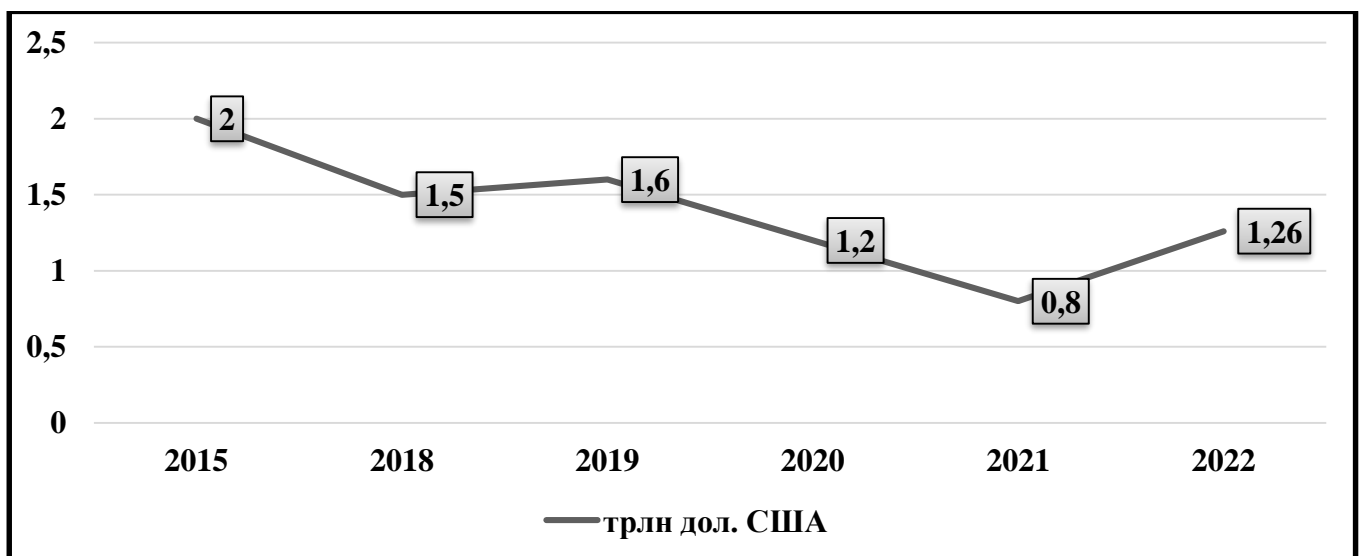

Рис. 2.1. Глобальний притік ПІІ в 2015-2019 роках і прогноз на 2020-2022 роки, (трлн. дол.США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment report 2020.

Такий прогноз пов'язаний із невизначеністю, стосовно протяжності глобальної кризи і дієвістю заходів політики зі зменшення економічних наслідків пандемії.

Невизначеність посилює фактор геополітичних і фінансових ризиків і продовження торгових тяготінь.

Прогнозоване падіння значно критичніше падіння після глобальної фінансової кризи 2008 року. Тоді, на найнижчому рівні (1,2 трлн. дол.США) в 2009 році глобальний притік ПІІ складав приблизно на 300 млрд. дол.США більше, ніж на найнижчій межі прогнозу на 2020 рік (див. Рис. 2.2.)

Спад викликаний COVID-19, прийшов після кілька річного стабільного зниження чи застою; а саме, він посилив спадну тенденцію. Очікуваний рівень глобального притоку ПІІ в 2021 році буде на 60 % нижче рівня 2015 року, знизивня з 2 трлн. дол. США до менш ніж 900 млрд. дол. США.

Пандемія стала шоковим явищем для ПІІ зі сторони політики, попиту і пропозиції. Вона має як коротко-, так і середньо- і довгострокові наслідки (рис. 2.2.):

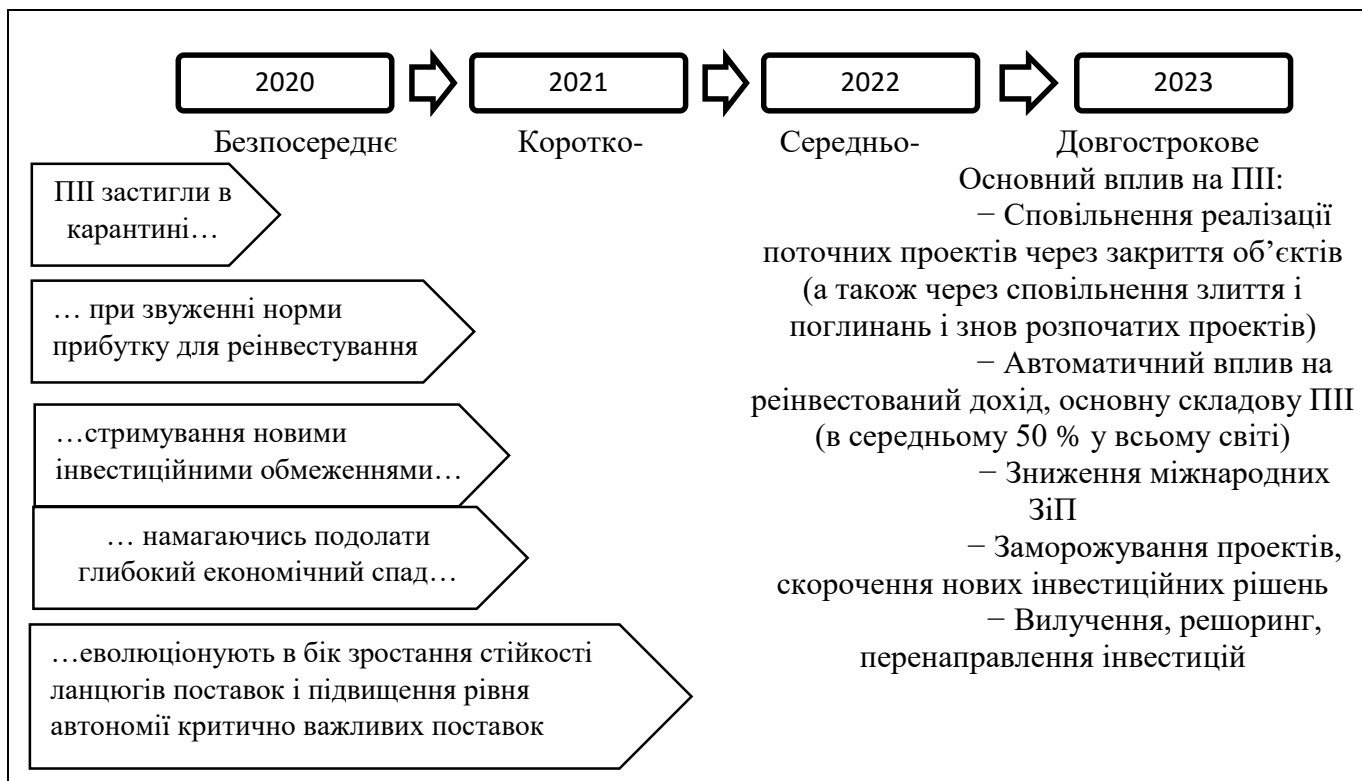

Рис. 2.2. Вплив пандемії на ПІІ: механізми передачі.

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2020.

Карантинні заходи сповільнюють вже розпочаті інвестиційні проекти. Перспектива глибокої глобальної рецесії призведе до переоцінки ТНК нових

проектів. Політичні заходи, прийняті в період кризи, включають в себе нові обмеження для інвестицій. У довгостроковій перспективі інвестиційні потоки будуть поступово відновлюватися з 2022 року за рахунок реструктуризації ланцюгів ціноутворення для підвищення їх стійкості, поповнення основного капіталу та відновлення світової економіки.

Незважаючи на реакцію динаміки ПІІ на коливання росту ВВП, що характеризується зазвичай, значною затримкою, специфічне поєднання карантинних заходів і шоку з боку попиту значно швидше відобразиться на інвестиційних рішеннях.

Скорочення попиту завдасть удару про ПІІ в першій половині 2020 року, а потім розгорне повні масштабу другій його половині і у 2021 році. Ранні показники підтверджують швидкість настання наслідків.

З початку 2020 року сума представлених інвестиційних проектів «з нуля» і міжнародних скоротилася більше ніж на 50 %. Попередні дані про доходи ТНК служать індикатором попередження.

У 5000 найбільших ТНК у світі, на які приходить найбільша частка всіх інвестицій, очікуваний дохід за рік був скорегований в бік зниження в середньому на 40 %, а в деяких галузях він виявився у від'ємній зоні. Зниження доходу завдасть реінвестуванню доходів, на котрі в середньому приходить більш ніж 50 % ПІІ.

Що стосується величини корективів доходів, то до кількості найбільш потерпілих галузей слід віднести галузь послуг, а саме сектор туризму.. Сировинні галузі потерпають від сукупного впливу пандемії та стрімкого падіння цін на нафту.

В обробних галузях деякі сфери виробництва, в яких велика питома вага припадає на глобальні ланцюги ціноутворення, наприклад, автомобілебудування та текстильна промисловість, сильно потерпіли від збоїв у поставках. Саме через їхній циклічний характер і глобальну географію виробництва вони вразливі як до шоку попиту, так і до шоку пропозиції. В галузях, де втрати прибутку складуть 30 % і більше, в загальному реалізується майже 70 % проектів ПІІ.

Вплив, нехай він величезний всюди, коливається в залежності від регіону. Очікується, що найбільше скорочення ПІІ відбудеться у країнах, що розвиваються,

оскільки вони більшою мірою є залежними від інвестицій у галузі, пов'язані з ГЛЦ і видобувною промисловістю, які пережили значний удар, а також оскільки вони не можуть вжити такі самі заходи, що вживають розвинені країни.

В 2019 році притік ПІІ залишався незначним на 3 % до 1,54 трлн. дол. США. притік ПІІ у розвинені країни зріс на 5 % до 800 млрд. дол.США. він був зосереджений в Європі(зростання на 18 % до 429 млрд. дол.США), але загалом саме через коливання у декількох країнах як Ірландія та Швейцарія, після різкого відтоку у 2018 році. При цьому у деяких могутніх країнах регіону ПІІ скоротились.

У США найбільшому отримувачу інвестицій (див Рис. 2.3), вони знизилися на 3 % до 246 млрд. дол. США притік ПІІ у країни, що розвиваються несуттєво зменшився на 2 % до 685 млрд. дол. США. З 2010 року притік ПІІ у країни, що розвиваються був відносно стабільним та коливався у значно вужчому діапазоні,аніж притік у розвинуті країни, склавши у середньому 675 млрд. дол. США. Зростання ПІІ в 2019 році так само ховає різницю поміжз групами країн, розподіленими за рівнем прибутку.

У середньому ПІІ за всіма класифікаційними групами з доходом вище середнього і середнім рівнем доходу були стабільними або ж несуттєво зросли. Тільки у найменш розвинених країн об'єм ПІІ скоротився на 5,7 %. У 2019 році значно виріс відтік інвестицій ТНК з розвинених країн. Податкова реформа призвела до сповільнення репатріації накопичених іноземних доходів ТНК США, що призвело до значного від'ємного показника вивезення ПІІ в 2018 році.

ТНК розвинених країн інвестували закордоном 917 млрд. дол. США — на 72 % вище за аномально низький показник 2018 року. Японія відновила позиції найбільшого іноземного інвестору (див. Рис. 2.4.), продемонструвавши стрибок у вивезенні інвестицій до 277 млрд. дол. США, при чому найбільша частка зростання прийшла на одну велику мегаугоду.

Після досягнення піку у 15 компаній у 2017 році число технологічних і цифрових компаній в числі 100 найбільший ТНК світу скоротилося до 13 у 2019 році. Тим не менш доля технологічних і цифрових ТНК у загальному об'ємі іноземних продажів та іноземних активів 100 найбільших тнк у той самий період продовжувала

своє зростання. Таким чином, тенденція до посилення ролі технологічних і цифрових ТНК серез 100 найбільших ТНК світу зберігається (рис.2.3.).

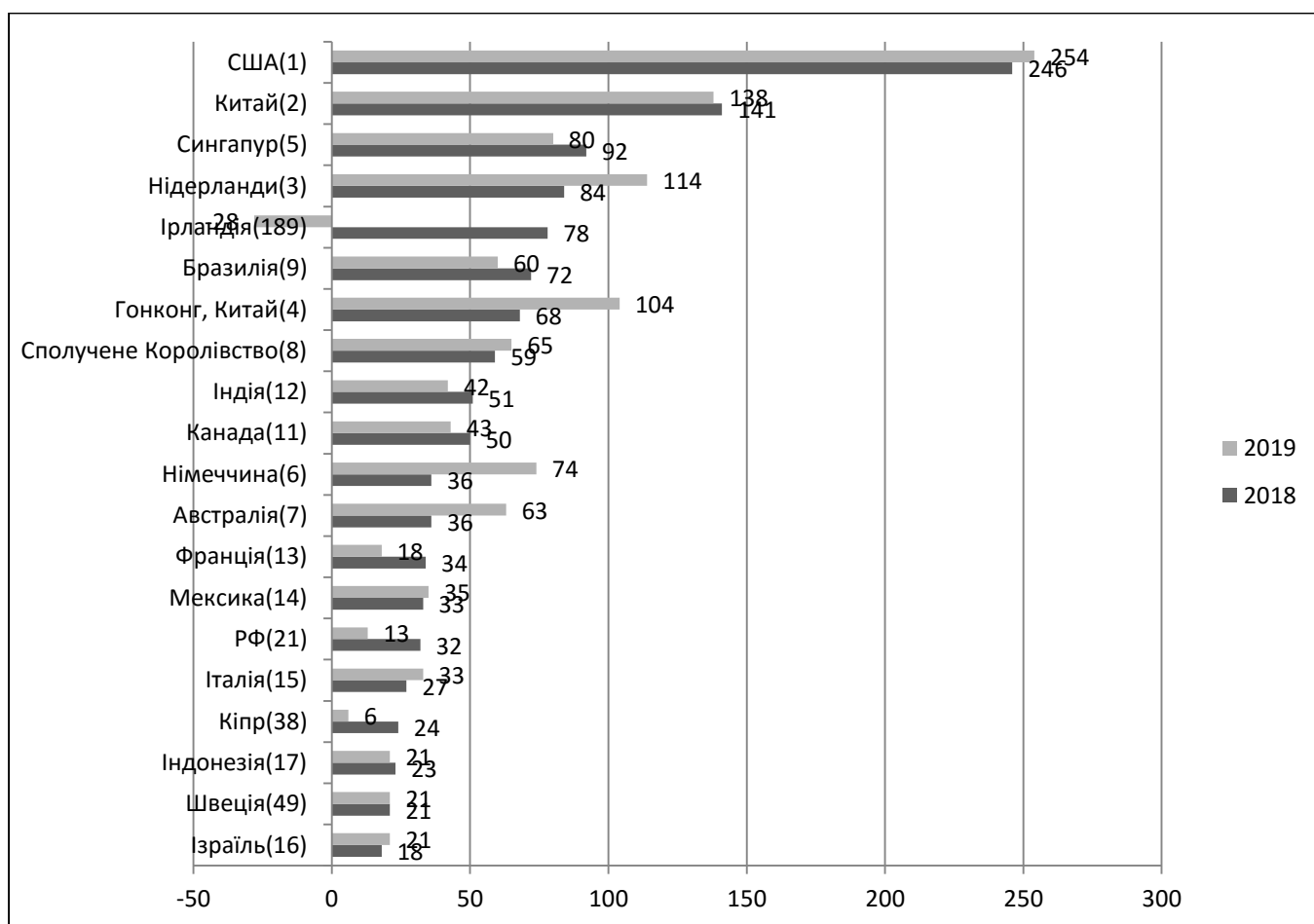

Рис. 2.3. Притік ПІІ у 20 найбільших країн-отримувачів у 2018-рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD, World Investment report 2020.

В 2019 році показники інтернаціоналізації 100 найбільших ТНК залишилися сталими. Середній Індекс транснаціоналізації (ІТН) 100 найбільших ТНК — це питома вага їх зарубіжних активів, продажів і співробітників — за останні 10 років тримається на рівні близько 65 %.

Частково це викликано змінами у складі списку, коли ТНК, що відновили свої позиції на ринках країн, що розвиваються, починають з більш низького рівня інтернаціоналізації. Попри це ТНК, що давно на арені, можуть досягати «скляної стелі» транснаціоналізації, якої можуть досягнути далеко не всі (рис. 2.4.):

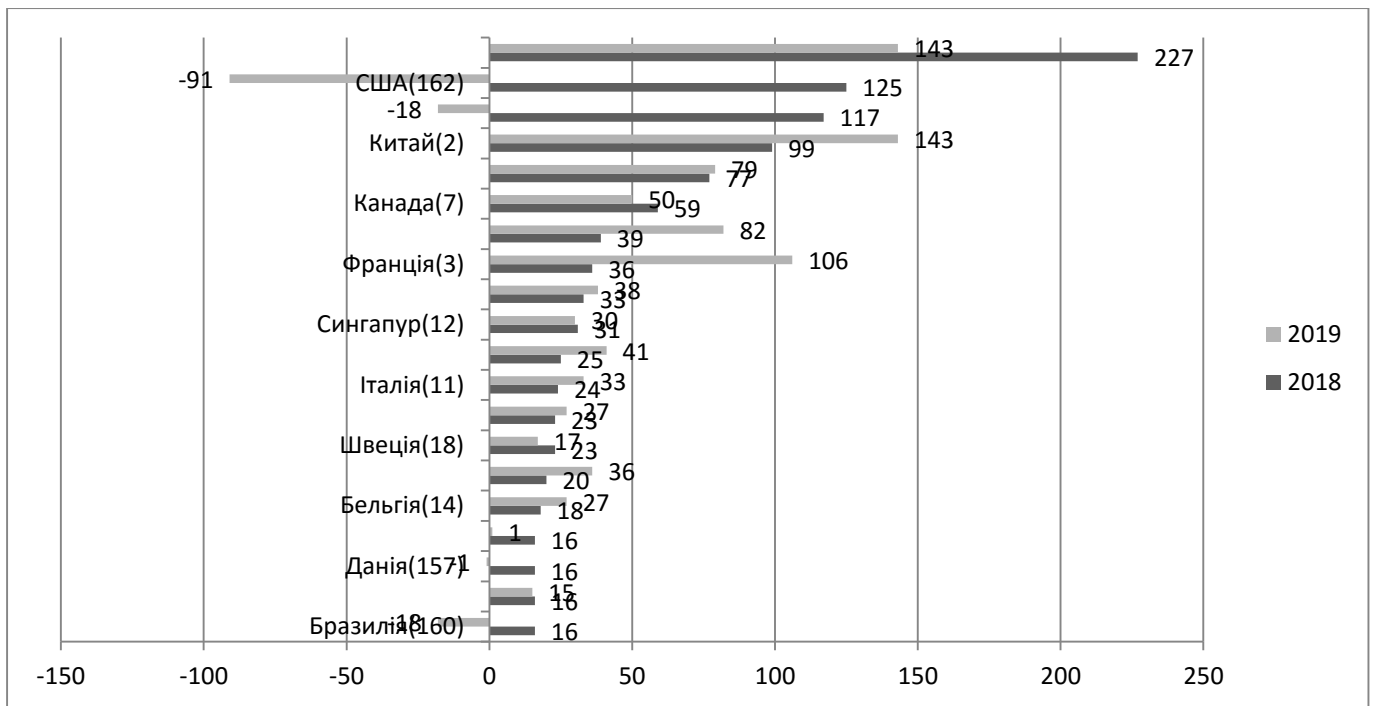

Рис. 2.4. Вивезення ПП з 20 найбільших країн-інвесторів у 2018-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD, World Investment report 2020.

Після досягнення піку у 15 компаній у 2017 році число технологічних і цифрових компаній в числі 100 найбільший ТНК світу скоротилося до 13 у 2019 році. Тим не менш доля технологічних і цифрових ТНК у загальному об'ємі іноземних продажів та іноземних активів 100 найбільших тнк у той самий період продовжувала своє зростання. Таким чином, тенденція до посилення ролі технологічних і цифрових ТНК серед 100 найбільших ТНК світу зберігається.

Великі технологічні ТНК укріплюють свої позиції, купляючи успішні стартапи. Вони також прямують до вертикальної інтеграції беручи участь у створенні контенту для своїх платформ/або розширюючись у дропшипінгу та інших послугах. Пандемія може укріпити позиції технологічних і цифрових ТНК зі зростанням числа рішень для електронної (онлайн) торгівлі.

Пандемія COVID-19 суттєво обмежить іноземні інвестиції в Африку, відобразивши глобальну те суттєво обмежить іноземні інвестиції в Африку, відобразивши глобальну тенденцію. Спад буде посилюватися через низькі ціни на нафту і сировину через сировинний крен інвестиційного профілю континенту.

Виходячи з росту ВВП і ряду специфічних для інвестицій факторів, прогнозується зниження ПІІ на 25-40 % до 25-35 млрд. дол. США.

Інвестиції в обробні галузі постраждають в першу чергу, а цим вони підірвуть потуги до взаємодії диверсифікації економіки та індустріалізації в Африці. Заявлені інвестиційні проекти «з нуля» вже продемонстрували в першому кварталі 2020 року яскраво виражену негативну тенденцію, хоча вартість проектів (-62 %) скоротились більше, ніж їх число(-23 %). Хоча короткострокові перспективи ПІІ в Африці негативні, мають первні проти напрямлені фактори, що можуть обмежити рівень скорочення інвестицій і посприяти початку стабілізації і підйому в 2021 році і у наступний період.

Декілька великих інвестиційних партнерів поза континентом все активніше беруть участь в ініціативах з укріплення інвестиційних зв'язків з континентом, заохочуючи інвестиції в інфраструктуру, освоєння ресурсів, а також промисловий розвиток. Попри це, позитивний вплив може показати поглиблення регіональної інтеграції у зв'язку зі здійсненням Угоди про Африканську континентальну зону вільної торгівлі (АКЗВТ) і очікуваного підписання його інвестиційного протоколу.

Інвестиції в обробні галузі постраждають в першу чергу, а цим вони підірвуть потуги до взаємодії диверсифікації економіки та індустріалізації в Африці. Заявлені інвестиційні проекти «з нуля» вже продемонстрували в першому кварталі 2020 року яскраво виражену негативну тенденцію, хоча вартість проектів (-62 %) скоротились більше, ніж їх число(-23 %). Хоча короткострокові перспективи ПІІ в Африці негативні, мають первні проти напрямлені фактори, що можуть обмежити рівень скорочення інвестицій і посприяти початку стабілізації і підйому в 2021 році і у наступний період (див. Табл 2.1).

Декілька великих інвестиційних партнерів поза континентом все активніше беруть участь в ініціативах з укріплення інвестиційних зв'язків з континентом, заохочуючи інвестиції в інфраструктуру, освоєння ресурсів, а також промисловий розвиток. Попри це, позитивний вплив може показати поглиблення регіональної інтеграції у зв'язку зі здійсненням Угоди про Африканську континентальну зону вільної торгівлі (АКЗВТ) і очікуваного підписання його інвестиційного протоколу.

Тенденції ПП змінюються в залежності від регіону

Регіон	Ввезення ПП			Вивезення ПП		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Світ	1700	1495	1540	1681	986	1314
Розвинуті країни:	950	761	800	1095	534	917
Європа	570	364	429	539	419	475
Північна Америка	304	297	297	379	-41	202
Країни, що розвиваються:	701	699	685	467	415	373
Африка	42	51	45	12	8	5
Азія:	502	499	474	417	407	328
Східна та Пд-Сх Азія	422	416	389	367	345	280
Південна Азія	52	52	57	11	12	12
Західна Азія	28	30	28	39	50	36
Латинськ Америка і Карибський басейн	156	149	164	38	0,1	42
Океанія	1	1	1	0,1	-0,3	-1
Країни з перехідною економікою	50	35	55	38	38	24
Країни зі структурно слабким розвитком економіки:	40	39	39	6	2	0,4
Найменш розвинені країни	21	22	21	2	1	-1
Країни, що розвиваються і не мають виходу до моря	26	22	22	4	1	0,5
Малі островні держави, що розвиваються	4	4	4	0,3	0,3	1

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

У 2019 році об'єм ПП в Африку скоротився на 10 % до 45 млрд. дол. США. Низьке зростання світового і регіонального ВВП і придушений попит на сировину стримували потоки ПП в країни які диверсифікованим, так і з видобувним профілем інвестицій, хоча у деяких із них відмічалось зростання приток завдяки великим новим інвестиційним проектам.

Приток ПП в північну Африку скоротився на 11 % до 14 млрд. дол. США, причому скорочення сконцентроване в усіх країнах, окрім Єгипту. В 2019 році Єгипет не полишав позицій і залишався найбільшою країною-отримувачем ПП в Африці, приток яких виріс на 11 % до 9 млрд. дол. США. Після зростання у 2018 році притоку ПП в країни Африки до півдня від Сахари в 2019 році він повторно скоротився на 10 % до 32 млрд. дол. США. В 2019 році ПП у Західній Африці скоротились на 21 % до 11 млрд. дол. США, загалом через різке скорочення інвестування в Нігерії. Притік

ПІІ у Східній Африці так само знизилося на 9 % до 7,8 млрд. дол. США, оскільки притік ПІІв Ефіопію понизився на 25 % до 2,5 млрд. дол. США.

Центральна Африка отримала 8,7 млрд. дол. США у вигляді ПІІ, що означає скорочення їх притоку на 7 % основним чином через скорочення нових ПІІ у Демократичній Республіці Конго.

Південь Африки був єдиним субрегіоном, де у 2019 році притік ПІІ виріс (на 22 % до 4,4 млрд. дол. США), але тільки через затримку вивезення інвестицій з Анголи. Притік ПІІ у Південну Африку у тому ж році скоротився на 15 % до 4,6 млрд. дол. США.

Очікується, що ПІІ в Азії суттєво постраждає від кризи COVID-19. Регіон першим зіштовхнувся з наслідками карантинних мірі зупинки виробництва, що призвело до серйозних збоїв у ланцюгах поставок у таких галузях як автомобільна, електронна і швейна промисловість. На галузі, в яких активно наявні ГЛЦ, що найбільше постраждали від кризи, на них приходиться більша частина ПІІ в регіоні.

Падіння доходу ТНК вплине на реінвестування прибутку ТНК: у деяких великих країнах — отримувачах регіону реінвестовані доходи складають значну частку притоку ПІІ. Попри це, на експортоорієнтовані інвестиції в регіоні впливають торгівельна напруженість, яка не ослабла під час пандемії.

Прогнозується, що притік ПІІ в Азію скоротиться на 30-45 %. Число заявлених інвестиційних проектів «з нуля» в першому кварталі 2020 року скоротилось на 37 % у порівнянні з квітнем 2019 року. Число угод ЗіП скоротилось на 35 % в квітні 2020 року у порівнянні із середньомісячним значенням в 2019 році.

У Східній Азії притік ПІІ в Китай в першому кварталі 2020 року скоротився на 13 % у порівнянні з тим самим періодом минулого року. Перспективи ПІІ в Гонконгу (Китай) похмурі через зниження доходів ТНК і взаємодії тривалих коливань. У Південно-Східній Азії очікується зничення обсягів ПІІ. Число заявлених інвестиційних проектів « з нуля» в Сингапурі в першому кварталі скоротилися на 20 %; інвестиційні обов'язки у В'єтнамі та Індонезії скоротилися на 10 %. Ці три країни разом отримали у 2019 році більш ніж 80 % нових ПІІ в Південно-Східній Азії.

В Південній Азії об'єм інвестицій у нові інвестиційні проекти в першому кварталі 2020 року знизилась на 31 %, а злиття і поглинання впали на 56 %. Притік ПІІ у Західну Азію постраждають через сукупний вплив різкого падіння ціни на нафту, пандемії та економічного спаду. В 2019 році об'єм ПІІ у Азію, що розвивається скоротилися на 5 % до 474 млрд. дол. США. Скорочення було обумовлене падінням інвестицій у Східну Азію на 13 % до 233 млрд. дол. США, головним чином через зниження інвестицій у Республіці Корея, Гонконгу і Китаї. Притік в Китай, другий за величиною країні за обсягом отримання ПІІ в світі, злетів до рекордного рівня в 141 млрд. дол. США, неважаючи на торгівельні перепони.

У південно-Східній Азії притік виріс на 5 % до рекордного рівня в 156 млрд. дол. США, що обумовлено значними інвестиціями у В'єтнамі, Сингапурі та Індонезії. Притік ПІІ у південну Азію зріс на 10 % до 57 млрд. дол. США, при цьому до Індії виріс на 20 %. У Західній Азії інвестиції скоротилися на 7 % до 28 млрд. дол. США, але не враховуючи незначне збільшення інвестицій у Об'єднаних Арабських Еміратах і Саудівській Аравії.

Вивезення інвестицій з Азії скоротилися на 19 % до 328 млрд. дол. США, через зниження ціни на сировину, геополітичну напругу та скорочення вивезення ПІІ з Китаю. Сумам угод ЗіП компаній, розташованих в Азії, скоротилися на 52 % до 43 млрд. дол. США.

У 2020 році в Латинській Америці і Карибському басейні прогнозується скорочення нових ПІІ у 2 рази у порівнянні з 164 млрд. дол. США, отриманими в минулому році. Пандемія поглиблює політичний конфлікт, а також структурні слабкості в декількох країнах, що призведе до глибокого падіння в регіоні і поглиблює проблеми з приваблення іноземних інвестицій.

Данні із заявленими інвестиціями у нові проекти демонструють скорочення на 36 % числа проектів у першому кварталі цього року, у той час коли число іноземних придбань в регіоні скоротилися майже на 80 %.

Низькі ціни на нафту і сировину стримуватимуть інвестиції у великі країни Південної Америки — а саме Бразилію, Колумбію, Аргентину, Перу та Чилі — вони залежні від інвестицій у вибобувних галузях.

Щодо інших країн, безпосередньо в Карибському басейні, по них нищівного удару завдасть краху туристичній галузі і зупинення інвестування у секторі поїздок і відпочинку. Автомобільна і текстильна промисловості, дві великі обробні галузі в цьому регіоні, одночасно переживають шок від попиту і пропозиції.

В автомобільній промисловості різко скорочується виробництво: в першому кварталі число заявлених проектів « з нуля» в галузі скоротилось на 73 %. Бразилія і Мексика повідомляють про скорочення інвестицій у автомобільній промисловості у першому кварталі на 48 % і 64 % відповідно. А в першому кварталі 2020 року число нових проектів у виробництві медичних виробів збільшилося на третину. ПІІ у виробництво медичного призначення у Домініканській Республіці, Мексиці і Коста-Риці створюють нові виробництва медичного устаткування і обладнання, а ТНК, що вже працюють у цих країнах, активно розширюють виробництво. У 2019 році ПІІ у Латинській Америці і Карибському басейні зросли на 10 % до 164 млрд. дол. США, що і спричинило збільшення їх притоку до Колумбії, Бразилії та Чилі.

Вивезення капіталу зросло до 42 млрд. дол., підтримане внутрішньо регіональними потоками і скороченням від'ємних показників вивезення ПІІ, що знизили кінцеві суми у минулі роки. У Бразилії зареєстровано 20-відсоткове збільшення притоку ПІІ до 72 млрд. дол.США, до того ж інвесторів привабили підприємства нафтогазової галузі та електроенергетики, а також програма приватизації. У Колумбії притік ПІІ зріс на 26 % до 14 млрд. дол.США, в основному у виробничих галузях. Притік у Чилі збільшився у 2019 році на 63 % до 11 млрд. дол. США завдяки інвестиціям у галузях комунальних послуг, видобутку корисних копалин і послуг.

Країни з перехідною економікою південно-східної Європи, СНД і Грузія сильно постраждали від економічного спаду, викликаного пандемією. Притік ПІІ в регіон може скоротитися в 2020 році на 30-45 % до 30-40 млрд. дол. США. Скорочення притоку ПІІ у регіоні в 2019 році (на 59 % до 55 млрд. дол. США), викликані погавленням ПІІ в РФ і, у меншій мірі, в Україні після декількох років зниження, а також збільшення ПІІ в знову проводячому лібералізацію Узбекистані. В іншій частині регіону в 2019 році притік в основному залишався на своєму рівні.

Спалах пандемії COVID-19 призведе до скорочення потоків ПІІ у розвинені країни на 25-40 % у порівнянні з 800 млрд. дол. США у 2019 році. Падіння корпоративного прибутку вплине на реінвестування доходів — важливу складову ПІІ у групі.

Нові інвестиції в акціонерний капітал будуть скорочені, що вже відбилося на скороченні числа міжнародних ЗіП і заявлених інвестицій « з нуля » в першому кварталі року. На тенденції ПІІ також можуть вплинути надзвичайні заходи, пов'язані з COVID-19, включаючи посилення контролю за притоком інвестицій.

Очікувані вимоги до підвищення стійкості ГЛП у критично важливих галузях можуть вплинути на довгострокові тенденції. У квітні 2020 року кількість угод ЗіП у розвинених країнах була на 53 % нижче за середньомісячний показник 2019 року.

Вивезення ПІІ з Японії — найбільшого інвестора світу у 2019 році — зросло на 57 % до рекордних 225 млрд. дол. США, головним чином це обумовлено стрибком міжнародних угод ЗіП з 36 млрд. дол. США до 104 млрд. дол. США, включно з однією мегаугодою, на яку припадає оновна маса росту.

Пандемія висвітлила вразливість ПІІ у країнах зі слабкою економікою. Криза поглиблена особливими труднощами, з якими стикаються у привабленні ПІІ країни зі структурно слабкою економікою. Багато країн залежать від ПІІ у видобувних галузях, а також малі острівні країни, що розвиваються — від інвестицій у туризм, а країни, що не мають виходу до моря у непропорційно великій мірі страждають від порушення ланцюгів поставок. Перспективи у 47 країнах зі слабкою економікою невтішні.

2.2. Інноваційна складова інвестиційних процесів діяльності ТНК в умовах глобальних трансформацій

В умовах розвитку НТР і загострення глобальної конкуренції особливого значення для кожної країни набуває інноваційний розвиток. Від цього залежить розвиток промислового, науково-технологічного і інтелектуального потенціалу, ступінь інтеграції країни в світовий технологічний та інформаційний простір.

В умовах розвитку економічної глобалізації носіями інновацій стають транснаціональні структури, які акумулюють інвестиції, науковий і інтелектуальний потенціал.

Проблеми забезпечення інноваційного розвитку актуальні й для України, оскільки є одним із дієвих і ефективних засобів інтеграції країни в європейський та світовий економічний і технологічний простір.

Саме інноваційний розвиток може забезпечити економічне зростання, реалізацію наявного потенціалу вітчизняної фундаментальної науки для посідання гідного місця в міжнародній інтеграції, кооперації й поділу праці в сфері фундаментальної науки, а також підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку.

Інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, який дістав втілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, процесу, що використовується у практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг.

Суб'єктами інноваційної діяльності є фізичні і юридичні особи, які проводять інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проєктів.

Інноваційні продукти:

- інноваційні програми і проєкти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання і процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Об'єктом інноваційної діяльності є інновації–новостворені або вдосконалені технології, продукти або послуги, а також організаційно-технічні рішення

виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що суттєво покращують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби; послідовний ланцюг ідей, що охоплює всі стадії створення новації та її практичного застосування.

Інноваційна економіка – це економіка суспільства, заснованого на знаннях, інноваціях, на позитивному ставленні до нових ідей, нових машин, систем і технологій, на готовності їх практично реалізувати в різних сферах людської діяльності.

Провідними тенденціями сьогоденного розвитку світового господарства є процес транснаціоналізації економіки, як загальног явища, та посилення значення інновацій до рівня основного чинника МЕВ. Враховуючи масштаби діяльності транснаціональних корпорацій як провідних тенденцій у 21 столітті., котрі слід вивчати як ключовий елемент прогресу соціально–економічних відносин на рівні галузі, країни, регіону, світу.

Зростання значення інноваційної складової понесло за собою активізацію інноваційної діяльності ТНК і зумовило необхідність винаходу нових підходів до наукового осмислення вказаних процесів в контексті якісно нових проявів транснаціоналізації як важеля безперервного поступального зростання національних економік в умовах глобалізації.

Однією з ключових функціональних конкурентних, на даному етапі, стратегій ТНК є стратегія використання інновацій. Вона замає своє місце безпосередньо через сьогоденний прискорений розвиток «нової економіки» та сучасного етапу інформаційного та діджиталізованого суспільства. Саме ефективне використання інноваційного чинника стає одним із основних конкурентних переваг ТНК у 21 столітті.

Транснаціональні корпорації використовують кадровий потенціал та науково-технічний потенціал своїх зарубіжних філій – безпосередньо як найперспективніше інноваційне джерело – і саме цим стимулює інноваційні процеси у філіях ТНК у країнах–реципієнтах інвестицій, результатом чого є створення стратегічних альянсів,

закордонних «інкубаторів знань» і одночасно із цим – глобальних інноваційних мереж (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Різні підходи до визначення сутності інновацій

Автор	Визначення «інновацій»
Твісс Б.	процес, у якому винахід або ідея набуває економічного змісту.
Хаберланд Ф.	охоплює науково-технічні, технологічні, економічні й організаційні зміни, які виникають у процесі відтворення. Його основними характеристиками є: якісна новизна виробів, способів виробництва і технологій у порівнянні з попередніми, темпи реалізації, динаміка циклу нововведень, економічна ефективність, соціальні наслідки
Савченко О.	процес створення, поширення й використання засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем
Санто Б.	це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск), її поява на ринку може принести додатковий дохід
Найт К.	впровадження будь-чого нового відносно організації чи її безпосереднього оточення як особливий випадок процесу змін в організації»
Барнет Х.	будь-яка ідея, діяльність чи речовий результат, які відрізняються за своїми якісними ознаками від існуючих форм.
Друкер П.	головною рисою нововведення є його вплив на спосіб життя людей. З цього погляду нововведення не обов'язково мають бути технічними чи речовими
Паламарчук В.	результат (продукт) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей

Примітка. Складено автором за даними Михайлишин Л.І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія / Л.І. Михайлишин. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – С. 67.

За останні роки на глобальному ринку інновацій транснаціональні корпорації здійснюють свою діяльність у агресивному, динамічному та багатогранному конкурентному середовищі, а безпосередньо їх діяльність слід охарактеризувати за такими ознаками:

1. Стратегічний менеджменті ТНК зосереджує свої зусилля комплексно, на витрати виробництва, якість продукції, строки поставок, створення «ноу-хау»,

ринкові бар'єри тощо.

2. ТНК запроваджують глобальні інноваційні стратегії багатогранно, поступово на різних рівнях: у сфері ресурсів, на ринках товарів і послуг, у складі об'єднаних компаній.

3. Позиції конкурентів ТНК динамічно змінюються, ситуація на глобальних ринках стає непередбачуваною, прогнози є короткостроковими; до основних сфер інноваційних розробок у 2020 році належать: біотехнології, наноматеріали, освіта, соціологія, медицина, комп'ютерні технології.

4. Зростає агресивна експансія ринкових конкурентів на глобальному ринку інновацій, порушуються правові умови і змінюються акценти конкуренції, здійснюється політика злиттів і поглинань, а також агресивна політика цін.

Наразі на глобальному ринку інновацій існують три основні суб'єкти, що здійснюють фінансування НДДКР: держави, ТНК і венчурні компанії. ТНК мають істотні переваги на глобальному ринку нововведень, оскільки, по-перше, у порівнянні з державними структурами для ТНК доступ до фінансових ресурсів набагато простіший, і, по-друге, для ТНК НДДКР є важливою, проте не головною і не єдиною сферою діяльності, тому фінансові ризики для ТНК значно нижчі, ніж для венчурних фондів. У результаті частка ТНК на глобальному ринку інновацій у окремі роки складала: у 1990-х рр. – 23 % від загальносвітового рівня, у 2001 – 28–30 %, у 2012 р. – наблизилася до 40–50 % від загальносвітового рівня.

За оцінками закордонних спеціалістів, на сьогодні близько 75–80 % загальносвітового обсягу НДДКР здійснюється саме в рамках ТНК, а на 700 найбільших фірм світу припадає близько половини всього обсягу комерційного використання винаходів у світі. Сьогодні ТНК контролюють приблизно 80 % всіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау.

Виходячи на глобальний ринок інновацій, ТНК здійснюють інтеграцію інноваційної діяльності у рамках усієї структури головної корпорації, при цьому філії ТНК спеціалізуються на тих інноваціях, де вони найбільш конкурентоспроможні, при цьому активно відбувається процес інтернаціоналізації інноваційної діяльності через створення міжнародних стратегічних альянсів.

Бачення сучасних глобалізаційних перетворень у контексті новітніх тенденцій інноваційної динаміки ставить питання щодо модифікації сучасної глобалізаційно-інноваційної моделі світового економічного розвитку. Дослідники ведуть мову про «новий світовий порядок в інноваційній сфері». Цей «новий порядок» обумовлений зростанням ролі країн Азії, в першу чергу – Китаю та Індії, як центрів, до яких спрямовуються корпоративні витрати на НДДКР.

За щорічним прогнозом аналітичного центру Global R&D funding forecast 2019 (Глобальний прогноз фінансування наукових досліджень) глобальні інвестиції в дослідження та розробки (R&D) збільшилися в 2019 році на 3,6 % до 2,326 трильйонів доларів США за паритетом купівельної спроможності (ПКС) для 116 країн, що мають значні інвестиції в наукові дослідження та розробки (більше 20 мільйонів доларів США).

Темпи приросту науково-дослідних розробок у 2019 році менше у порівнянні з 4,1 %, що спостерігалися в 2018 році, внаслідок очікуваного уповільнення світової економіки за останні десять років.

Глобальний прогноз фінансування ТНК НДДКР (Global R&D funding forecast) – це щорічний звіт, який містить ексклюзивні результати досліджень та аналізу в наступному році та в наступні роки. У ньому є інформація про стан науково-дослідної та дослідницької діяльності в 100 країнах, а також резюме основних галузей промисловості, наукових досліджень, глобальних технологічних регіонів та детальні плани витрат державних установ та північноамериканської промисловості.

Також, це поєднання промислових, державних та академічних інвестицій країн, які найбільше витрачають на НДДКР. Інвестиції, зроблені цими країнами, значною мірою впливають на вартість та зростання валового внутрішнього продукту (ВВП).

Відповідно до дослідження, зазначеного вище, глобальна тенденція витрат на НДДКР продовжує зростати у всьому світі, відображаючи приріст до 80 млрд. дол. США у секторі інформації та технологій. Як і в попередні роки, зростання світових інвестицій в НДДКР відбувається за рахунок витрат в азійських країнах, зокрема в Китаї, що перевищує 520 млрд. дол. США витрат та становить 22,32 % в глобальних інвестиціях.

США в 2019 році збільшили свої витрати на НДДКР на 15,3 млрд. дол. США, і деякі наслідки цієї посиленої активності відображені в занепокоєнні щодо пошуку та утримання професійних кадрів.

У той час як витрати США на НДДКР продовжують збільшуватися щорічно, його загальна частка глобальних інвестицій в НДДКР продовжує скорочуватися, оскільки інші країни збільшують свої витрати на дослідження та розробки.

Порівняльний аналіз динаміки показників інноваційного розвитку країн та регіонів висвітлює співвідношення сил у світовому інноваційному просторі.

За щорічним звітом аналітичного центру R&D Funding Forecast (США) сукупні світові витрати на НДДКР, які включають витрати корпорацій, урядів, дослідницьких організацій та університетів тощо в 2019 році склали 2,326 трлн. дол. США (за ПКС), порівняно з 2,246 трлн. дол. США в 2018 році та 2,103 трлн. дол. США у 2017 році.

Частка США в загальній сумі глобальних інвестицій десять років тому становила 34 %, а частка Китаю – 12,5 %. А сьогодні частка США становить близько 24,98 %, а частка Китаю – більше 22,32 %.

Незважаючи на те, що починаючи з порівняно невеликих інвестицій 20 років тому, Китай продовжує робити значні інвестиції. Цей розрив продовжує зменшуватися, і очікується, що Китай перевищить США в абсолютних доларах на наукові розробки до 2024 року (див. Табл. 2.3).

Частка країн Азії (Китай, Японія, Індія, Південна Корея) в 2019 році є найбільшою (44,24 %) і продовжує зростати, у т.ч. завдяки Китаю. В той час як частка Північної Америки (27,07 %), в т.ч. США, та Європи (20,31 %) у глобальних витратах на НДДКР відчутно скорочується.

Низькою залишається частка витрат на НДДКР у світовому обсязі країн СНД (2,79 %), Південної Америки (2,22 %), Середнього Сходу (2,5 %), Африки (0,87 %).

Найбільші витрати на НДДКР за країнами світу в 2019 році у підприємств США (24,98 %), Китаю (22,32 %) та Японії (8,3 %).

До п'ятірки лідерів також входять Німеччина (5,3 %), Індія та Південна Корея з частками 4,04 % та 4,02 % відповідно. Витрати на НДДКР Росії також становлять близько 3 %, що є вагомим показником.

Динаміка глобальних витрат ТНК на НДДКР за регіонами та країнами
в 2017–2019рр., (%)

Країна/регіон світу	2017	2018	2019
Північна Америка (12 країн)	27,72	27,29	27,07
Південна Америка (10 країн)	2,36	2,27	2,22
Азія (24 країни)	42,67	43,53	44,24
Європа (34 країни)	20,98	20,64	20,31
Росія / СНД (5 країн)	2,87	2,87	2,79
Близький Схід (13 країн)	2,5	2,52	2,5
Африка (18 країн)	0,9	0,88	0,87
Всього (116 країн)	100	100	100
Сполучені Штати	25,57	25,18	24,98
Китай	21,16	21,61	22,32
Японія	8,82	8,52	8,3
Німеччина	5,46	5,38	5,3
Індія	3,66	3,84	4,04
Південна Корея	4,06	4,01	4,02
Всього (6 країн)	68,73	68,54	68,94

Примітка. Складено автором за даними Global R&D funding forecast 2019.

Варто зазначити, що світові лідери щодо витрат на НДДКР залишилися здебільшого такими ж за останні десять років, хоча порядок ранжування змінився. У 2009 році країнами витрат на НДДКР (за порядком) були США, Японія, Китай, Німеччина та Франція. У 2019 році є Сполучені Штати, Китай, Японія, Німеччина та Індія. Вкладені суми цих перших фінальних країн у 2009 та 2019 роках становило 786 млрд. дол. США та 1,51 трлн. дол. США відповідно.

Важливе значення для розвитку інноваційної діяльності ТНК та характеристики національної інноваційної системи (НІС) у економіках країн відіграє частка витрат на НДДКР у ВВП.

Передові країни демонструють високі показники інноваційної діяльності, що є результатом ефективного фінансування НДДКР. Питома вага витрат на науково-дослідні розробки в державах-лідерах сягає 2–3 %, а інколи 3–4 % ВВП і зростає протягом двох десятиліть стрибкоподібно (щорічні розміри за останні роки перевищують 5 млрд. євро. Належне фінансування НДДКР є підґрунтям винайдення креативних знань, які відтворюються та втілюються у інноваційних рішеннях.

Відсоток промислових підприємств, що проводять НДДКР, створюючи власні внутрішні підрозділи, у загальній кількості інноваційних підприємств у розвинених країнах є доволі високим. Фінляндія у цьому відношенні є європейським лідером, володіючи близько 80 % таких компаній, для порівняння – у Польщі таких фірм лише 30 %. Фінські підприємства не шкодують фінансових витрат на інноваційну діяльність, вкладаючи у середньому понад 2 млн. євро.

Варто зазначити, що технологічні умови для досліджень та розробок швидко змінюються. Провідні галузі промисловості та технології (S&T), ті, хто найбільше витрачають на НДДКР, змінилися протягом останніх десяти років, і особливо протягом останніх п'яти років. Це не означає, що раніше провідні організації зменшили свої інвестиції – вони цього не зробили. Проте, інші організації збільшили свої дослідження та розробки та отримували доходи швидше.

Серед топ-10 країн-лідерів щодо частки витрат на НДДКР до ВВП країн світу в 2019 році найбільша в Південній Кореї (4,32 % до ВВП країни), Ізраїль (4,05 %), Японія (3,5 %), Фінляндія (3,5 %), Швеція (3,33 %), Данія та Австрія по 3 %, Швейцарія (2,98 %), Німеччина та США по 2,84 %, (рис. 2.5.):

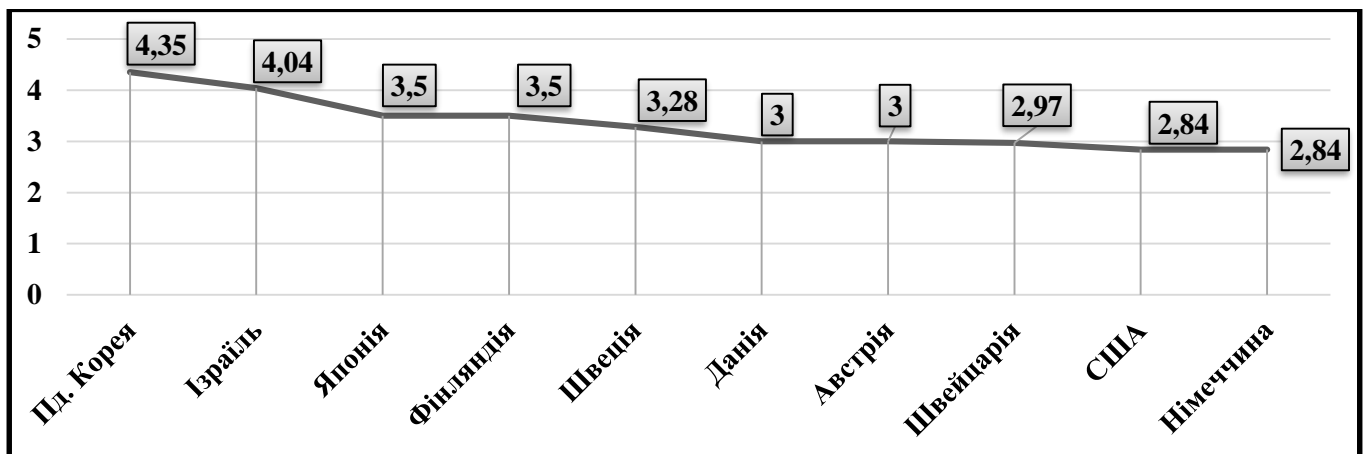

Рис. 2.5. Частка витрат на НДДКР до ВВП країн світу в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Global R&D funding forecast 2019.

Одним із головних індикаторів, узагальнюючим показником для вимірювання рівня та результатів реалізації інноваційного потенціалу країни є Глобальний

інноваційний індекс, у якому знаходять своє відображення основні складники інноваційного потенціалу країн.

Згідно з доповіддю «The GLocal Innovation Index 2019», підготованою спільно Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Глобальний індекс інновацій (ГІІ) в 2019 році охоплює 129 економік світу, в яких проживає 92 % населення планети й котрі створюють 97 % глобального ВВП та містить 80 параметрів, які використовуються для оцінки, дають повну картину інноваційного розвитку, включаючи огляд політичної ситуації, стану справ в освіті, рівня розвитку інфраструктури та бізнесу.

У доповіді 2019 року наводиться аналіз інноваційного ландшафту в енергетиці наступного десятиліття і вказані потенційні області для проривних розробок в таких сферах, як виробництво електроенергії, зберігання, розподіл і споживання енергії.

За даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index), у 2019 році Україна посіла у рейтингу – 47 місце, зменшивши його на 4 позиції, а в попередньому році Україна піднялася на сім пунктів, що обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності – співвідношенням отриманого результату до інноваційних ресурсів.

Лідирує у рейтингу в 2019 році, як і рік, і два, і три тому, Швейцарія, індекс якої становить 67,24 бала. Другу сходинку посідає – Швеція. На третьому місці – США. Також, в десятку найбільш інноваційних країн увійшли: Нідерланди, Велика Британія, Фінляндія, Данія, Сінгапур, Німеччина. Топ-10 замикає Ізраїль (57,43).

Вперше до ТОП-20 увійшов Китай, який поліпшив свій показник за два роки на вісім позицій, а Україна закріпилася у ТОП-50, також, покращивши свої дані на 13 сходинок за два роки. Індекс України цього року становив 38,52 бала, що дозволило їй піднятися у рейтинзі на 7 сходинок та потрапити в топ-50 країн. Україна обійшла Таїланд, В'єтнам, Росію, Чилі, Молдову, Румунію й Туреччину.

Україна у Глобальному індексі інновацій піднялася з 50-го місця у 2017 році до 43-го місця у 2018 році. Це найвища позиція нашої держави за 12 років існування рейтингу. Сусідня Угорщина посіла 33 місце, Словаччина – 36, Польща – 39, Російська Федерація – 46, Молдова – 48, Румунія – 49, Білорусь – 8. Україна посідає перше місце серед 30 країн із рівнем доходу нижче середнього у ГІІ 2018 року. А

також, Україна посідає 30 місце серед 39 країн Європи. Найвищі показники інноваційності Україна демонструє в освіті й науці та бізнесі. В той же час інституції та інфраструктура залишаються найменш інноваційними.

Глобальні інновації 1000 компаній колективно складають близько 40 % світових витрат на НДДКР з усіх джерел, включаючи корпоративні та державні джерела (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Топ–20 корпорацій–лідерів за витратами на НДДКР, доходами та інтенсивністю досліджень та розробок в 2019 році

Місце	Назва компанії	Витрати на НДДКР, млрд. дол. США	Дохід, млрд. дол. США	Інтенсивність НДДКР, % від доходу
1	Amazon	30,5	177,9	12,7
2	Alphabet	21,004	110,9	14,6
3	Apple	15,89	229,2	5,1
4	Samsung	15,3	224,3	6,8
5	Intel Co	14,234	62,8	20,9
6	Microsoft	13,94	90	13,7
7	Roche	12,962	57,2	18,9
8	Merck	12,273	40,1	25,4
9	J & J	12,111	76,5	13,8
10	Toyota	11,327	259,4	3,9
11	Volkswagen	10,258	277	5,7
12	Novartis	8,905	50,1	17
13	Honda	8,818	131,8	5,4
14	Ford	8,647	156,8	5,1
15	Pfizer	8,114	52,5	14,1
16	Facebook	7,8	40,7	19,1
17	GMC	7,257	145,6	5
18	Daimler	7,1	197,3	3,6
19	Sanofi	6,6	43,5	15,1
20	Siemens	6,1	98,2	6,2

Примітка. Складено автором за даними рейтингу Global Innovation 1000 – 2019.

В 2019 році лідером щодо витрат на НДДКР стала американська компанія Amazon, яка витратила 30,5 млрд. дол. США. Другу та третю сходинки посіли американська Alphabet та Apple, з витратами в 21,004 та 15,89 млрд. дол. США

відповідно. Також, до п'ятірки лідерів ввійшли південно–корейський Samsung та американська Intel Co, з витратами в 15,3 та 14,234 млрд. дол. США відповідно.

П'ять корпорацій – інноваційних лідерів зберігають свої місця у верхній частині рейтингу протягом останніх років. Усі компанії зосереджені в п'яти секторах економіки – автомобільна промисловість (6 компаній), комп'ютери та електроніка (5 компаній), програмне забезпечення та інтернет (3 компанії), охорона здоров'я (5 компаній) та капітальні товари (1 компанія).

Щодо галузевого розподілу 20 найбільших компаній в 2019 році за витратами на НДДКР, то найбільше компаній займаються фармацевтикою (32 %), програмним забезпеченням та автомобілебудуванням по 24 % відповідно, виробництвом технологічного обладнання – 12 % компаній та по 4 % підприємств роздрібною торгівлею та капітальними товарами.

Цікавими є дані щодо частки витрат на НДДКР від доходу компанії. Цей показник є найнижчим у Apple і становить 5,1 % порівняно з середнім значенням 12,5 % для інших компаній. Беручи до уваги те, що Apple в 2018 році була визнана найбільш інноваційною компанією в світі, експерти вважають її найбільш ефективним інноватором.

За даними Global R&D funding forecast 2019 щодо прогнозованої частки витрат на дослідження та розробки компаніями світу в 2019 році, то найбільше планується витратити на заробітну плату (23 %), матеріали (17 %) та капітальні витрати (17 %), поставки та витратні матеріали (15 %), а також по 14 % прогнозується витратити на аутсорсинг та накладні витрати (див. Рис. 2.6.).

Таким чином, порівняльний аналіз динаміки показників інноваційного розвитку країн та регіонів висвітлює співвідношення сил у світовому інноваційному просторі. Частка країн Азії в 2019 році є найбільшою (44,24 %) і продовжує зростати, у т.ч. завдяки Китаю. В той час як частка країн Північної Америки (27,07 %), в т.ч. США, та Європи (20,31 %) у глобальних витратах на НДДКР відчутно скорочується.

Важливе значення для розвитку інноваційної діяльності та характеристики національної інноваційної системи у економіках країн відіграє частка витрат на

НДДКР у ВВП. Світовими лідерами щодо частки витрат на НДДКР до ВВП країн світу в 2019 році є Південна Корея, Ізраїль, Японія, Фінляндія та Швеція.

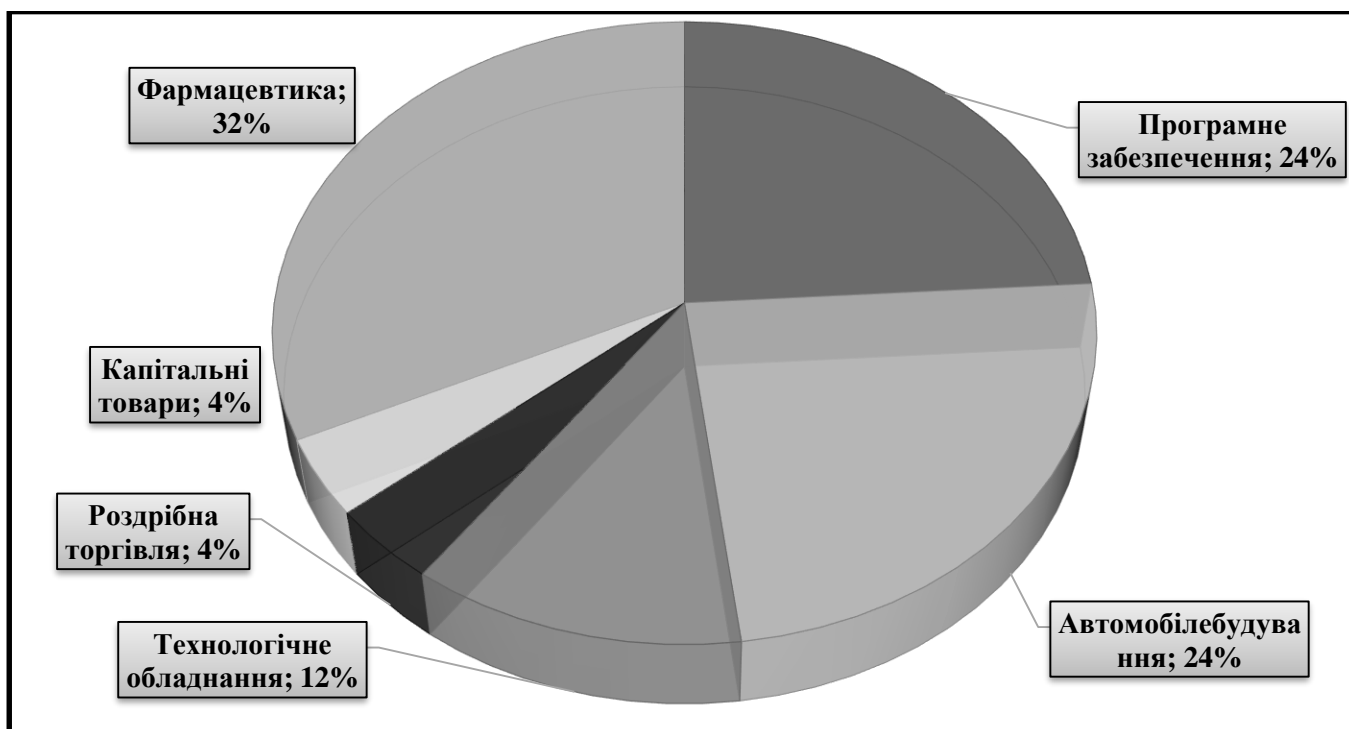

Рис. 2.6. Галузевий розподіл 20 найбільших компаній в 2019 році за витратами на НДДКР, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними рейтингу Global Innovation 1000 - 2019.

Вперше до ТОП-20 увійшов Китай, який поліпшив свій показник за два роки на вісім позицій, а Україна закріпилася у ТОП-50, також, покращивши свої дані на 13 сходинок за два роки. Індекс України цього року становив 38,52 бала, що дозволило їй піднятися у рейтинзі на 7 сходинок та потрапити в топ-50 країн. Україна обійшла Таїланд, В'єтнам, Росію, Чилі, Молдову, Румунію й Туреччину.

Україна у Глобальному індексі інновацій піднялася з 50-го місця у 2017 році до 43-го місця у 2018 році. Це найвища позиція нашої держави за 12 років існування рейтингу. Сусідня Угорщина посіла 33 місце, Словаччина – 36, Польща – 39, Російська Федерація – 46, Молдова – 48, Румунія – 49, Білорусь – 8. Україна посідає перше місце серед 30 країн із рівнем доходу нижче середнього у ГП 2018 року. А також, Україна посідає 30 місце серед 39 країн Європи. Найвищі показники

інноваційності Україна демонструє в освіті й науці та бізнесі. В той же час інституції та інфраструктура залишаються найменш інноваційними.

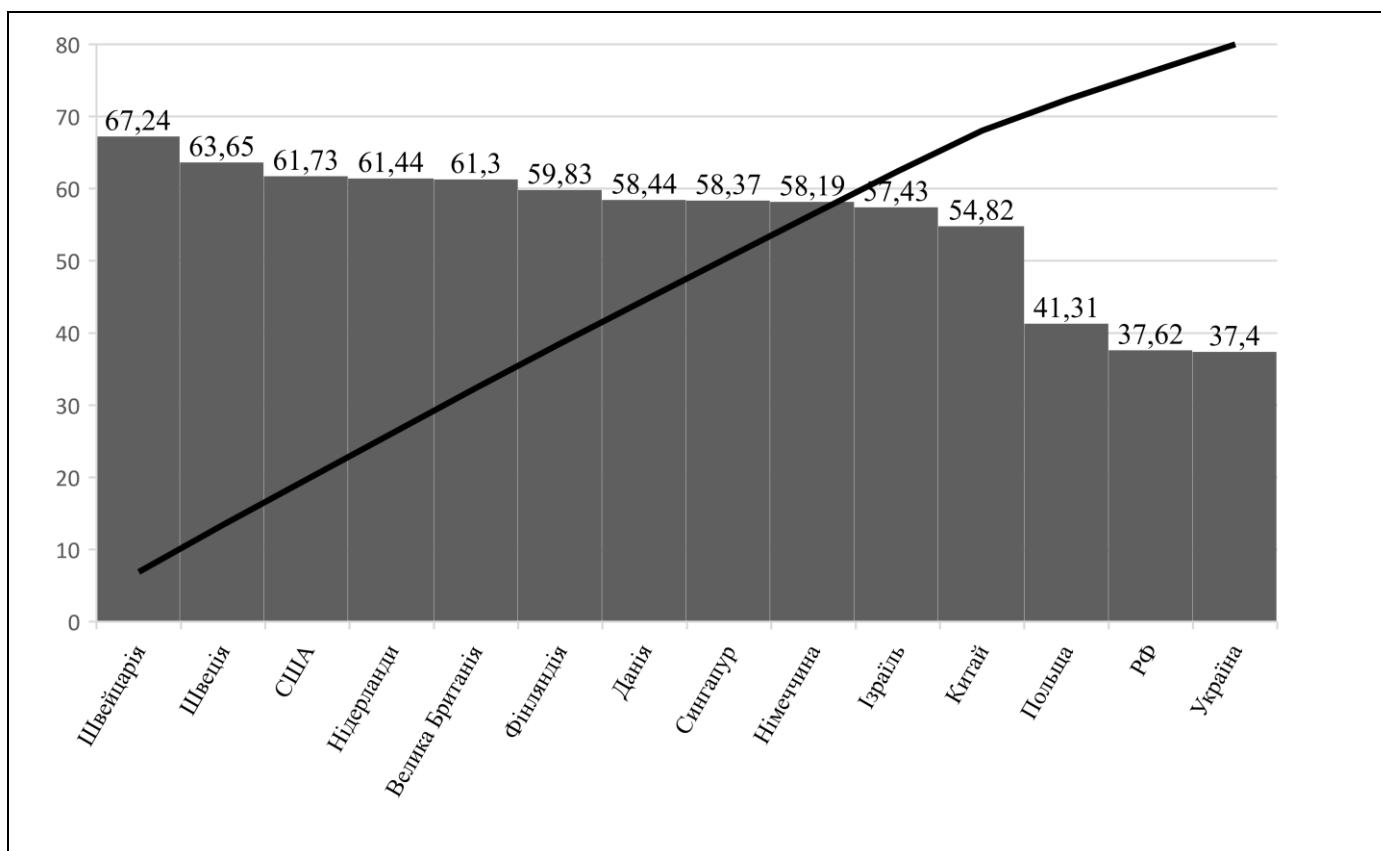

Рис. 2.7. Глобальний індекс Інновацій у 2019 році, (позиція; бал).

Примітка. Побудовано автором за даними The Global Innovation Index 2019.

Стратегічні пріоритети інноваційної діяльності України на 2011-2021 років:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

- освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння і військової техніки;

- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх обробка, створення індустрії наноматеріалів і нанотехнологій;

- технологічне оновлення і розвиток агропромислового комплексу;

- впровадження нових технологій і устаткування для якісного медичного

обслуговування, лікування, фармацевтики;

– широке застосування технологій більш чистого виробництва і охорони природного середовища;

– розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Шляхи вдосконалення державної інноваційної політики в умовах глобальної трансформації:

– модернізація та структурна реорганізація виробничої бази, підвищення сприйнятливості економіки до базових, радикальних інновацій, які забезпечують докорінні зрушення у системі суспільного виробництва та пріоритетний розвиток наукомістких видів економічної діяльності;

– моделювання альтернативних варіантів інтенсифікації інноваційного розвитку, які враховують національні соціально-економічні, структурні та виробничі особливості, науково-дослідний, інноваційний потенціал, міжнародну кон'юнктуру;

– підвищення рентабельності й ефективності підприємств у сфері НДДКР і впровадження у життя їхніх результатів;

– диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення інноваційного процесу;

– вдосконалення системи контролю використання державних коштів і мотивування іноземних приватних і державних інвесторів до вкладень у національну економіку;

– партнерство державного та приватного секторів, підвищення стимулювання економічних суб'єктів до проведення інноваційної діяльності;

– інституційно-правове, організаційно-управлінське, інформаційно-аналітичне забезпечення підсилення інноваційного процесу;

– відповідність цілей державної інноваційної політики, інноваційного процесу країни інтересам, цінностям суспільства.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що запорукою економічного зростання як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому, є розвиток та стимулювання інноваційної діяльності. Безперервний інноваційний процес є умовою

забезпечення високої конкурентоспроможності як окремих компаній, так і національних господарств. Зростання витрат країн на дослідження та розробки пов'язано з прагненням досягти конкурентних переваг на світовому ринку шляхом використання різноманітних інструментів стимулювання інноваційної активності.

Проведений теоретичний аналіз дослідження процесу інвестування в інновації ТНК дозволив дійти до висновку, що інновації для ТНК – це є реалізація новаторських ідей, які лежать в основі прогресу і спрямовані на отримання прибутку корпораціями.

Рушійною силою глобалізаційних процесів виступають ТНК, які відіграють важливу роль у світових НДДКР та поширенні інновацій.

Механізми реалізації економічної політики в Україні, як правило, потерпають через недостатню увагу державної влади саме до інноваційної складової економіки.

Законодавчі акти щодо підтримки інновацій здебільшого мають більш низький пріоритет, порівняно з деякими іншими нормативними актами держави. Це призводить до блокування інноваційних ініціатив. Такий несприятливий розвиток подій створив розрив між наукою, освітою та економікою. Необхідно вдосконалити законодавче забезпечення, посилити взаємна узгодженість між основними законодавчими актами України, що регулюють діяльність в інноваційній сфері [23, С. 336].

Особливого значення необхідність активізації національної інноваційно-інвестиційної політики набуває в умовах глобалізації, що має вагомий вплив на економіку України, яку можна вважати відкритою, враховуючи значні обсяги експорту та імпорту (у відсотках до ВВП).

Відкритість характеризується і зростанням ролі транснаціональних корпорацій у вітчизняній економічній системі. Їхні фінансові та технологічні інвестиції сприяють розвитку національної економіки, водночас залишають країну на шляху залежного розвитку.

Для багатьох розвинених країн характерний комплексний підхід до регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, що ґрунтується на застосовуванні методів як прямого впливу, так і непрямого стимулювання.

Інноваційно-інвестиційне середовище в різних країнах неоднакове, тому що кожна країна перебуває на своєму рівні розвитку, рівні технологій, рівні освіти, рівні інноваційної активності тощо. Це та сукупність інших факторів зумовлюють ситуацію, коли інструменти інноваційної політики і механізми їх використання можуть ефективно діяти в одній країні, а в інших країнах бути зовсім непридатними, недієвими, неефективними.

Тим не менше, прогресивний досвід передових країн важливий для вивчення та творчого застосування на етапі необхідності прискорення економічного зростання країни з поступовим відходом від траєкторії залежного розвитку. Тому зіставлення досвіду держав, що входять у технологічне ядро світового розвитку – США, Японії, Великобританії, Європейського Союзу (в останньому до даного типу держав насамперед належать Німеччина та Франція), – буде цікавим і корисним для України [27, С. 200–204].

Отже, розглянемо інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів країн, які посідають лідируючі місця за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index).

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається Всесвітнім економічним форумом для визначення рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності та містить 114 показників для 140 країн, при цьому враховуються як статистичні дані, так і опитування керівників бізнесу для різнобічності оцінок.

Україна ніколи не займала лідируючих позицій у даному рейтингу, що є спонукальним фактором подальшого розвитку.

Розвиток національної економіки на інноваційній основі сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зростання рівня добробуту населення. Для цього на державному та регіональному рівнях приймаються відповідні нормативно-правові акти та програми, спрямовані на інноваційний розвиток галузей, сфер діяльності та підприємств, науковці активно займаються розробкою інновацій та рекомендаціями щодо їх успішного впровадження, а підприємці використовують розробки у своїй діяльності.

Десятка країн, які займають найвищі місця за даним індексом, у динаміці 2012–2018 рр. подана в табл. 2.5:

Таблиця 2.5

Рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності

№	2013- 2014 (148 країн)	№	2014- 2015 (144 країни)	№	2015- 2016 (140 країн)	№	2016- 2017 (138 країн)	№	2017- 2018 (137 країн)
1	Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія
2	Сінгапур	2	США	2	Сінгапур	2	Сінгапур	2	США
3	Фінляндія	3	Сінгапур	3	США	3	США	3	Сінгапур
4	Німеччина	4	Нідерланди	4	Німеччина	4	Німеччина	4	Нідерланди
5	США	5	Німеччина	5	Нідерланди	5	Нідерланди	5	Німеччина
6	Швеція	6	Гонконг	6	Японія	6	Японія	6	Гонконг
7	Гонконг	7	Швеція	7	Гонконг	7	Гонконг	7	Швеція
8	Нідерланди	8	Великобританія	8	Фінляндія	8	Фінляндія	8	Велика Британія
9	Японія	9	Японія	9	Швеція	9	Швеція	9	Японія
10	Велика Британія	1 0	Фінляндія	1 0	Велика Британія	1 0	Велика Британія	1 0	Фінляндія
84	Україна	7 6	Україна	7 9	Україна	8 5	Україна	8 1	Україна

Примітка. Складено автором за даними Індексу глобальної конкурентоспроможності.

Вже традиційно рейтинг очолила Швейцарія. До десятки найконкурентоспроможніших увійшли США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія та Фінляндія. США та Японія – лідери за рівнем розвитку інновацій і за фінансуванням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), тому вони – найбільші конкуренти для підприємств Західної Європи, які змушені активізувати узгодження й об'єднання НДДКР, планувати та реалізовувати спільні інвестиційні проекти і програми.

Однак, для України інноваційний розвиток не став однією з головних характеристик зростання національної економіки. Спостерігалися протягом кількох років і позитивні тенденції, але вони мали переважно тимчасовий характер і змінювалися слабкими зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні

процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довготермінових стимулів для інноваційної діяльності [28, с. 78-82].

Активізувати інноваційний розвиток неможливо без вивчення зарубіжного досвіду інноваційної діяльності, а саме аналізу моделей інноваційного розвитку економіки провідних країн світу.

Кожна з країн світу, опираючись на свій ресурсний потенціал та рівень його використання, використовує свою модель розвитку економіки, притаманну саме їй.

Залежно від інноваційної політики, яку провадить держава, виділила три групи країн:

- країни, орієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великих цільових проєктів, що охоплюють всі стадії інноваційного циклу, причому значна частка науково-інноваційного потенціалу припадає на ВПК (Великобританія, США, Франція);

- країни, що створюють сприятливий інноваційний клімат для покращення умов ведення бізнесу та здійснення економічної діяльності (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

- країни, які стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної структури та опанування досягненнями світового НТП, поєднуючи науку і виробництво (Південна Корея, Японія) [23, с. 336].

Кожна з країн характеризується своїми аспектами інноваційно-інвестиційного розвитку та формами стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів, які, зазвичай, полягають у пільговому оподаткуванні, субсидіях, дотаціях, пільговому кредитуванні (див. Табл.2.6), [13, 27].

Цікаво розглянути національну інноваційну систему Чилі, засновану на альтернативній моделі розвитку (Таїланд, Чилі, Туреччина, Португалія, Йорданія).

Чилійська модель інноваційного розвитку приваблива для сільськогосподарських областей України, де «ланцюжки приросту вартості» створюються з ініціативи самих агропереробних комбінатів.

Мотивом такого об'єднання має бути змога його учасників залучати сучасні агротехнології, що забезпечувало б конкурентоспроможність кінцевої продукції, що

є дуже важливим для України. Ефективного результату не можна досягти без регульованої ролі держави.

Адже немає жодної країни з високорозвиненою економікою, де б держава відмовилась від регулювання ключових соціально-економічних процесів.

Якщо ж поширити такі ланцюжки «приросту вартості» й на інші галузі, то можна створити базу для технологічного поштовху, залучивши наукомісткі технології.

Щодо України, то за часів СРСР вона більшою мірою належала до групи країн, яка реалізовувала великі цільові проекти, оскільки забезпечували розробку та впровадження глобальних новацій.

Натомість нині вона не належить до жодної з них через таке: занепад матеріально-технічної бази та збідніння кадрового потенціалу вітчизняних науково-дослідних установ.

А вже відсутність можливості та небажання більшості власників підприємств впроваджувати інновації; поширення переважно локальних новацій, від частини з яких відмовляються чи уже відмовилися розвинені країни світу; лише поодинокі випадки успішної реалізації інноваційних проектів світового рівня у авіа-, ракето- та машинобудуванні; велика частка виробництв третього та четвертого технологічного укладу; сировинна експортна спеціалізація; домінування високотехнологічного імпорту тощо [23, с. 76].

Щодо України, то за часів СРСР вона більшою мірою належала до групи країн, яка реалізовувала великі цільові проекти; натомість нині вона не належить до жодної з них через таке:

- занепад матеріально-технічної бази та збідніння кадрового потенціалу вітчизняних науково-дослідних установ; відсутність можливості та небажання більшості власників підприємств впроваджувати інновації;
- поширення переважно локальних новацій; велика частка виробництв третього та четвертого технологічного укладу;
- сировинна експортна спеціалізація;
- домінування високотехнологічного імпорту тощо [23, с. 76].

Зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності

Країна	Основні характеристики	Форми стимулювання інноваційної діяльності
США	<p>1) повний інноваційний цикл – від виникнення інноваційної ідеї до масового виробництва готової продукції;</p> <p>2) обмежене втручання держави у розв'язання проблем інноваційного спрямування;</p> <p>3) налагодження та підтримка стійких зв'язків між освітніми закладами, науководослідними установами та бізнес-структурами у вигляді потужних науково-виробничих комплексів – технопарків, технополісів, кластерів;</p>	<p>пільгове оподаткування, інвестиційний податковий кредит, пільговий режим амортизаційних відрахувань, цільові асигнування з бюджету, виключення витрат на НДДКР із суми оподаткованого доходу</p>
Японія	<p>1) значна державна підтримка, співпраця державних структур і корпорацій, налагоджена система комунікацій та обміну інформацією, кооперація і конкуренція корпорацій на різних етапах інноваційного процесу;</p> <p>2) модель ґрунтується на розвитку прикладних наукових досліджень, на основі яких створюються унікальні зразки нових високоякісних продуктів та технологій у сфері high-tech;</p>	<p>пільгові кредити, пільгове оподаткування, субсидії</p>
Франція	<p>1) структурна перебудова економіки в окремих регіонах, формування новітнього технологічного базису у промисловості, створення інноваційної інфраструктури на рівні світових стандартів;</p> <p>2) орієнтація на лідерство в науці;</p>	<p>дотації, субсидії, довгострокові позики, податкові кредити, кредитні гарантії, пільгове оподаткування</p>
Німеччина	<p>3) реалізація великомасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії наукововиробничого циклу, як правило, зі значною часткою науковоінноваційного потенціалу;</p> <p>4) спрямованість на максимальний прибуток при мінімумі зусиль</p>	<p>цільові безоплатні субсидії, дотації, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, податкові знижки, прискорена амортизація, цільові банківські кредити</p>
Велика Британія		<p>пільгове оподаткування субсидії, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції, кредитні гарантії</p>

Примітка. Складено автором за Касьяненко В. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 200–204.

До основних напрямів та механізмів активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, Україні доцільно запровадити:

- ефективну державну інноваційну політику з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку;
- розробку національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм;
- створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень;
- розробку законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями;
- розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу;
- подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;
- активізація процесу кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни).

Державний вплив на інноваційні процеси повинен орієнтуватися на наступні положення:

- поступове зменшення коштів, потрібних для підтримки виробництв, що базуються на застарілих ресурсномістких технологіях, переорієнтація їх на інноваційний розвиток;
- збільшення частки капітальних вкладень, які спрямовуються на реконструкцію та технічне переозброєння на основі впровадження інновацій;
- зосередження коштів бюджетного фінансування на реалізації науково-технічних та інноваційних програм із високою соціально-економічною та науково-технічною значущістю;
- розширення масштабів фінансування науково-технічних проектів шляхом випуску державою акцій або цінних паперів під ці проекти;
- розробка системи стимулювання залучення до інноваційноінвестиційної діяльності коштів населення та створення механізму надання державних гарантій вкладів;
- створення в системі видатків Державного бюджету України спеціальних фондів фінансування науково-технічних та інноваційних програм з метою покриття

інноваційних ризиків і формування венчурного капіталу; запровадження середньо- і довгострокового індикативного планування фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів;

- підтримка державою розширення інноваційної інфраструктури, у тому числі малих і середніх підприємств, що беруть участь в інноваційно-інвестиційній діяльності, а також вільних економічних зон;
- здійснення організаційно-економічних заходів щодо залучення іноземних інвесторів до інноваційно-інвестиційних процесів [23, с.76].

Реалізація цих пропозицій створить реальні можливості для розвитку і використання в національній економіці країни комплексних технологічних систем із розгалуженою структурою фінансування, що мають докорінно змінити технологічний уклад економіки. Інноваційно-інвестиційні процеси потребують належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки.

Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави. Україна має значний науково-технічний і промисловий потенціал, щоб зацікавити інвесторів у реалізації проектів реконструкції і розвитку в нашій країні. Закордонні інвестиції в реконструкцію і розвиток здатні підвищити рівень інноваційного розвитку, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

2.3. Інвестиційні аспекти сучасної діяльності ТНК в Україні

Однією з головних причин низького рівня іноземного інвестування є несприятливий, порівняно з іншими країнами, інвестиційний клімат. Під інвестиційним кліматом розуміється сукупність політичних, соціально-економічних,

фінансових, організаційно-правових, природних факторів, які властиві тій чи іншій країні, регіону.

Ці фактори визначають вибір інвесторів відносно місця, часу і форми вкладення коштів. Інвестиційний клімат складається під впливом незалежних від конкретного підприємства процесів і суттєво впливає на інвестиційну поведінку. До значущих факторів, які визначають інвестиційний клімат, належать передбачуваний темп інфляції і ставка процента на ринку, а також ризики, що пов'язані із законодавчими регуляторними і податковими нормами [14, с. 112.].

1. Складовими інвестиційного клімату є інвестиційна привабливість і інвестиційна активність. Під інвестиційною активністю розуміють інтенсивність залучення інвестицій в економіку регіону та створення передумов для відповідного розміщення залучених коштів. Інвестиційна активність відображає динаміку залучення інвестицій в економіку територіального утворення і співвідношення низки макроекономічних показників, що характеризують ступінь мінливості інвестиційної діяльності [15, с. 544].

2. За індексом легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index – DBI) у 2009 – 2018 рр. Україна посідала у рейтингах з 71 по 152 місця. Найгірший результат був у 2011 р.

За результатами 2018 р. Україна покращила на 5 місць свій рейтинг з 190 країн – 71-е місце (між Киргизстаном та Грецією). Зростання вдалося досягти завдяки покращенню за складовою рейтингу «легкість здійснення зовнішньої торгівлі» - підйом з 119-го на 78-е місце [16, с. 68-81].

3. Після проголошення Незалежності України було створено нормативно-законодавчий базис залучення інвестицій в економіку країни, зокрема, прийняті такі Закони:

- «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII;
- «Про іноземні інвестиції» від 13.03.1992 р. № 2198-XII;
- «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»» від 21.10.2010 р. № 2623-VI;
- «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування

обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31.05.2016 р. № 1390-VIII;

– «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій» від 23.05.2017 р. № 2058-VIII.

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу. З метою прискорення економічного розвитку окремих територій, неодноразово ухвалювались закони, які встановлювали особливості правового регулювання інвестиційної діяльності на окремих територіях.

Таких законів було досить багато, але великого успіху, за винятком окремих міст (наприклад, Славутич), досягнуто не було [8].

З 2003 року спостерігалась стала тенденція зростання ПІІ в економіку України з країн світу. Найвищі темпи росту даного показника відбуваються в 2006 р. (186,7 % порівняно з 2005 р.) та 2007 р. (149,5 %), а починаючи з 2008 р. спостерігається уповільнення темпів зростання.

Світовий досвід свідчить про те, що для стабільного економічного зростання країни річні інвестиції за певний період часу мають бути на рівні 19 - 25 % до ВВП.

Максимальне порогове значення інвестиційної безпеки відповідає етапу, коли економіка перебуває на стадії реформування і потребує значних інвестицій. Коли економіка перебуває на етапі стабільного розвитку, порогове значення інвестиційної безпеки може бути меншим [17, С. 9-18.].

Дослідимо динаміку зміни ПІІ (акціонерного капіталу) в Україні за 2009 – 2019 рр.

Враховуючи сучасний стан припливу ПІІ в національну економіку з країн світу, порогове значення інвестиційної безпеки в найближчі роки має бути максимальним – на рівні 25 %. На початок 2019 р. у порівнянні з початком 2009 р. обсяг ПІІ з країн світу в економіці України зменшився на 2743,7 млн. дол. США, тобто у 1,1 рази.

У 2009 – 2019 рр. у середньому щорічно обсяг ПІІ складав 39979,5364 млн. дол. США.

Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2009-2019рр.,
(на початок року; млн. дол. США)

Станом на 01.01.	ПІІ в економіку України з країн світу			ПІІ з України в економіки країн світу			Сальдо		
	Сума	±	%	Сума	±	%	Сума	±	%
	млн. дол. США			млн. дол. США			млн. дол. США		
2009	35616	6073,7	21	6203,1	6,5	0,1	29413,3	6067,2	26
2010	38993	3376,5	9,5	5760,5	-443	-7	33232,4	3819,1	13
2011	45370	6377,1	16	6402,8	642,3	11	38967,2	5734,6	17
2012	48198	2877,6	6,2	6435,4	32,6	0,5	41762,2	2795	7,2
2013	51705	3507,7	7,3	6568,1	132,7	2,1	45137,2	3375	8,1
2014	53704	1998,7	3,9	6702,9	134,8	2,1	47001,1	1863,9	4,1
2015	38357	-15347	-29	6456,2	-247	-4	31900,6	-15101	-32
2016	32123	-6234	-16	6315,2	-141	-2	25807,3	-6093,3	-19
2017	31230	-892,2	-2,8	6346,3	31,1	0,5	24884	-923,3	-4
2018	31606	376,1	1,2	6322	-24,3	-0	25284,4	400,4	1,6
2019	32918	167,4	0,5	6081,4	-244	-4	26836,8	411,1	1,6

Примітка. Складено і розраховано автором на основі Байдукова І. М., Мазур Ю. О. Принципи і основні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів // ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії. –2016. -№3Е(14). –С. 199–204.

Щорічно обсяг ПІІ зменшувався в середньому на 274,37 млн. дол. США. Середній темп зростання показника складав 92,2 %, а середній темп скорочення – 0,8 %. Абсолютне значення 1 % приросту ПІІ складало 316,064 млн. дол. США.

На початок 2019 р. у порівнянні з початком 2009 р. обсяг ПІІ з України в економіку країн світу збільшився на 91,9 млн. дол. США. У 2009 – 2019 рр. у середньому щорічно обсяг ПІІ складав 6346,1364 млн. дол. США. Щорічно обсяг ПІІ збільшувався в середньому на 9,19 млн. дол. США.

Середній темп зростання показника складав 100,1 %, а середній темп приросту – 0,1 %. Абсолютне значення 1 % приросту ПІІ з України в економіку країн світу складало 63,22 млн. дол. США. На початок 2019 р. у порівнянні з початком 2009 р. позитивне сальдо ПІІ України зменшилося на 2835,6 млн. дол. США, тобто у 1,1 рази. У 2009 – 2019 рр. у середньому щорічно сальдо складало 33633,4 млн. дол. США. Щорічно сальдо зменшувалося в середньому на 283,56 млн. дол. США. Середній темп

зростання показника склав 99 %, а середній темп скорочення – 1 %. Абсолютне значення 1 % приросту сальдо складало 252,844 млн. дол. США. Аналіз динаміки інвестиційних потоків в Україні в 2009 – 2019 рр. показав, що країна отримувала в економіку ПІІ з країн світу більше від 4,9 у 2017 р. до 8,0 у 2014 р. рази, ніж інвестувала в економіку країн світу. У 2009 – 2014 рр. спостерігалася тенденція повільного зростання відношення (від 4,9 до 8,0 рази), а у 2015 – 2018 рр. – зменшення (від 5,9 до 5,0 рази). У 2019 р. відбулося незначне зростання на 0,2 % - 5,2 рази. Обсяг ПІІ в економіку України з країн світу є низьким порівняно з іншими країнами регіону. У 2016 р. (останній рік із широко доступними даними) обсяг ПІІ на одну особу становив приблизно 650 дол. США, що нижче значень для Молдови (740 дол. США), Білорусі (1960 дол. США) і суттєво нижче рівня Грузії (4430 дол. США), Польщі (4930 дол. США) або Естонії (14760 дол. США) [17, с. 10].

Глобальні потоки ПІІ продовжили свій спад у 2018 р. (третій рік поспіль), знизившись на 13 % у порівнянні з 2017 р. до 1,3 трлн. дол. США. Потоки ПІІ в розвинені економіки досягли найнижчої точки з 2004 р., зменшившись на 27 %. Через негативний приплив в Європу вдвічі скоротилися ПІІ (менше ніж 200 мільярдів доларів) у кількох великих приймаючих країнах. Це відбулося внаслідок репатріації коштів та значного падіння обсягів у Велику Британію.

Надходження в США також зменшилися до 252 млрд. дол. – на 9 %. Потоки ПІІ в країни, що розвиваються, залишилися стабільними, зростаючи на 2 %. У результаті цього зростання та аномального падіння ПІІ в розвинених країнах частка країн, що розвиваються, зростає до рекордного показника у 54 %. Припливи ПІІ до країн з перехідною економікою продовжували свою тенденцію до зниження у 2018 р., зменшуючись на 28 % до 34 млрд. дол. США. Прогнози щодо глобальних ПІІ показують відновлення від 10 % до приблизно 1,5 трлн. дол. США, що нижче середнього значення за останні 10 років. Основна тенденція ПІІ залишається слабкою. Торговельна напруженість також становить ризик зниження потоків у 2019 р. і надалі [18, с. 12].

В умовах сьогодення в Україні діє ряд потужних транснаціональних корпорацій, а їх діяльність значним чином впливає на економіку країни. Впродовж

років незалежності взаємовідносин між країною та міжнародними компаніями еволюціонували, набуваючи нових форм в залежності від міжнародної кон'юнктури та досягнень науково-технічного прогресу. Відповідно до існуючих обставин зовнішнього середовища змінювалось українське законодавство, яке регулювало діяльність іноземних компаній на території країни. На даний момент часу взаємовідносини між ТНК та Україною регулюються Законом України «Про промислово-фінансові групи в Україні», Законом України «Про господарські товариства», Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Законом України «Про інвестиційну діяльність», Законом України «Про іноземні інвестиції» [1; 2; 3].

Сьогодні немає жодного значного процесу у світовій економіці, що відбувався б без участі ТНК. Вони беруть як пряму, так і опосередковану участь у світових економічних та політичних процесах. ТНК значно поглибили рівень взаємозалежності між країнами, інтенсифікувавши процес міжнародного поділу праці, спеціалізації та кооперації національних економік. Хоча ТНК здійснюють свою діяльність у системі світового господарства, їх вплив поширюється і на політичну сферу, що дозволяє розглядати ТНК поряд із державами і міжнародними організаціями.

Залучення потужностей ТНК у національне господарство України залежить від інвестиційного клімату та сприятливості економічного середовища. Також стабільність взаємовідносин України з транснаціональними корпораціями, насамперед, залежить від якості державного регулювання, що забезпечує правомірне та об'єктивне урегулювання спірних питань та подальшу безконфліктну співпрацю.

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 28,1 %, Нідерланди – 20,6 %, Велика Британія – 6,1 %, Німеччина – 5,5 %, Австрія – 3,4 %, Віргінські Острови (Брит.) - 4,1 %, і Швейцарія – 4,7 % (див. Рис. 2.8.).

За даними Державної служби статистики України у січні-березні 2018 року в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1151,0 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

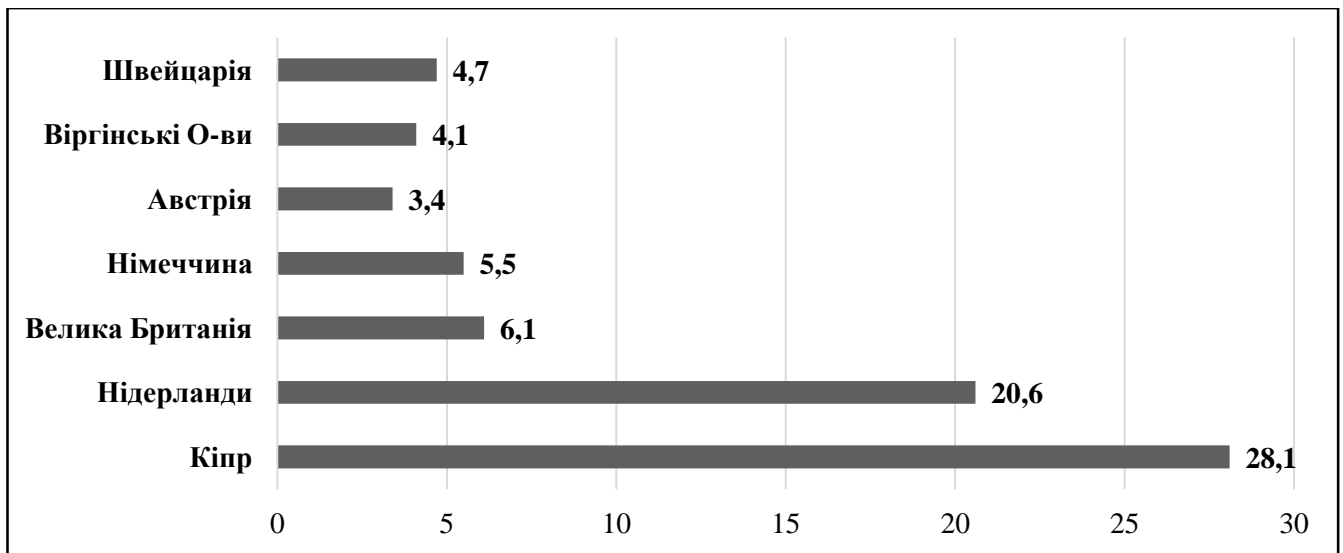

Рис. 2.8. Основні країни-інвестори в Україну у 2018 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України у 2018 році становив 32751млн. дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. У 2018 році найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості – 33,6% та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 15,6%.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні – березні 2018 року складають 89,0 млрд. грн. , що на 37,4 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2017 року.

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2017 році залишаються: промисловість – 35,9 %, будівництво – 11,7 %, сільське, лісове та рибне господарство – 12,0 %, інформація та телекомунікації – 8,9 %, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,1 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,2 %, державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування – 2,1 %.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-березні 2018 року освоєно 76,2 % капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 8,4 відсотка.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 4,2 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,3 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,2 відсотка. Інші джерела фінансування становлять 2,7 відсотка.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. У рейтингу Doing Business 2018 Україна піднялась на +4 пункти і посіла 76 позицію зі 190 країн світу.

Найбільший прогрес Україна продемонструвала у таких складових рейтингу: +105 пунктів (за 140-го на 35-те місце) по компоненту "одержання дозволів на будівництво" — завдяки зменшенню пайової участі в Києві з 10 до 2 % та зниженню вартості послуг з технагляду; + 41 пункт по «сплаті податків» за зменшення та уніфікацію ставки ЄСВ.

Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він зі «стабільного» на «позитивний».

Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Україна на шляху до входження у світове господарство робить лише перші кроки, але існує ряд об'єктивних причин, які цьому перешкоджають. Однією з таких причин є низький рівень іноземного інвестування в українську економіку. А

успішний розвиток економіки України значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій, найефективнішим джерелом зовнішнього фінансування якого є прямі іноземні інвестиції.

Оскільки прямі іноземні інвестиції при їх ефективному залученні та використанні можуть бути вагомим фактором економічного зростання приймаючої країни і, як наслідок, покращення рівня життя її населення та підвищення загального добробуту, багато країн намагаються постійно нарощувати обсяги надходжень іноземного інвестування в їх економіку.

Динаміка інвестицій є фундаментальним параметром відтворювального процесу, що визначає можливість оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ, формування базису стійкого довгострокового розвитку економіки.

Іноземні інвестиції в економіку України почали надходити після проголошення незалежності України в 1991 році. Однак спостереження за обсягами іноземних інвестицій Державним комітетом статистики України почали вестися лише з 1995 року. Дані, накопичені за цей час, дають змогу аналізувати тенденції та динаміку ПІІ в економіку України.

На початок 1995 року (тобто за період 1992-1994 рр.) іноземними інвесторами в українську економіку було вкладено лише 483,5 млн. дол. США. В 1992 р. обсяг іноземних інвестицій склав лише 3,8 % обсягу ВВП, в 1993 р. – 4,0 %, в 1994 р. – 2,3 %. З 1995 року спостерігалось збільшення інвестиційної активності, а в 1996 році об'єм ПІІ в Україну збільшився більше ніж на 30 %.

Таким чином, з початком процесів роздержавлення та приватизації в Україні спостерігалось збільшення інвестиційної активності, оскільки Україна за кількістю споживачів була новим потенційно великим ринком у Європі.

Однак російсько-азійська криза 1997-1998 років привела до зниження інвестиційних потоків до України в 1998-1999 роках, зокрема через її тісні зв'язки з Росією та іншими країнами СНД.

З 2000 року відбулася стабілізація світової економіки і темпи приросту інвестицій в Україну дещо відновилися. Однак порівняно з країнами Східної Європи

Україна залишалась менш привабливою для іноземних інвесторів. У 2001 році чистий приплив іноземних інвестицій був меншим порівняно з інвестиціями, що надійшли за цей же період до Польщі (у 7 разів більше), Чехії (у 6 разів) й Угорщини (у 3 рази).

Значний стрибок в темпах приросту прямих іноземних інвестицій був у 2005 році. Так, на початок 2006 року обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій склали 16890 млн. дол. США, що було на 7843 млн. дол. США (або на 86,69 %) більше порівняно з попереднім періодом. За оцінками фахівців це був результат перепродажу «Криворіжсталі» за 4 млрд. євро й купівлі банку «Аваль» майже за 0,9 млрд. євро.

У 2007 році за рахунок зростання інвестиційної привабливості України чистий приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України в 1,6 рази перевищив рівень попереднього року й становив 9,2 млрд. дол. США (6,6 % від ВВП), а в 2008 обсяги чистого припливу прямих іноземних інвестицій склали 9,7 млрд. дол. США, що на 5,0 % більше, ніж у 2007 році.

З 2008 року розпочалася світова фінансова криза, яка позначилася насамперед на обсягах надходження прямих іноземних інвестицій. Так, обсяг чистого припливу ПІІ у 2009 році був у 2,1 рази меншим, ніж у 2008 році – 4,7 млрд. дол. США (4,0 % від ВВП порівняно з 5,5 % від ВВП у попередньому році). Серед чинників, які привели до скорочення потоків ПІІ до України, також належали висока економічна та політична невизначеність, зростання недовіри іноземних інвесторів, зниження рівня доходності вітчизняного виробництва.

Післякризовий період характеризується низькими темпами відновлення танераціональною структурою залучених в українську економіку іноземних інвестицій. Стабілізація економічної та політичної ситуації в Україні у 2010 р. сприяла активізації іноземного інвестування – за рік іноземними інвесторами вкладено в економіку України близько 6,0 млрд. дол. США у формі акціонерного капіталу. У 2011 р. в економіку України залучено близько 6,5 млрд. дол. США ПІІ (акціонерного капіталу).

Чинниками динаміки ПІІ виступили реалізація заходів з підготовки Євро-2012, розгортання державної програми підтримки впровадження енергозберігаючих

технологій та виробництва альтернативних джерел енергії, приватизація ВАТ «Укртелеком».

У 2012 р. активність залучення в українську економіку іноземних інвестицій підвищилась порівняно з попереднім роком та іноземними інвесторами вкладено 6013,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), щона 8,2 % більше обсягів інвестицій на початок 2012 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1199,3 дол. США.

На динаміку іноземного інвестування в Україну суттєвий негативний вплив мали зовнішні чинники, зокрема, уповільнення зростання світової економіки, та невизначеність у співпраці з МВФ з приводу продовження кредитування. Водночас, головним чинником, що стримує надходження ПІІ в Україну, залишається несприятливий інвестиційний клімат.

Характерною особливістю цього періоду стала активізація залучення капіталів нерезидентів у формі боргових інструментів (кредитів та позик, торговельних кредитів та інших зобов'язань перед прямими інвесторами).

Протягом 2010 р. – 2012 р. їхній обсяг склав 4,5 млрд. дол. США, а приріст порівняно з обсягами на початок 2010р. – 84,4 %. Частка боргових інструментів у структурі приросту іноземних інвестицій у 2012 р. досягла 38 %, що вдвічі вище аналогічного показника відповідного періоду 2010-2011 років. Це свідчить про посилення прагнень іноземних інвесторів до отримання гарантованого доходу (отримання відсотків за наданими кредитами) внаслідок здійснення бізнес-діяльності в Україні, зростання ваги короткострокових цілей такої діяльності, а також зниження ризиків материнських компаній внаслідок їх перекладання на компанії-резиденти, на відміну від розподілу ризиків, що досягається у випадку вкладання акціонерного капіталу.

Сучасна ситуація прямого іноземного інвестування в економіку України є досить неоднозначною, адже усі іноземні інвестиції, які протягом 28 років незалежності нашої держави надходили до АР Крим, розглядаються як такі, що вже не є інвестиціями в національну економіку, а також девальвація гривні, що призвела

до падіння іноземних інвестицій, негативно відзначаються у показниках обрахунку прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2,4 млрд дол. США (2,6 млрд. дол. США у 2017 році). Зокрема, більше половини ПІІ – 58 % або 1,4 млрд дол США – були спрямовані у реальний сектор економіки.

Україна збільшила експорт товарів до ЄС. Завдяки профіциту зведеного платіжного балансу та отриманню кредиту МВФ міжнародні резерви України збільшилися на 10,7 % до 20,8 млрд дол. США або 3,4 місяці імпорту майбутнього періоду станом на кінець 2018 року (рис. 2.9.):

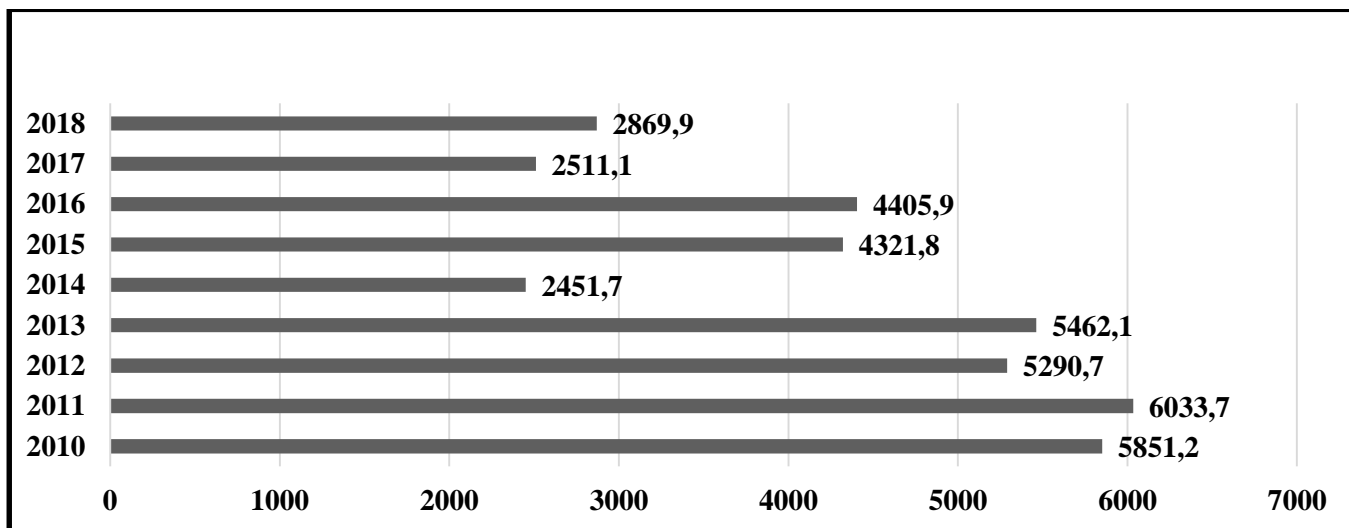

Рис. 2.9. Обсяги надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України в 2010-2018 р. р., (млн. дол.США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) за січень-вересень 2018 року зріс на 367,2 мільйона доларів, або на 1,2 %, — до 31,974 мільярда доларів на 1 жовтня. Як повідомляється на сайті Державної служби статистики України, за цей період надійшло 1,710 мільярда доларів нових інвестицій, але при цьому вибуло 491,5 мільйона доларів, а негативна переоцінка склала 851,7 мільйона доларів.

Згідно з наведеними даними, найбільший приріст інвестицій - з Німеччини (141,8 мільйона доларів), Великобританії (103,5 мільйона доларів), Нідерландів (57,7

мільйона доларів), Польщі (41,5 мільйона доларів), Угорщини (33,7 мільйона доларів). Найбільший обсяг надійшли інвестицій спрямовано у промисловість (145,2 мільйона доларів), фінансову та страхову діяльність (125,1 мільйона доларів), інформацію і телекомунікації (90,8 мільйона доларів). За оцінками Держстату, надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2017 рік становили 1,871 мільярда доларів, у тому числі найбільший обсяг інвестицій надійшов з Кіпру. За даними НБУ приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2017 році в 2,307 мільярда доларів, у тому числі без урахування операцій конвертації банками боргу до статутного капіталу – в 1,8 мільярда доларів (рис. 2.10.):

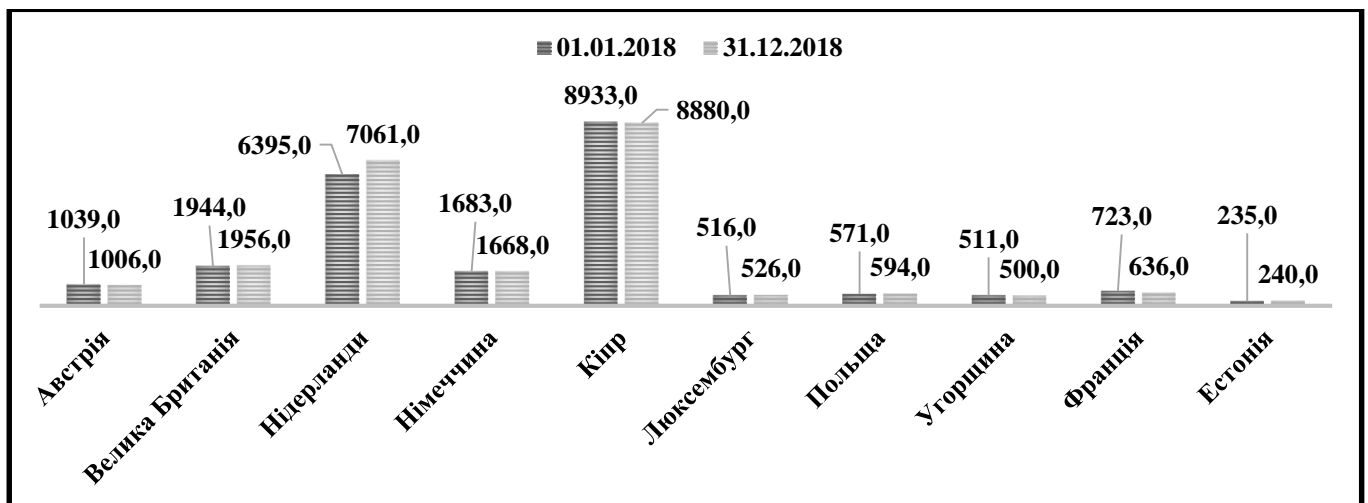

Рис. 2.10. Розподіл ПІІ в Україну за основними країнами-інвесторами з 01.01.2018 по 31.12.2018 рр. (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Що стосується відсоткового відношення, то на 31.12.2018 року найбільшим інвестором української економіки залишається Кіпр з часткою 35,89 % ПІІ від загальної кількості в економіці України, зменшившись на 1,11 % порівняно з початком 2018 року.

Україна почала брати участь у міжнародних економічних відносинах, що свідчить про повільне, але все ж стабільне зростання її ролі у світовій торгівлі. Україна, незважаючи на кризові явища та економічні труднощі, намагається поступово нарощувати свій потенціал, на який безпосередньо впливають

транснаціональні корпорації. Не менш важливим для ослабленого національного господарства України є залучення іноземного капіталу та інвестицій, які можуть допомогти відновити економіку країни, переоснастити виробництво та надати сильний поштовх для її подальшого розвитку.

Друге місце посідають Нідерланди, де на кінець 2018 ПІІ в Україну становили 29 % (що на 2,05 % вище за показник початку року). Далі Велика Британія – 8 % (приток зменшився на 0,15 %), Німеччина – 6,74 %, Австрія – 4,6 %, Франція – 2,57 %, Польща – 2,4 %, Люксембург – 2,13 %, Угорщина- 2,02 %, Естонія – 0,97 % та інші країни – 6,78 (рис. 2.11.):

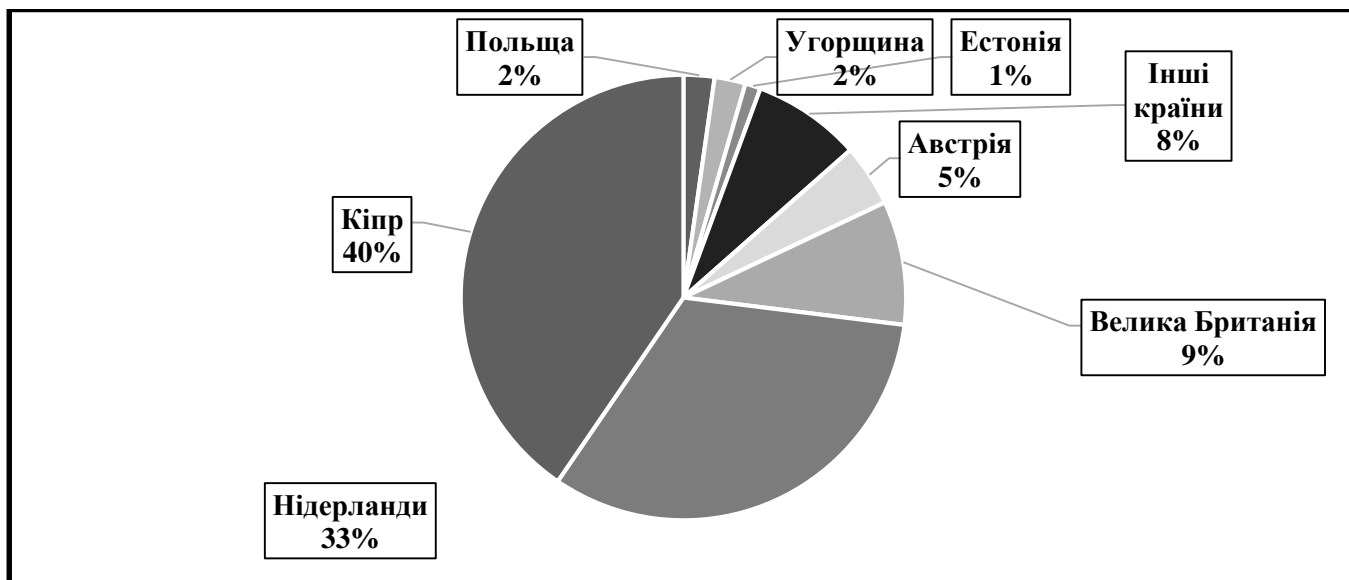

Рис. 2.11. Частка основних країн-інвесторів в економіці України на 2019 рік, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Однак для того щоб залучити корпорації до розміщення своїх потужностей у нашій державі, необхідно суттєво покращити її інвестиційний клімат та економічну привабливість. Діяльність ТНК на території України досить динамічно набирає обертів, що має для національної економіки як позитивний, так і негативний вплив. Всі ці питання свідчать про беззаперечну актуальність даної теми, особливо в наш час. Діяльність транснаціональних корпорацій є дуже важливою широку інтернаціоналізацію, прямо залежить від об'єму прямих іноземних інвестицій, а також капіталовкладень ТНК, що надходять у національну економіку.

На сучасному етапі наша держава ще не завоювала достатньої довіри світової спільноти та транснаціональних корпорацій, зокрема щоб останні проявляли бажання співпрацювати з Україною та розміщувати в ній свої потужності.

Важливим джерелом забезпечення інвестиційного розвитку України є залучення іноземних інвестиційних капіталів в її економіку. Особливої уваги та створення сприятливого інвестиційного клімату потребують прямі іноземні інвестиції у виробничий сектор економіки всіх країн, що розвиваються, які значно перевищують портфельні інвестиції.

Інвестиційний клімат – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних та інших факторів, які у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання.

Вплив прямих закордонних інвестицій транснаціональних корпорацій на економічний розвиток країни має як позитивні, так і негативні наслідки.

Для України є доцільною державна політика використання переваг транснаціоналізації економіки з одночасним захистом національного виробника у визначених галузях та створення передумов виходу українських компаній на закордонні ринки, а негативний вплив інвестицій ТНК на економічні процеси в Україні необхідно звести нанівець збалансованою системою державного регулювання іноземних інвестицій.

Для взаємодії з ТНК як в Україні, так і на світових ринках необхідно створювати власні, українські транснаціональні структури, і певні кроки до цього країна вже зробила.

Оцінюючи інвестиційну діяльність ТНК в умовах посилення глобалізаційних процесів, слід зазначити, що вона характеризується сприянням розвитку міжнародних відносин, стабільністю зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних зв'язків, що є необхідною умовою розвитку будь-якої економіки, відіграє вирішальну роль у створенні єдиної світової економічної системи.

Особливістю прямих іноземних інвестицій в економіки країн світу є те, що переважний обсяг капіталу надходить від ТНК. Загалом існують п'ять причин для здійснення мультинаціональними корпораціями капіталовкладень за кордон: пошук

ресурсів, інноваційні технології, нові ринки збуту, диверсифікація своєї діяльності й придбання стратегічних активів іноземних компаній. Тому надання податкових пільг для ТНК не є стимулом залучення їхніх капіталів, а спричиняє лише втрати для державних бюджетів.

Вплив інвестицій ТНК на економічні процеси у країні може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому співробітництво з ними – складний процес, що потребує визначення національних пріоритетів держави й формування ефективного механізму регулювання діяльності корпорацій. А забезпечення сприятливого інвестиційного клімату залежить від політичної стабільності країни, законодавства, рівня економічного розвитку, свободи ведення бізнесу, рівня оподаткування, рівня добробуту населення тощо.

За даними Міністерства Фінансів за 2018 рік в економіку України було інвестовано 2355 млн. дол. США, що на 8 % більше, порівняно з 2017 роком. У міністерстві зазначають, що для іноземних інвесторів найперспективнішим серед галузей української економіки виглядає аграрний сектор.

За даними НБУ, 58 % ПІІ, що надійшли в Україну за 2018 рік, були спрямовані у реальний сектор економіки. Інвестиції у фінансовий сектор становили 42 % від загального обсягу ПІІ, з них майже половина – операції банківського сектору з переоформлення боргу в статутний капітал (рис. 2.12.):

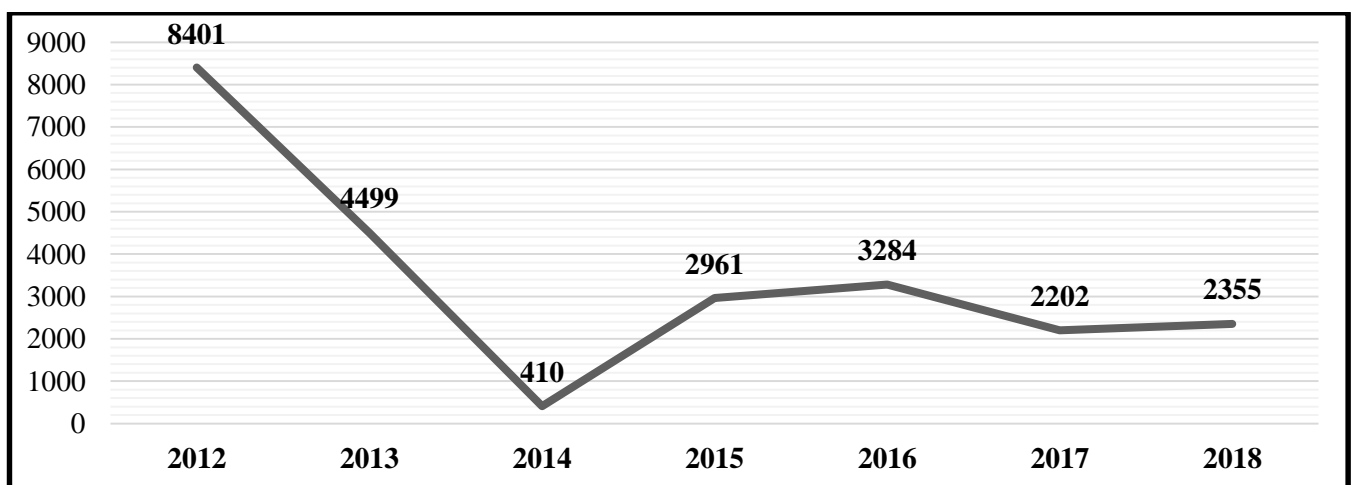

Рис. 2.12. Динаміка ПІІ в Україну 2012-2018рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України.

Динаміка інвестицій в Україну показує негативний показник капітальних надходжень починаючи з 2013 року. Основна причина такого різкого падіння пов'язана з військовим конфліктом між Україною та Росією, що супроводжувалася політичною та економічною кризою в країні. Зокрема, величезним зменшенням інвестицій характеризувався 2014 рік.

Однак у січні–вересні 2018р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 337,0 млрд. грн капітальних інвестицій, що на 19,9 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2017 року.

Вагомі частки капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби – 47,2 % усіх інвестицій, у будівлі та споруди – 42,8 % (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Капітальні інвестиції в Україну за джерелами фінансування у 2018 році

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій у січні- вересні 2018	
	млн. грн	у % до загального обсягу
Усього	337045,6	100
у т.ч. за рахунок:		
Коштів державного бюджету	8498,6	2,50 %
Коштів місцевих бюджетів	24191,8	7,20 %
Власних коштів підприємств та організацій	246655,3	73,20 %
Кредитів банків та інших позик	23451,2	7,00 %
Коштів іноземних інвесторів	951,9	0,30 %
Коштів населення на будівництво житла	24089,4	7,10 %
Інших джерел фінансування	9207,4	2,70 %

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 73,2 % загального обсягу. На капітальний ремонт активів спрямовано 29,2 млрд. грн капітальних інвестицій (8,7 % від загального обсягу).

Аналізуючи показники капітальних вкладень за 2018 рік можемо стверджувати, що найбільше інвестували в: машини, обладнання та інвентар – 34,4 %, інженерні споруди – 18,5 %, нежитлові будівлі – 13,6 %, транспортні засоби – 12,8 %.

Варто зазначити, що інвестори здійснюють розвиток національного виробництва та збільшують обсяги виготовлення товарів із високою доданою вартістю. Про це красномовно свідчать статистичні дані.

Найбільше капітальних інвестицій прийшлося на промисловість – 116 млрд, що на 25 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Як відзначають дослідники в Україні існує ряд передумов для залучення інвестицій:

- вона становить один з найбільших ринків у Європі, який характеризується великим, з точки зору природних і людських ресурсів, потенціалом, що, у свою чергу, значно підвищує інтерес до неї з боку світових ТНК;

- доступ до стратегічних ринків, зокрема, ЄС, Росії, сусідство із Середнім Сходом;

- інтерес інвесторів до гірничодобувної промисловості, сільського господарства, хімічної промисловості та металургії, які є основними статтями по залученню іноземного інвестиційного капіталу в Україну.

Україна має великий споживчий ринок. За рівнем промислового виробництва Україна посідає одне з провідних місць у світі, зокрема за видобутком руди і виробництвом сталі. Перспективними є чорна та кольорова металургія, які становлять майже чверть усього промислового виробництва, машинобудування, хімічна та нафтохімічна галузі, легка промисловість.

Науково-технічний комплекс України за своїм обсягом і потенціалом залишається одним з найбільших в Європі і другим після Росії серед країн СНД. Країна має статус атомної і космічної держави (має власне Національне космічне на внутрішній і зовнішній ринки).

Однак Україна все ще не розробила досконалу законодавчу базу щодо регулювання інвестиційної діяльності, не встановила чіткі умови відшкодування ризиків інвесторам, не забезпечила сприятливих умов та пільг для залучення

інвесторів. Також безпосереднім фактором впливу на інвестиційну привабливість України є рівень інфляції в державі, оскільки саме вона визначає рівень ризикованості інвесторів. Темпи росту інфляції впливають на кінцеві результати інвестиційної діяльності, при чому що вищий темп інфляції в країні, то меншу вигоду отримують інвестори.

По-перше, високий темп інфляції супроводжується подорожчанням ціни на кредити та позики, що значно зменшує кількість інвестиційних проектів, які здійснюються саме за рахунок цих коштів.

По-друге, спостерігається невідповідність амортизаційних відрахувань до темпів росту інфляції. Оскільки, частка амортизаційних відрахувань, які формуються на основі ціни придбання, значно спадає при зростанні цін, то, відповідно, витрати виробника формально зменшуються у його сукупних витратах і зростає рівень оподаткування на доходи інвестора [20, с. 255-258].

А це негативно впливає на результат інвестиційної діяльності, що в свою чергу погіршує інвестиційний клімат країни. Україна, на жаль, в останні роки значно постраждала від нестійкого коливання інфляційного рівня, що й зумовило зменшення частки інвестицій в її економіку (див. Рис. 2.13.).

Не зважаючи на покращення у показниках інфляції за останній рік, Україна все ще не є достатньо привабливою країною для інвестування.

Нестабільна економічна та політична ситуація в країні не дає гарантій іноземним інвесторам, що рівень інфляції і на далі буде залишатися на прийнятному рівні і не відбудуватиметься її різке зростання. На сьогодні явище інфляції є одним із стримуючих чинників іноземного інвестування.

Наступною значною проблемою в Україні, яка стримує притік іноземних інвестицій є високий рівень корупції. Це серйозно підриває перспективи економічного зростання економіки країни в цілому, оскільки створює перешкоди для приватних інвестицій.

Вирішення проблем з корупцією є дуже важливим для поживлення процесів інвестування. Важаючи, що інвестиційна діяльність вважається довгостроковою діяльністю, іноземні інвестори беруть до уваги також такий чинник як коливання

національного курсу країни. В Україні ця проблема є досить актуальною ще з 2013-2014 рр., коли за швидкого рівня інфляції почалося значне коливання валютного курсу, що призвело до зменшення обсягу інвестицій та експорту, соціально-економічної деградації.

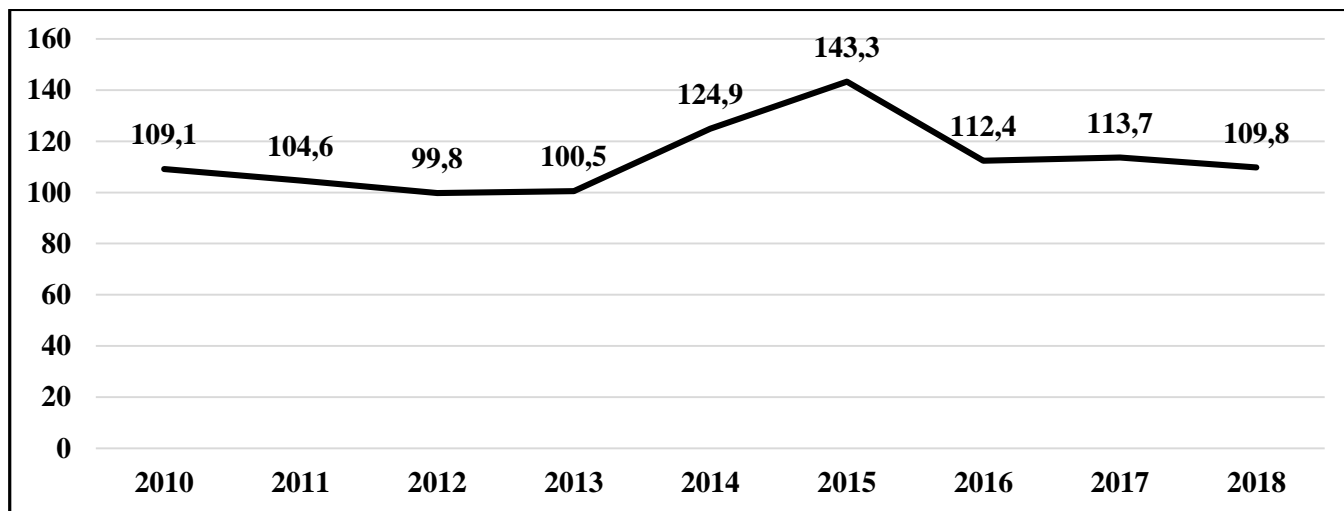

Рис. 2.13. Індекс інфляції в Україні 2010-2018рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України.

Причинами дестабілізації валютного курсу були: збільшення зовнішнього боргу країни, високий рівень інфляції, зменшення обсягів експорту, недосконала законодавча база, що не може надати економічних гарантій іноземним інвесторам; високий рівень доларизації економіки; збільшення впливу спекулятивних операцій на функціонування валютного ринку, військові дії на сході України [4].

Згідно Світового Індексу сприйняття корупції (Україна дещо покращила свої показники в 2018 році. Її результат — 32 бали та 120 місце серед 180 країн. Таким чином Україна здобула ще 2 бали та піднялася на 10 місць (результат за 2017 рік — 30 балів, 130 місце). Ріст показників України відбувся, зокрема, завдяки оцінці ситуації з боку бізнесу. Про це свідчить аналіз досліджень, на основі яких розраховували Індекс. Позитивний вплив справило запровадження процедури автоматичного відшкодування податку на додану вартість та розширення сфер роботи систем ProZorro (рис. 2.14.):

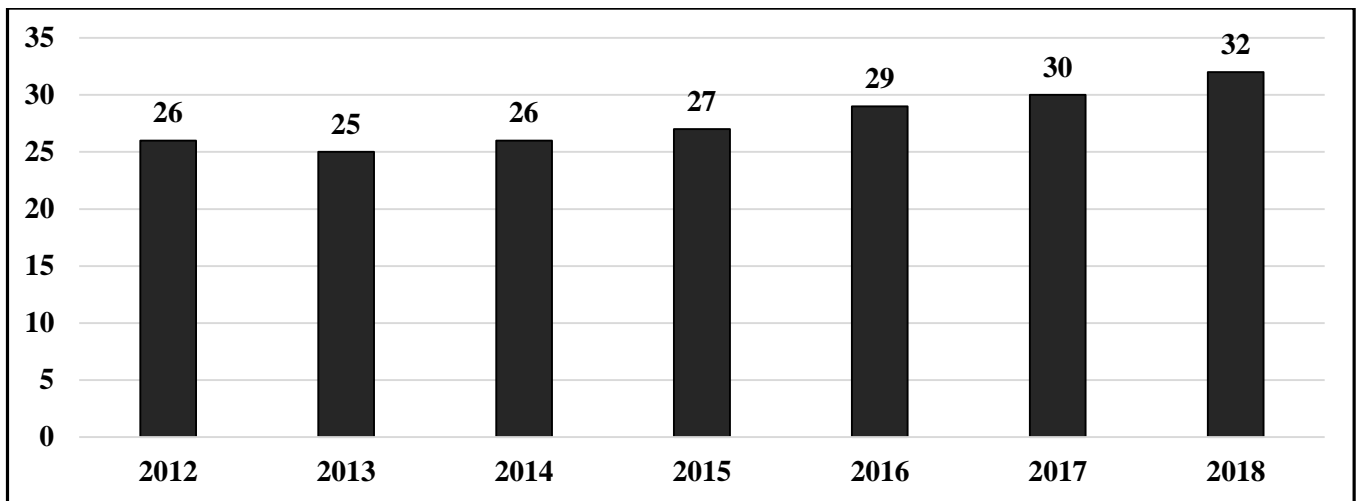

Рис. 2.14. Україна згідно Світового Індексу сприйняття корупції в 2012-2018 роках, (балів).

Примітка. Побудовано автором на основі Світового індексу сприйняття корупції.

Тому для перетворення зазначених сприятливих факторів у переваги України в справі створення її високої інвестиційної привабливості з боку держави, насамперед, необхідно здійснення відповідних заходів:

- знизити рівень державного регулювання підприємницької діяльності та забезпечити стабільність відповідного законодавства;
- усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів та завершити судову реформу;
- удосконалити нормативну базу з питань реалізації прав власності;
- завершити адміністративну реформу, забезпечити публічність та прозорість у прийнятті рішень органами влади і в результаті подолати бюрократизм та прояви корупції;
- запровадити ефективні методи корпоративного управління;
- сприяти розвиненості ринків капіталу, в першу чергу банківського сектору, фондового та страхового ринків;
- знизити податкове навантаження та забезпечити стабільність політичного середовища;
- активізувати діяльність із створення позитивного іміджу держави.

Для ефективного залучення якісних інвестицій необхідна постійна координація діяльності іноземних інвесторів. Але цього недостатньо для досягнення необхідного рівня інвестицій в економіці, для залучення стратегічно важливих інвесторів. Для цих цілей в приймаючих країнах створюються спеціальні організації, агентства. Їх діяльність полягає в тому, що в різних країнах, які мають стратегічне значення для приймаючої країни, розміщуються спеціальні органи (агентства, бюро). Загальний напрям діяльності задається головним органом, що знаходиться в приймаючій країні. Таким чином, створюється мережа спеціалізованих установ, основне завдання яких – пошук і залучення стратегічно важливих інвесторів.

Україна повинна виробити довгострокову стратегію стосовно ТНК, які відіграють значну роль у системі відносин з міжнародними фінансовими організаціями. Захисту національних інтересів, подальшому розвитку господарських структур, інтернаціоналізації виробництва, інтеграції країни у світову економіку сприятиме створення українських ТНК, які перебувають на початковому етапі становлення. Між тим капіталовкладення національних ТНК в іноземну економіку є стимулятором попиту на вітчизняну продукцію.

Україні потрібно визначити межу безпеки присутності ТНК у тій чи іншій галузі економіки, розробити політику узгодженості національних інтересів з глобальними інтересами корпорацій, виробити шляхи мінімізації економічної й технологічної залежності окремих вітчизняних компаній у структурі ТНК. Важливим є оптимізація структури економіки, створення механізму анти дискримінації національних ТНК на зовнішніх ринках, наближення національного законодавства до міжнародних стандартів.

Особливу увагу слід приділити присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі країни, який на сьогодні є лідером залучення прямих іноземних інвестицій і акумулює 19 % накопиченого іноземного капіталу.

У банківському секторі України частка іноземного капіталу становить 37,2 % (це перевищує "межу національної безпеки" на 7,2 %), у страховому секторі – 28,1 %, що зменшує чутливість фінансового сектору до потреб вітчизняних підприємств і переорієнтовує його на фінансування компаній з іноземним капіталом.

Висновки до розділу 2

При оцінці стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, було виявлено, що загальний обсяг іноземних інвестицій в Україну за 2018 рік становив 31 606,4 млн. дол., що на 376,1 мільйонів доларів більше, ніж у 2017 році.

Аналізуючи динаміку ПІІ в Україну за видами економічної діяльності, більша частина інвестицій надходить на операції з нерухомим майном, в галузі промисловості; оптової та роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Щодо розвитку регіонів України, то на 31 грудня 2018 року в інвестуванні регіонів України відбулись незначні позитивні зміни у 69 % областей. У всіх інших областях обсяг інвестицій на 31 грудня 2018 року скоротився, у порівнянні з 1 січня 2018 року – це Дніпропетровська (на 3,0 %), Запорізька (на 0,9 %), Івано-Франківська (на 1,1 %), Луганська (на 0,3 %), Львівська (на 0,8 %), Рівненська (на 0,5 %), Херсонська (на 6,5 %), Черкаська (на 0,4 %).

Інноваційний розвиток потребує належного методологічного, технікотехнологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки. Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави.

Для перетворення зазначених сприятливих факторів у переваги України в справі створення її високої інвестиційної привабливості з боку держави, насамперед, необхідно здійснення відповідних заходів:

- знизити рівень державного регулювання підприємницької діяльності та забезпечити стабільність відповідного законодавства;
- усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів та завершити судову реформу;
- удосконалити нормативну базу з питань реалізації прав власності;

- завершити адміністративну реформу, забезпечити публічність та прозорість у прийнятті рішень органами влади і в результаті подолати бюрократизм та прояви корупції;
- запровадити ефективні методи корпоративного управління;
- сприяти розвиненості ринків капіталу, в першу чергу банківського сектору, фондового та страхового ринків;
- знизити податкове навантаження та забезпечити стабільність політичного середовища;
- активізувати діяльність із створення позитивного іміджу держави.

Для ефективного залучення якісних інвестицій необхідна постійна координація діяльності іноземних інвесторів. Але цього недостатньо для досягнення необхідного рівня інвестицій в економіці, для залучення стратегічно важливих інвесторів. Для цих цілей в приймаючих країнах створюються спеціальні організації, агентства. Їх діяльність полягає в тому, що в різних країнах, які мають стратегічне значення для приймаючої країни, розміщуються спеціальні органи (агентства, бюро).

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТНК В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Вплив інвестиційної діяльності ТНК на конкурентоспроможність національних економік

Інвестиційний клімат безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Сприятливий інвестиційний клімат примножує можливості вирішення соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й впроваджувати новітні технології. Тому в нинішній час стабілізація інвестиційного клімату, зокрема через його аналіз та прогнозування, є актуальним завданням для України.

Слід зауважити, що сучасна інвестиційна політика в Україні носить дуже суперечливий та непослідовний характер так, як не завжди враховується специфіка економіки держави, що розвивається. Модель державної інвестиційної політики, має передбачати активну участь держави в інвестиційному процесі та забезпечити умови для стійкого економічного зростання шляхом реалізації розвитку внутрішнього інвестиційного потенціалу економіки.

Інвестиційна політика повинна бути спрямована на усунення перешкод та запровадження стимулів для інвестування, захисту прав, послідовне зниження регуляторного тиску на інвесторів, зниження соціального напруження а також, на залучення іноземних інвестицій, отримання іноземних кредитів, створення спільних підприємств з іноземним капіталом.

Однією з основних проблем створення сприятливого інвестиційного клімату в країні є те, що існуючій структурі державного апарату притаманний громіздкий процес прийняття рішень, бюрократія і нечітке розмежування компетенції між урядовими відомствами. Сильно заважають поліпшенню інвестиційного клімату

недостатній рівень правових гарантій, непрозоре законодавство, стан якого сьогодні потребує негайного вдосконалення. У державі не сформовані єдині умови для всіх без винятку суб'єктів господарювання.

Передумовами не розкриття українською економікою інвестиційного потенціалу є: незадовільний стан основних засобів та інфраструктури, застарілі технології, висока енергоємність економіки, недостатня конкурентоспроможність продукції та низький рівень політико-правової стабільності, регуляторні перешкоди та корупція, низький рівень розвитку фінансової інфраструктури та незначна інноваційна складова економіки [2].

Для покращення інвестиційного клімату потрібно здійснювати такі заходи:

- створення сприятливого інвестиційного середовища шляхом стимулювання національних інвесторів здійснювати інвестиції;
- здійснення пенсійної реформи та сприяння становленню інституту недержавних пенсійних фондів;
- легалізація тіньових капіталів, що забезпечить значний притік іноземних інвестиційних ресурсів в економіку країни [3];
- розвиток депозитарної системи;
- сприяння розвитку ефективної банківської системи, орієнтованої на кредитування реального сектора економіки;
- реформування системи оплати праці;
- розробка та подання пропозицій у вищі органи державної влади України щодо вдосконалення державного регулювання сфери іноземного інвестування;
- зниження податкового навантаження на економіку країни;
- ведення дієвої боротьби з корупцією [4];
- забезпечення прибутковості підприємств державної форми власності; підвищення ефективності інвестицій за рахунок зростання прозорості ринкового середовища та роботи підприємств;
- створення рівних конкурентних умов для внутрішніх та іноземних інвесторів; здійснення реструктуризації великих неефективних підприємств та максимальне розширення сфери малого та середнього бізнесу;

– сприяння розвитку фондового ринку з метою активізації участі іноземних інвесторів у процесах приватизації, зокрема шляхом здійснення портфельних інвестицій [5].

Отже, для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні повинні бути здійснені комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів, розширення механізмів, забезпечення еквівалентності обміну між галузями і сферами економіки, встановлення економічно обґрунтованих та взаємовигідних цін на інвестиційні ресурси.

Тобто, державна політика стосовно формування інвестиційного клімату потребує докорінних змін і має проводитися на вищому рівні. Вона має базуватися на забезпеченні стійкого підйому економіки України шляхом реформування фінансово-кредитної системи, удосконалення відносин власності, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій.

В умовах трансформації економіки країни та її інтеграції у світовий простір від ефективності інвестиційної політики залежить рівень виробництва, технічного оснащення підприємств, перспектива структурної перебудови економіки, рішення екологічних та соціальних проблем, модернізації виробництва тощо. Інвестиції слугують підґрунтям розвитку не лише суб'єктів господарювання окремих галузей, а й економіки країни в цілому.

Визначаючи роль та значення капітальних інвестицій науковці Гуцаленко Л., Василевський М., Мулик Т., Марчук У. та Мулик Я. зазначають, що розвиток підприємств поліпшується безпосередньо за рахунок придбання та модернізації основних засобів виробничого та невиробничого призначення, їх реконструкції та технічного переобладнання.

Капітальні інвестиції і є тим самим каталізатором розширення можливостей підприємства, що сприяє розвитку підприємства та їх економіки в цілому.

Використання застарілих основних засобів та технологій виробництва призводить до виробництва неякісної, а тим самим не конкурентоспроможної продукції, таким чином знижуючи інвестиційну привабливість [2, с. 81].

Капітальні інвестиції України за видами економічної діяльності,
за 2010-2018 роки, млн. грн.

Види економічної діяльності	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення 2018 р. до 2014 р. (±)
Усього	18796	30155	50484	64243	66104	47308
Сільське, лісове та рибне господарство	18388	29310	49660	63401	65059	46671
у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання послуг	86242	87656	117754	143300	199896	113654
Промисловість	13487	13487	21291	18927	30213	16726
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	36057	43464	44444	52176	55994	19937
Будівництво	20716	20663	29957	33665	51818	31102
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	15498	18704	25107	37944	50078	34580
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1482	1393	1478	2134	2675	1193
Тимчасове розміщення й організація харчування	40629	71081	89992	115000	152161	111532
Інші види економічної діяльності	18796	30155	50484	64243	66104	47308

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Дані таблиці 3.1 свідчать, що найбільше інвестицій вкладено в матеріальні активи, їх сума зросла за період 2014-2018 років на 330300 млн. грн.

Серед них найбільше зросли інвестиції у машини, обладнання та інвентар (+118701,6 млн. грн.), транспортні засоби (+60095,8 млн. грн.), інженерні споруди (+64715,5 млн. грн.), нежитлові будівлі (+47986,4 млн. грн.).

Серед інвестицій в нематеріальні активи, найбільша вартість припадає на права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права,

патенти, ліцензії, концесії тощо, які зросли за період дослідження на 20830,1 млн. грн. а також на програмне забезпечення та бази даних, де інвестиції зросли на 6269,1 млн. грн. Натомість іноземні інвестиції, що надавались з різних країн світу навпаки зменшились. Як бачимо, прямі інвестиції, що надійшли в Україну протягом 2010-2018 років зменшились на 6701,0 млн. дол. США.

Найбільшими країнами-інвесторами залишаються (див. Табл. 3.2) Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Швейцарія та інші. Проте, дані таблиці свідчать також про скорочення обсягів інвестицій з цих країн.

Таблиця 3.2

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2018 роки млн. грн.

Види активів	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення 2018 р. до 2014 р. (+,-)
Усього	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	359306,5
інвестиції в матеріальні активи	212035,1	254730,9	347390,5	432039,5	542335,1	330300,0
житлові будівлі	33177,0	45609,8	44864,9	53371,8	57395,9	24218,9
нежитлові будівлі	40859,7	43330,9	59398,3	65605,2	88846,1	47986,4
інженерні споруди	46599,3	50948,7	67517,1	78563,5	111314,8	64715,5
машини, обладнання та інвентар	68948,8	84423,2	123133,3	154721,7	187650,4	118701,6
транспортні засоби	13830,4	19650,0	36685,7	60123,9	73926,2	60095,8
земля	999,3	1441,8	1915,8	1994,0	1673,1	673,8
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2034,2	2762,6	3162,7	3727,9	4528,3	2494,1
інші матеріальні активи	5586,4	6563,9	10712,7	13931,5	17000,3	11413,9
інвестиції в нематеріальні активи	7384,8	18385,5	11825,6	16422,0	36391,3	29006,5
З них						
права на комерційні позначення, об'єкти власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	2974,3	12457,8	4180,8	5717,7	23804,4	20830,1
програмне забезпечення та бази даних	3207,3	4908,4	6315,5	8196,4	9476,4	6269,1

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Так, інвестиції з Кіпру протягом 2014-2019 років зменшились на - 8846, 1 млн. дол. США, з Нідерландів на – 1946,6 млн. дол. США, з Великої Британії на – 812,3

млн. дол. США, з Німеччини на – 1240,2 млн. дол. США, з Австрії на – 1308,4 млн. дол. США, з Франції на – 884,5 млн. дол. США.

Найбільше інвестицій було спрямовано у промисловість, торгівлю, операції з нерухомим майном, фінансову та страхову діяльність.

Дані рис. 3.1 свідчать також, що з 2010 по 2014 роки спостерігається підйом інвестицій, так, якщо в 2010 р. вони становили 38992,9 млн. дол. США, то в 2014 – 53704, млн. дол. США. З 2015 р. інвестиції приблизно знаходять на одному рівні – більше як 30 млрд. дол. США.

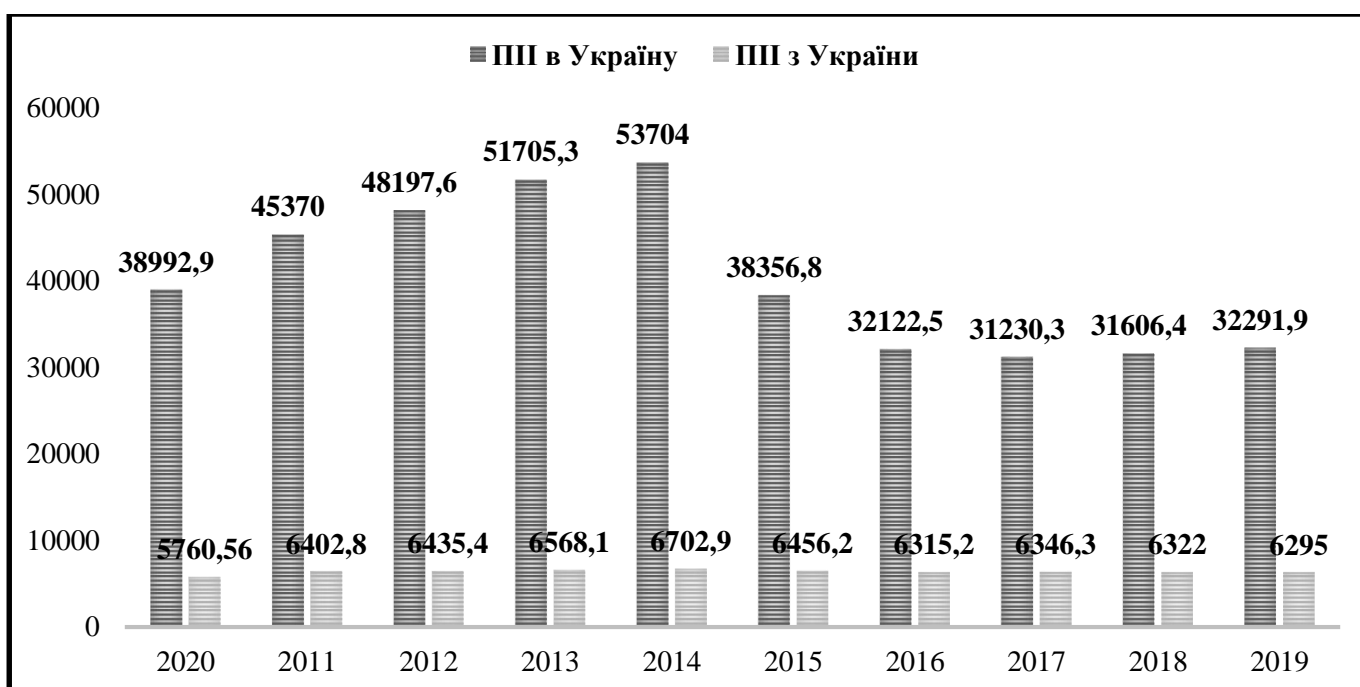

Рис. 3.1. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) станом на 01.01. відповідного року (2010-2019рр.), (млн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України.

Отже, не дивлячись на ситуацію що склалась на вітчизняному інвестиційному ринку, за словами експертів, Україна залишається інвестиційно привабливою країною. Це також прослідковується у даних представлених у різноманітних міжнародних рейтингах (див. Табл. 3.3). Так, у рейтинзі Doing Business 2019 Україна піднялась на +5 пунктів і посіла 71 позицію зі 190 країн світу. Країна продемонструвала найбільше зростання в таких категоріях, як оподаткування

(зростання на 110 позицій, 54 місце), міжнародна торгівля (+70 позицій, 78 місце) і захист прав інвесторів (+56 позицій, 72 місце), [4].

Також, слід відзначити, що рейтингове агентство Moody's Investors Service підвищило суверенний рейтинг України. Він змінився з Caa2 до Caa1, що означає зміну прогнозу з "позитивного" на "стабільний"[4]. 12 квітня 2019 року Standard & Poor's підтвердило довгостроковий та короткостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах на рівні «В-/В». Прогноз стабільний [4].

Таблиця 3.3

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України
(2014-2019), млн. дол. США

Країни	Обсяг на 1 січня						Відхилення 2019 р. до 2014 р. (±)
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Усього	53 704,00	38 356,80	32 122,50	31 230,30	31 606,40	32 291,90	-21 412,10
в т.ч. найбільші країни-інвестори							
Кіпр	17 725,60	11 971,60	9 894,80	8 785,50	8 932,70	8 879,50	-8 846,10
Нідерланди	9 007,50	6 887,30	6 090,30	6 028,40	6 395,00	7 060,90	-1 946,60
Велика Британія	2 768,20	2 146,20	1 785,20	1 947,01	944,41	955,9	-812,3
Німеччина	2 908,40	2 110,60	1 604,90	1 564,20	1 682,90	1 668,20	-1 240,20
Швейцарія	1 351,00	1 391,70	1 391,00	1 436,90	1 515,90	1 540,70	189,7
Віргінські острови	2 275,90	1 988,30	1 715,00	1 682,30	1 358,40	1 311,40	-964,5
Австрія	2 314,00	1 351,50	1 152,60	1 099,90	1 038,80	1 005,60	-1 308,40
Франція	1 520,50	1 341,90	1 299,10	615,6	723,4	636	-884,5
Беліз	1 026,60	652,5	535,1	604,2	532,3	439,1	-587,5
США	934,7	789,1	717,2	585,2	517,4	488,9	-445,8

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Крім того, Україна посіла 83 місце з 140 у рейтинзі Глобальної конкурентоспроможності економіки (Global Competitiveness Index).

В рейтинзі із 140 країн Україна (див. Табл. 3.4) знаходиться на 110 місці за рівнем державних інститутів, на 57 місці – з розвитку інфраструктури, на 77-му - за

рівнем адаптації сучасних технологій, а також макроекономічна стабільність - 131 місце, охорона здоров'я – 94 місце, освіта – 46 місце, ринок товарів – 73 місце, ринок праці - 66 місце, фінансова система – 117 місце, обсяг ринку – 47 місце, динаміка бізнесу – 86 місце, здатність до інновацій – 58 місце [4].

Таблиця 3.4

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності (2014-2019) млн. дол. США

Види економічної діяльності	Обсяг на 1 січня						Відхилення 2018 р. до 2014 р. (±)
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Усього	53704	38357	32123	31230	31606	32292	-21412
Сільське, лісове та рибне господарство	776,9	617	502,2	586,2	578,6	560,9	-216
Промисловість	17681	12419	9893,6	9667,6	10544	10655	-7026
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	3228	2706,4	2419	2530,5	2758	2778	-450
Будівництво	1580	1301,9	1104,1	1043,3	919,5	925,5	-654,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6807,8	6037,6	5247,4	5106,5	4958	5383	-1425
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1535,3	1355,5	1088	1086	985,3	997	-538,3
Тимчасове розміщення й організація харчування	446,5	382,3	332,6	330	343,3	343,4	-103,1
Інші види діяльності	24876	16243	13955	13411	13278	13427	-11449

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Необхідно зазначити, що ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено [4]:

1. 31.05.2016 прийнято Закон України № 1390-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій", з метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення прояв ознак корупції при їх державній реєстрації.

2. 23.05.2017 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій». Законом врегульовано базові аспекти оформлення дозволу на застосування праці іноземців та посвідки на тимчасове проживання, що спростить залучення іноземних менеджерів та іноземних кваліфікованих працівників, що необхідно на перших етапах розвитку дочірнього підприємства в Україні. Також, Законом надається право отримувати посвідку на тимчасове проживання в Україні іноземним інвесторам, які мають істотну участь в українських підприємствах, але не працевлаштовані на підприємстві.

3. 26.05.2017 підписано Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та прогнозовано сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові галузі економіки України. Також, здійснюються кроки, що сприятимуть стабільному розвитку економіки України та активізації інвестиційної діяльності, а саме, здійснюється робота в напрямі захисту прав інвесторів [4]: - у рамках виконання Плану дій щодо поглиблення співробітництва між Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та урядом України, розробленого з метою реалізації заходів, передбачених Меморандумом про взаєморозуміння між Організацією економічного співробітництва та розвитку і урядом України щодо поглиблення співробітництва від 07.10.2014, здійснюються заходи щодо приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства.

4. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 130-р схвалено проект Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо приєднання до Декларації про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства, відповідних рекомендацій та процедурних рішень Ради Організації економічного співробітництва та розвитку.

5. 15 березня 2017 року підписано Угоду між урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо приєднання до Декларації про

міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства, відповідних Рекомендацій та процедурних рішень Ради Організації економічного співробітництва та розвитку.

Приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР надасть такі суттєві переваги для країни, а саме [4]:

- свідчитиме про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності;

- сприятиме залученню прямих іноземних інвестицій шляхом усунення обмежень щодо секторів, в яких іноземне інвестування заборонено та забезпечення національного режиму для транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин ТНК із країнами, що приймають їхні інвестиції;

- сприятиме поліпшенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та розповсюдження інновацій;

- сприятиме реалізації принципів та стандартів соціальної відповідальності бізнесу згідно з керівними принципами ОЕСР щодо ведення відповідального бізнесу.

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство (ДПП), яке сьогодні в умовах розвитку економіки нашої країни є актуальною формою співробітництва між державними та приватними партнерами, нагальною вимогою сьогодення.

Впровадження механізму ДПП сприятиме реалізації державної політики, орієнтованої на міжнародні стандарти та чітко спрямованої на підвищення соціальних стандартів життя населення [5].

Основними перевагами використання механізму ДПП для держави та суспільства, зокрема, є [5]:

- а) підвищення якості та своєчасності надання публічних послуг;
- б) підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- в) залучення додаткових фінансових ресурсів у створення/модернізацію інфраструктурних об'єктів;

г) підвищення зайнятості населення, стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій;

д) залучення всіх груп інтересів до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посилення довіри та порозуміння у суспільстві.

Здійснюються заходи в напрямі розвитку інвестиційної інфраструктури, а саме [6]:

– продовжується робота з реалізації Закону України «Про індустриальні парки», яким передбачено державну підтримку облаштування індустриальних парків;

– проводиться робота щодо забезпечення методологічної та інформаційної підтримки суб'єктів індустриальних парків, сприяння в отриманні ними державної підтримки відповідно до законодавства, а також у залученні інвестицій для їхнього облаштування та функціонування.

Станом на 06.08.2018 до Реєстру індустриальних (промислових) парків вже включено 31 індустриальних парків (у 2017 році – 13 індустриальних парків, у перше півріччя 2018 року – 3 індустриальні парки). У 17 індустриальних парках визначено керуючі компанії.

Крім того, в Україні функціонують індустриальні парки, які були створені ще до формування законодавчої бази щодо їх підтримки [5].

Не дивлячись на здійснені заходи в Україні, що сприятимуть стабільному розвитку економіки України та активізації інвестиційної діяльності, нажалі потенційних інвесторів насправді чекають серйозні виклики, втім вважаємо, що вони досить часто перебільшені та можуть бути мінімізовані шляхом сумлінного планування та врахування особливостей місцевого бізнесу.

За умови високоякісної підготовки, інвестування у вітчизняну економіку, соціальну та екологічну сфери має хороші перспективи.

В Україні можна виділити такі фактори, які за думками інвесторів, негативно впливають на розвиток інвестиційної діяльності [7]:

- а) політичні та безпекові ризики, насамперед тривалий військовий конфлікт;
- б) корупція, особливо в сфері правосуддя;
- в) обмеження обігу земель сільськогосподарського призначення;

- г) жорстке регулювання руху капіталу (зокрема, часткові обмеження щодо сплати дивідендів та інвестиційних доходів за кордон);
- д) зарегульованість підприємницької діяльності;
- е) нестабільне та заплутане законодавство, і зокрема, податкове.

3.2. Використання зарубіжного досвіду у сфері регулювання впливу інвестиційної діяльності ТНК на інвестиційний та інноваційний процеси в Україні

Основні напрямки підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні інноваційно-інвестиційна діяльність як складова позитивних перетворень соціально-економічних систем державного управління відіграє величезну роль у конкурентоспроможності національної економіки й формуванні джерел та ресурсів сталого соціально-економічного розвитку регіонів та держави загалом.

Прискорення темпів інноваційно-інвестиційної діяльності, викликане динамічністю науково-технічного прогресу, сприяє процесам глобалізації світового господарства.

Запорука успішного державного управління полягає як в сприянні розвитку новітнім розробкам, так і в створенні умов для адаптації позитивного досвіду та отримання конкретних переваг для країни [54, с. 63–69].

На практиці, досягти економічне зростання без впровадження досягнень науково-технічного прогресу та без значного приросту інвестицій в реальному секторі неможливо, тому сучасний стан розвитку економіки України вимагає конкретних, радикальних змін в розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності.

В цьому процесі важлива роль відводиться елементам ринкової інфраструктури, які спрямовані на активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності.

На сьогоднішні дні, розвиток економіки будь-якої країни є неможливим без формування відповідної інфраструктури, що забезпечує сприятливі умови для господарювання як на мікро-, так і на макрорівнях. В Україні науковцями державного

управління останнім часом приділяється значна увага механізмам інноваційно-інвестиційного розвитку держави.

Досліджуючи теоретико-методологічні засади наявної моделі державного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю в досягненні сталого соціально-економічного розвитку України, є доцільним систематизування її основних недоліків: відсутність системного державно-управлінського підходу до процесів, що відбуваються в інвестиційно-інноваційній сфері, а саме:

- системності в законодавчо-нормативному полі інноваційно-інвестиційної діяльності, створення сприятливого інвестиційного середовища, розробка дієвих соціально-економічних програм, стимулів для суб'єктів господарювання;

- неузгодженість між різними нормативно-правовими актами та їх надмірна кількість, адже сфера інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні регулюється низкою Законів України та підзаконних актів, які містять значні протиріччя;

- відсутність єдиної стратегічно-орієнтованої інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України з метою досягнення сталого розвитку держави.

Так, основними напрямками інноваційно-інвестиційної діяльності, які законодавчо визначені, є важка промисловість, інформаційні технології, сільське господарство, транспорт, а соціальне задоволення людини віднесене на останній щабель; хаотичність і недостатність обсягів та напрямів фінансування інноваційної діяльності [54, с. 63–69].

Досвід таких європейських країн, як Великобританія, Німеччина, Італія, Франція, США, Канада, Японія, Австралія свідчить про те, що найпоширенішими методами стимулювання інноваційної активності є:

- податкові пільги для наукомістких галузей і підприємств;
- зниження податкових платежів, прибуткового податку;
- субсидії та дотації для малих і середніх підприємств для проведення і впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР);

- списання витрат на НДДКР незалежно від розміру на собівартість продукції;
- прискорена амортизація під час проведення технологічного переоснащення;

- пільги при придбанні та впровадженні нових технологій;
- дотації для підвищення кваліфікації персоналу;
- підтримка венчурного бізнесу, що бере участь в інноваційних проектах;
- створення правового середовища, яке регулюватиме взаємовідносини і захищатиме інтереси, права учасників інноваційного процесу;
- створення інформаційного середовища та системи комунікацій між учасниками;
- розроблення механізму взаємодії різних елементів та учасників інвестиційно-інноваційної діяльності;
- визначення ролі та основних завдань органів державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку;
- забезпечення прозорості під час відбору для реалізації інноваційних проектів, основних напрямів розвитку наукових досліджень;
- надання субсидій та пільгових кредитів для підприємств, які зацікавлені у впровадженні інновацій у виробництві, технологічному оснащенні процесів господарювання;
- збереження інтелектуального та кадрового потенціалу;
- визначення темпів, якими мають розвиватись наука, виробництво та технології [23, с. 320].

Вважаємо, що для підвищення інтенсивності інноваційно-інвестиційних процесів в Україні важливим є інтеграція України у світовий інноваційно-інвестиційний процес.

Щодо етапів реалізації стратегії, то оптимальними вбачаються три етапи:

1. Реорганізація існуючих інформаційних ресурсів у сегментах, де відображається інформація щодо підприємств – об'єктів інвестицій та макросередовища, згідно з принципами ефективного побудови інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності. При цьому потрібно усунути інформаційні бар'єри, які перешкоджають інтеграції України у світовий інноваційно-інвестиційний процес.

2. Розбудова інформаційної інфраструктури інформаційного середовища

інноваційно-інвестиційної діяльності в сегментах, де відображається інформація щодо підприємств – об'єктів інвестицій та макросередовища і фактичне створення інформаційних ресурсів сегмента, де відображається інформація про стан інноваційно-наукової сфери України.

3. Налагодження зв'язків між ресурсами різних рівнів усіх сегментів інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності та з глобальним інформаційним середовищем.

Послідовна реалізація наведених вище етапів дасть можливість максимально ефективно, з позиції прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, інтегрувати національні сегменти у світове інформаційне середовище інноваційно-інвестиційної діяльності та забезпечити прискорення в Україні інвестиційних і, що важливо, інноваційних процесів.

Важливою умовою для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на мікрорівні є забезпечення оновлення технологій у відповідності з прийнятими у світі стандартами.

Одним з напрямів вирішення даної проблеми є ресурсозбереження, важливими аспектами якого є впровадження безвідходних технологій, комплексне та раціональне використання сировини.

Актуальним питанням і складовою процесу активізації інвестиційної діяльності є активізація кредитування інновацій на основі запровадження такої форми взаємовідносин, як проектне інноваційно-інвестиційне фінансування, що широко розвинене за кордоном.

Одним з напрямів стимулювання розвитку проектного інноваційно-інвестиційного кредитування українськими банками є зменшення податкового навантаження на прибуток банку. Саме розробка податкового механізму, спрямованого на пільгове оподаткування прибутку, що отримують від реалізації інвестиційних проектів суб'єкти господарювання, є важливою формою стимулювання активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Слід зазначити, що цей підхід доцільно використовувати у разі розробки принципово нових, або значно удосконалених видів техніки і технологій. Крім того,

економісти вважають, що закордонна практика підтверджує ефективність податкового кредиту стимулювання інвестиційної діяльності, який передбачає зменшення у визначені періоди і в означених межах платежів податку на прибуток, а також по місцевим податкам з наступними платежами суми кредиту та відсотків.

Податковий інвестиційний кредит представляє собою можливість оптимізувати урахування інтересів двох сторін. В економіці розвинених країн в останні роки складається особлива форма взаємодії бізнесу та державної влади, тобто так зване «партнерство», яке відрізняється від інших форм співпраці.

У рамках таких партнерств складаються власні моделі фінансування, що відрізняються від традиційних. Такий підхід до взаємодії суб'єктів дозволить вирішувати питання забезпечення інвестиціями запровадження інноваційних проектів.

Крім того, інноваційно-інвестиційна діяльність повинна розвиватись і на регіональному рівні. Зокрема, місцеві органи влади повинні використовувати різні важелі для підтримки інвестиційної діяльності у регіоні, а саме: інформаційно-консультативне забезпечення, аукціони та конкурси на виконання проектних робіт, інвестиції та пільгове кредитування з місцевих кредитних ресурсів, підтримка кредитів гарантіями та інше[13, с. 14-18].

До цього доцільно додати пропозиції щодо проведення відкритих щорічних конкурсів широкомасштабних інноваційних проектів для найбільш ефективного вкладання державних та приватних коштів передбачених для інвестування в економічний розвиток та у вирішення соціальних проблем суспільства [23].

З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат. Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово- економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

Варто зазначити, що масштабнішими є обсяги і вищою ефективність інвестиційних вкладень, то більш швидкоплинними (прискорювальними) є відтворювальні процеси, жвавіше і якісніше здійснюються ринкові перетворення. У свою чергу, недостатнє інвестування реального сектору вітчизняної економіки веде до втрати конкурентоспроможності української економіки, депресії основного капіталу, спаду виробництва і збільшення собівартості.

Основні заходи щодо активізації, стимулювання і підвищення інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату:

1. Щодо ефективності інвестиційної діяльності: переглянути і вдосконалити сучасну вітчизняну амортизаційну політику; знизити рівень прямого вилучення коштів з прибутку суб'єктів господарювання з метою внутрішньогосподарського нагромадження коштів для їх використання на технологічне оновлення і розвиток товарного виробництва; забезпечити дієве регулювання цін і товарів на державних підприємствах з метою зниження рівня інфляції; створити інвестиційні банки, які б слугували центром інвестиційної діяльності та забезпечували гарантії банківських інвестиційних кредитів; легалізувати кошти тіньового сектору економіки; створити умови для забезпечення відродження довіри населення до вітчизняних фінансових інститутів.

2. Щодо поліпшення інвестиційного клімату: стабілізувати взаємовідносини в політичному середовищі; чітко визначити галузеві та регіональні пріоритети розвитку вітчизняної економіки; створити сприятливі умови та забезпечити дієве регулювання надходження іноземних інвестицій; установити на законодавчому рівні єдині чіткі та стабільні правила роботи для суб'єктів господарювання різних форм власності; реструктуризувати зовнішній борг і здійснювати першочергові виплати за чинними зовнішніми зобов'язаннями; активізувати неемісійні джерела фінансування державних витрат; постійно розвивати інфраструктуру внутрішнього інвестиційного ринку, фондовий ринок, активно залучати внутрішні інвестиції, збільшувати обсяг капіталовкладень вітчизняними суб'єктами господарювання; реформувати вітчизняну банківську систему.

3. Підвищити платоспроможність населення шляхом стабілізації виплати

заробітної плати, щодо активізації інвестиційної діяльності: розвивати та модернізувати діючі підприємства і створювати нові; стимулювати діяльність вітчизняних та іноземних компаній, які випускають імпортозамінну продукцію та продукцію на експорт; створити електронну систему надання інформації про ділові та інвестиційні можливості регіону, територій, галузей господарства та окремих виробництв з метою активізації інвестиційної діяльності; посилити координацію з регіональними банками і фінансовими установами з метою розробки нових програм розвитку і реструктуризації пріоритетних секторів регіональної економіки; створити і забезпечити діяльність регіональних гарантійних фондів.

Цьому сприяло і те, що різко впали темпи депозитних вкладів населення в банківські структури. А тому альтернативою щодо суттєвого піднесення інвестиційних вкладень у вітчизняну економіку став новий, досить перспективний напрям інвестування – вкладення коштів в інститути спільного інвестування, який ще недостатньо вивчений і не досить широко використовується вітчизняними суб'єктами інвестиційної діяльності.

Тут варто зазначити, що за рахунок вільних коштів малих і середніх суб'єктів господарювання, а також дрібних підприємців і фізичних осіб – підприємців можуть здійснюватися значні інвестиційні потоки як на фондовому ринку, так і безпосередньо у процесі реального інвестування окремих виробництв, галузей економіки і місцевих територій. Адже прибуток від вкладення в цінні папери значно вищий, аніж дохід від банківського депозиту.

Крім цього, у разі вкладення коштів в інститути спільного інвестування вкладник інвестиційного фонду стає також співвласником інвестованого об'єкта і тому отримує вищий дохід. А також не несе відповідних втрат при вилученні коштів з інституту спільного інвестування, як це спостерігається в разі розірвання депозитного договору з банком.

У такому разі банки суттєво збільшують свої прибутки як за рахунок комісійного доходу, так і за рахунок відкриття й обслуговування рахунків у цінних паперах, а також збільшують клієнтську базу і суттєво зменшують вплив банківських ресурсів для

формування банківських резервів за рахунок нижчих вимог щодо формування резервів під активи інвестиційного фонду (табл. 3.5):

Таблиця 3.5

Основні проблеми розвитку банківської діяльності у сфері спільного інвестування, їхня характеристика і заходи щодо подолання цих проблем

Проблема	Характеристика	Заходи
Низький рівень довіри суспільства до інвестиційних фондів	Вітчизняний ринок інститутів спільного інвестування є досить новим і ще недостатньо висвітленим, тому викликає сумніви та підозри, що призводить до побоювань потенційних інвесторів у їхній діяльності	Більш широко висвітлювати діяльність інститутів спільного інвестування та розкривати їхні переваги
Недостатньо високий рівень фінансової культури населення	Недостатня обізнаність і слабка орієнтація в питаннях діяльності інвестиційних фондів і компаній, а також зниження прибутків у результаті фінансово-економічної кризи	Створення відповідної електронної інформації щодо діяльності інвестиційних фондів і
Існування незаконних структур, що надають фінансові послуги	Недосконалий механізм щодо виведення таких структур із ринку фінансових послуг	Посилити відповідальність за незаконну фінансову діяльність
Недосконала вітчизняна державна політика у сфері рейтингування фінансових інструментів інвестування	Недостатньо розвинутий вітчизняний фінансовий сектор і постійні структурні зміни не дають можливості здійснювати однозначну	Розробити на основі міжнародного досвіду методику визначення рейтингової оцінки інститутів фінансового сектору національної економіки і запровадити їх у практичну діяльність

Примітка. Складено автором за даними Інноваційна Україна – 2020 : Національна доповідь ; [за ред. В.М. Гейця та ін.]. – К. : НАН України, 2015. – С. 336.

Крім цього, у разі вкладення коштів в інститути спільного інвестування вкладник інвестиційного фонду стає також співвласником інвестованого об'єкта і тому отримує вищий дохід.

А також не несе відповідних втрат при вилученні коштів з інституту спільного інвестування, як це спостерігається в разі розірвання депозитного договору з банком. Як свідчить практика, на сьогодні українські громадяни почали досить інтенсивно

вкладати свої вільні кошти у сферу небанківського сектору – інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, а також у кредитні спілки.

Отже, якщо враховувати переваги такої сфери, як інститути спільного інвестування, то банківські установи з метою активізації інвестиційної діяльності повинні свою діяльність спрямувати на ринки спільного інвестування і створювати відповідні умови для вдосконалення операцій на ринку цінних паперів.

Звичайно, для активізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та окремих громадян варто постійно проводити роз'яснювальну роботу, послідовно розкривати проблеми, які виникають у сфері інвестиційної діяльності, та обґрунтовувати напрями і шляхи подолання цих проблем, розкривати позитивні сторони процесів інвестиційного забезпечення національної економіки і вигоди інвесторів у всіх сферах можливої їхньої діяльності на інвестиційному ринку.

Крім цього, банківський сектор за підтримки уряду може посприяти підвищенню рівня обізнаності та фінансової грамотності й культури суспільства в питаннях діяльності й ефективного функціонування фінансового та інвестиційного ринків, створивши і запровадивши чіткі соціально-економічні та пізнавальні програми, конференції, семінари, круглі столи для діючих і потенційних клієнтів, де вони отримували б вичерпну інформацію щодо надання фінансових послуг інвестиційного характеру, їхні переваги порівняно з банківськими операціями та консультаційну підтримку у процесі придбання цінних паперів інвестиційних фондів.

Банківські установи мають активізувати свою роботу в зазначеному напрямі, оскільки сфера спільного інвестування є досить прибутковою і, на наш погляд, менш затратною порівняно з іншими активними операціями, наприклад, кредитуванням.

Висновки до розділу 3

З метою розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності пропонується:

– удосконалення тарифної політики (перш за все це стосується ринку житлово-комунальних послуг);

– запровадження податкових стимулів для конкретних видів діяльності (конкретних підприємств, які відносяться до проривних, п'ятого чи шостого технологічних укладів), енергозбереження, запровадження механізмів бюджетної підтримки та механізмів взаємодії з приватним капіталом;

– залучення коштів міжнародних фінансових установ під гарантії уряду;

– розвиток публічно-приватного партнерства як спосіб залучення коштів приватних інвесторів.

Не менш важливими є пошуки механізмів здешевлення кредитних ресурсів до рівня світових. З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат.

Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово-економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

Основні заходи щодо активізації, стимулювання і підвищення інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату:

1. Щодо ефективності інвестиційної діяльності: переглянути і вдосконалити сучасну вітчизняну амортизаційну політику; знизити рівень прямого вилучення коштів з прибутку суб'єктів господарювання з метою внутрішньогосподарського нагромадження коштів для їх використання на технологічне оновлення і розвиток товарного виробництва; забезпечити дієве регулювання цін і товарів на державних підприємствах з метою зниження рівня інфляції; створити інвестиційні банки, які б слугували центром інвестиційної діяльності та забезпечували гарантії банківських інвестиційних кредитів; легалізувати кошти тіньового сектору економіки; створити умови для забезпечення відродження довіри населення до вітчизняних фінансових інститутів.

2. Щодо поліпшення інвестиційного клімату: стабілізувати взаємовідносини в політичному середовищі; чітко визначити галузеві та регіональні пріоритети розвитку вітчизняної економіки; створити сприятливі умови та забезпечити дієве

регулювання надходження іноземних інвестицій; установити на законодавчому рівні єдині чіткі та стабільні правила роботи для суб'єктів господарювання різних форм власності; реструктуризувати зовнішній борг і здійснювати першочергові виплати за чинними зовнішніми зобов'язаннями; активізувати неемісійні джерела фінансування державних витрат; постійно розвивати інфраструктури внутрішнього інвестиційного ринку, фондовий ринок, активно залучати внутрішні інвестиції, збільшувати обсяг капіталовкладень вітчизняними суб'єктами господарювання; реформувати вітчизняну банківську систему.

3. Підвищити платоспроможність населення шляхом стабілізації виплати заробітної плати, щодо активізації інвестиційної діяльності: розвивати та модернізувати діючі підприємства і створювати нові; стимулювати діяльність вітчизняних та іноземних компаній, які випускають імпортозамінну продукцію та продукцію на експорт; створити електронну систему надання інформації про ділові та інвестиційні можливості регіону, територій, галузей господарства та окремих виробництв з метою активізації інвестиційної діяльності; посилити координацію з регіональними банками і фінансовими установами з метою розробки нових програм розвитку і реструктуризації пріоритетних секторів регіональної економіки; створити і забезпечити діяльність регіональних гарантійних фондів.

ВИСНОВКИ

Дослідивши стан інноваційно-інвестиційних процесів в умовах глобальної трансформації можна зробити наступні висновки:

1. Визначено сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності – це довгострокове використання власних і позикових інвестиційних ресурсів організацій з метою здійснення інноваційної діяльності, що веде до зростання економічного капіталу всіх що у ній суб'єктів в грошовій та матеріально-речовій формі.

2. Оцінено стан інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. На сьогоднішній день однією з головних проблем української економіки виступає низька віддача від інвестицій та їх неефективний розподіл.

За видами економічної діяльності, найбільша частина ПІІ надходить у розвинуті сфери економічної діяльності. Причому, незважаючи на значне скорочення прямих інвестицій внаслідок ускладнення соціальної, політичної та економічної ситуації, у країні їх концентрація за видами економічної діяльності залишається майже незмінною. За видами економічної діяльності, більша частина інвестицій надходить на операції з нерухомим майном, в галузі промисловості; оптової та роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

3. Розглянуто особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України. Розподіл прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) по регіонах України є дуже нерівномірним.

Такий дуже нерівномірний розподіл по регіонах України є безпосереднім наслідком специфіки іноземного інвестування в українську економіку. Ця диспропорція у географії розміщення іноземних акціонерних капіталів негативно впливає на розвиток міжгалузевого виробничого циклу в регіонах нашої держави, адже відсутність притоку коштів безпосередньо до виробничих суб'єктів, що розміщені в периферії, які зазвичай належать до ланки середнього бізнесу, зазвичай унеможливорює здорову конкуренцію, створення нових робочих місць та надходжень до місцевих бюджетів.

4. Обґрунтовано використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційними процесами. Інноваційно-інвестиційні процеси потребують належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки.

Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави. Закордонні інвестиції в реконструкцію і розвиток здатні підвищити рівень інноваційного розвитку, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

5. Визначено шляхи вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. З метою розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності пропонується:

- удосконалення тарифної політики (перш за все це стосується ринку житлово-комунальних послуг);
- запровадження податкових стимулів для конкретних видів діяльності (конкретних підприємств, які відносяться до проривних, п'ятого чи шостого технологічних укладів), енергозбереження, запровадження механізмів бюджетної підтримки та механізмів взаємодії з приватним капіталом;
- залучення коштів міжнародних фінансових установ під гарантії уряду;
- розвиток публічно-приватного партнерства як спосіб залучення коштів приватних інвесторів.

6. Розкрито основні напрями підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат. Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово-економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне

оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

Основні заходи щодо активізації, стимулювання і підвищення інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату:

1) щодо ефективності інвестиційної діяльності:

– переглянути і вдосконалити сучасну вітчизняну амортизаційну політику; знизити рівень прямого вилучення коштів з прибутку суб'єктів господарювання з метою внутрішньогосподарського нагромадження коштів для їх використання на технологічне оновлення і розвиток товарного виробництва; забезпечити дієве регулювання цін і товарів на державних підприємствах з метою зниження рівня інфляції;

– створити інвестиційні банки, які б слугували центром інвестиційної діяльності та забезпечували гарантії банківських інвестиційних кредитів;

– легалізувати кошти тіньового сектору економіки; створити умови для забезпечення відродження довіри населення до вітчизняних фінансових інститутів;

2) щодо поліпшення інвестиційного клімату:

– стабілізувати взаємовідносини в політичному середовищі; чітко визначити галузеві та регіональні пріоритети розвитку вітчизняної економіки;

– створити сприятливі умови та забезпечити дієве регулювання надходження іноземних інвестицій;

– установити на законодавчому рівні єдині чіткі та стабільні правила роботи для суб'єктів господарювання різних форм власності;

– реструктуризувати зовнішній борг і здійснювати першочергові виплати за чинними зовнішніми зобов'язаннями;

– активізувати неемісійні джерела фінансування державних витрат;

– постійно розвивати інфраструктуру внутрішнього інвестиційного ринку, фондовий ринок, активно залучати внутрішні інвестиції, збільшувати обсяг капіталовкладень вітчизняними суб'єктами господарювання;

– реформувати вітчизняну банківську систему;

3) підвищити платоспроможність населення шляхом стабілізації виплати

заробітної плати, щодо активізації інвестиційної діяльності:

- розвивати та модернізувати діючі підприємства і створювати нові;
- стимулювати діяльність вітчизняних та іноземних компаній, які випускають імпортозамінну продукцію та продукцію на експорт;
- створити електронну систему надання інформації про ділові та інвестиційні можливості регіону, територій, галузей господарства та окремих виробництв з метою активізації інвестиційної діяльності;
- посилити координацію з регіональними банками і фінансовими установами з метою розробки нових програм розвитку і реструктуризації пріоритетних секторів регіональної економіки;
- створити і забезпечити діяльність регіональних гарантійних фондів.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» № 1540 а – XII від 10. 09. 1991р.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560 – XII від 18. 09. 1991р.
3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96 - ВР від 19. 03. 1996р.
4. Положення «Про порядок іноземного інвестування в Україну», затверджене постановою Правління Національного банку України «Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україну» № 280 від 10. 08. 2005р.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій» № 928 від 07. 08. 1996р.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02. 02. 2011р.
7. Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2020 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2019 і 2020 роки» № 907 від 31. 08. 2018р.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Просхвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2015-2020 роки» № 1990-р від 29. 09. 2014р.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Програми «Інвестиційний імідж України» № 477-р від 17. 08. 2002р.
10. Байдукова І. М., Мазур Ю. О. Принципи і основні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів // ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії. –2016. -№3Е(14). –С. 199–204.

11. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. /Л. М. Борщ, С. В. Герасимова; Київський ун-т ринкових відносин, Феодосійська фінансово-економічна академія. –2-ге вид. ,перероб. І доп. –К. :Знання,2017. –685с.
12. Бондарчук І. В. Особливості інвестиційної стратегії нерезидентів в Україні / І. В. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. -2014. -№2. -С. 56-61.
13. Бошота Н.В., Шишоло Д.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. Молодий вчений. 2016. № 9. С. 14–18.
14. Будюк Ю. П. Стратегія реалізації державної політики по залученню іноземних інвестицій в економіку України: монографія / Українська академія наук. Відділення економіки і управління. –К. :Фенікс,2017. –112с.
15. Вовчак О. Д. Інвестування: навчальний посібник /О. Д. Вовчак. – Львів: «НовийСвіт–2010»,2014. –544с.
16. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. В. Гаврилюк // Фінанси України. –2008. –№2. –С. 68–81.
17. Долінська Т., Юр'єва Т. Інвестиційний клімат України та шляхи його формування // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. –2016. – Вип. 25. –С. 9–18.
18. Доповідь Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу 2019. Розумний підхід до регулювання діяльності малих і середніх підприємств». [Електроннийресурс]. Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/888/>.
19. Єгоров Є.С. Програма інноваційного розвитку зарубіжних країн: досвід та досягнення.
20. Жижко К. В. Особливості іноземних інвестицій та їх вплив на економіку держави // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту іменні академіка В. Лазаряна. – Вип. . 32. –Д. :Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2010. –С. 255-258.
21. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну / Ernst&Young. –2019. –12с.

22. Инвестиции: учебник для студ., обучающихся по спец. «Финансы и кредит» / Г. П. Подшиваленко, М. А. Генске, Н. И. Лахметкина и др.; Г. П. Подшиваленко (ред.); Финансовая академия при правительстве РФ. –М. : КНОРУС, 2016. – 485с.
23. Інноваційна Україна – 2020 : Національна доповідь ; [за ред. В.М. Гейця та ін.]. – К. : НАН України, 2015. – 336 с.
24. Інновації в Україні: європейський досвід та рекомендації для України. К.: Фенікс, 2013. Т. 3. 76 с.
25. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України / Г. Авігдор, В. Архангельський, Е. Бойто та ін. К.: Фенікс, 2015. 76 с.
26. Карпенко В. Г. Фінансові механізми транснаціональних корпорацій у системі сучасної світової економіки // Карпенко В. Г / Наукові праці НДФІ – 2016. № 1(46) – С. 42-49.
27. Касьяненко В. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 200–204.
28. Клочкова Н.В., Бердичевская В.О. Развитие инновационной деятельности: обобщение зарубежного опыта. Вестник Ивановского государственного энергетического университета. 2012. № 1. С. 78–82.
29. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. пос. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 356с.
30. Коваль Н. В. Інвестиційна привабливість України в міжнародних рейтингових оцінках // Інвестиції: практика та досвід – 2010. – № 17. – С. 42–48.
31. Лавриненко Г. Формування міжнародного іміджу України в західному світі (на прикладі Польщі) / Політологія. – 2011. –№4(111). –С. 149-154.
32. Литовченко М. В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням активізації процесів злиття і поглинання підприємств в Україні // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24. – С. 24-27.

33. Миронов М. Д., Обушина Н. І. Прямі іноземні інвестиції як чинник структурної перебудови в умовах європейських гео економічних трансформацій // Теорія мікро-макроекономіки: Збірник наукових праць. – 2016. –Вип. 34. – 238с.
34. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч.-метод. Посібник для самост. вивчення дисципліни / Л. В. Руденко, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Мозговий та ін.; Л. В. Руденко (заг. ред.); Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». –К. :КНЕУ,2008. –168с.
35. Місце України за рейтингом “Ведення бізнесу 2019”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bg-law.com.ua/pres-oglyad/23-msce-ukrayini-za-reytingom-vedennya-bznesu-2019.html>
36. Наджафов З. Деякі аспекти державної інноваційної політики у промислово розвинутих країнах. Економіст. 2016. № 6. С. 45–49.
37. Николайчук О. Інвестиційна привабливість України крізь призму міжнародних рейтингів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
38. Овчаренко Л.В. Роль державного регулювання у становленні інноваційного підприємництва в країнах із перехідною економікою. Наукові записки. 2013. Т. 21. С. 49–55.
39. Онопрієнко О. Д. Міжнародний рейтинг України як критерій її інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2019_3/Onoprienko_311.html.
40. Останкова Н. А., Шевченко Н. Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. Посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256с.
41. Панкратова Е. Н. Инвестирование как фактор эффективного регионального развития / Е. Н. Панкратова, Н. С. Дрынова // Бізнес Інформ. – 2016. – № 8. – С. 59–62.
42. Пахомов С. Ю. Стратегії діяльності ТНК і проблеми дестабілізації світових ринкових відносин / С. Ю. Пахомов // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №5 - С. 13-17.

43. Пенцак С. П. Теоретичні аспекти інвестиційного розвитку // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24. – С. 28-32.
44. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
45. Смагло О. ТНК як суб'єкт міжнародного інвестування. Interconf, 2020.
46. Сорока І. Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації у процесі міжнародної інтеграції. // Сорока І. Б / Актуальні проблеми економіки - 2009. № 9(99) - С. 35-41.
47. Стояненко І. В., Комариста О. І. Досвід державного регулювання інвестиційних процесів у розвинутих країнах та перспективи його використання в економіці України // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24. – С. 20-23.
48. Терехов Є. М., Прокопенко О. В. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток національних економічних систем // Вісник Сум ДУ. – 2010. – № 1. – С. 103-113.
49. Ткаченко І. Ю. Инвестиции: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. Заведений / И. Ю. Ткаченко, Н. И. Малих. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 240 с.
50. Шевченко Н. І. Сучасні інструменти державної інвестиційної політики // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24. – С. 66-69.
51. Шнипко О. Транснаціональні корпорації та проблеми транс націоналізації українського ринку / О. Шнипко // Економіст-2010. - № 11. – С. 38-45.
52. Шовкун І.А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України. Проблеми науки. 2012. № 8. С. 75–83.
53. Череп А. В., Іванова А. Г. Інвестиційна привабливість України та шляхи її поліпшення / Інноваційно-інвестиційна політика // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 5. – С. 65–73.
54. Юхновський І. В. Відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу ринкової економіки / І. В. Юхновський // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 1. – С. 12–16.

55. Ядранська О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання науки: основні форми та напрями. Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія «Державне управління». 2016. Вип. 93. Т. 8. С. 63–69.
56. Якубовський С. О. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: [навч. посіб.] / Якубовський С. О., Козак Ю. Г., Логвинова Л. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.
57. Does Foreign Direct Investment Promote Growth? Exploring the Role of Financial Markets on Linkages / Laura Alfaro, Areendam Chanda, Sebnem Kalemli-Ozcan, Selin Sayek. – May, 2017. – 41 p.
58. Foreign Direct Investment and Growth: An Empirical Investigation Based on Cross-Country Comparison / Ilhan Oztruck, Huseyin Kalyoncu. – Munich Personal Re PE c Archive: *Economia Internazionale*. – 2012. –Vol. 60. –No. 1. –P. 75-82.
59. Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter? / Laura Alfaro. – Harvard Business School. – April, 2016. – 31 p.
60. FDI and Growth in Central and Southern Europe / Elvira Sapienza. – Quaderno, 2016. – No. 12. – 29 p.
61. UNCTAD. World investment prospects to 2019: foreign direct investment and the challenge of political risk / The Economist Intelligent Unit. – United Kingdom, London, 2019. – 248 p.
62. UNCTAD. World World investment prospects to 2020: foreign direct investment and the challenge of political risk / The Economist Intelligent Unit. – United Kingdom, London, 2020. – 248 p.
63. The Impact of FDI on Growth in Developing Countries: An African Experience / Sarumi Adewumi. – Jönköping, September 2017. –18 p.
64. World Development Report 2019: A Better Investment Climate for Everyone / A Copublication of The World Bank and Oxford University Press. – 271 p.
65. <http://doingbusiness.org/> – щорічне рейтингове дослідження «Ведення бізнесу – 2018», яке проводиться в 185 країнах Міжнародною фінансовою корпорацією групи Світового банку.

66. <http://ukrproject.gov.ua/> – офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та управління національними проектами.
67. <http://me.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.
68. <http://ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України.
69. <http://www.afp.org.ua/> – офіційний сайт Асоціації «Фондове Партнерство».
70. <http://www.bank.gov.ua/> – офіційний сайт Національного банку України.
71. <http://www.eba.com.ua/> – офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації в Україні.
72. <http://www.oecd.org/> – офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).
73. <http://www.unctad.org/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
74. Доповідь Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу 2019. Розумний підхід до регулювання діяльності малих і середніх підприємств». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/888/>.